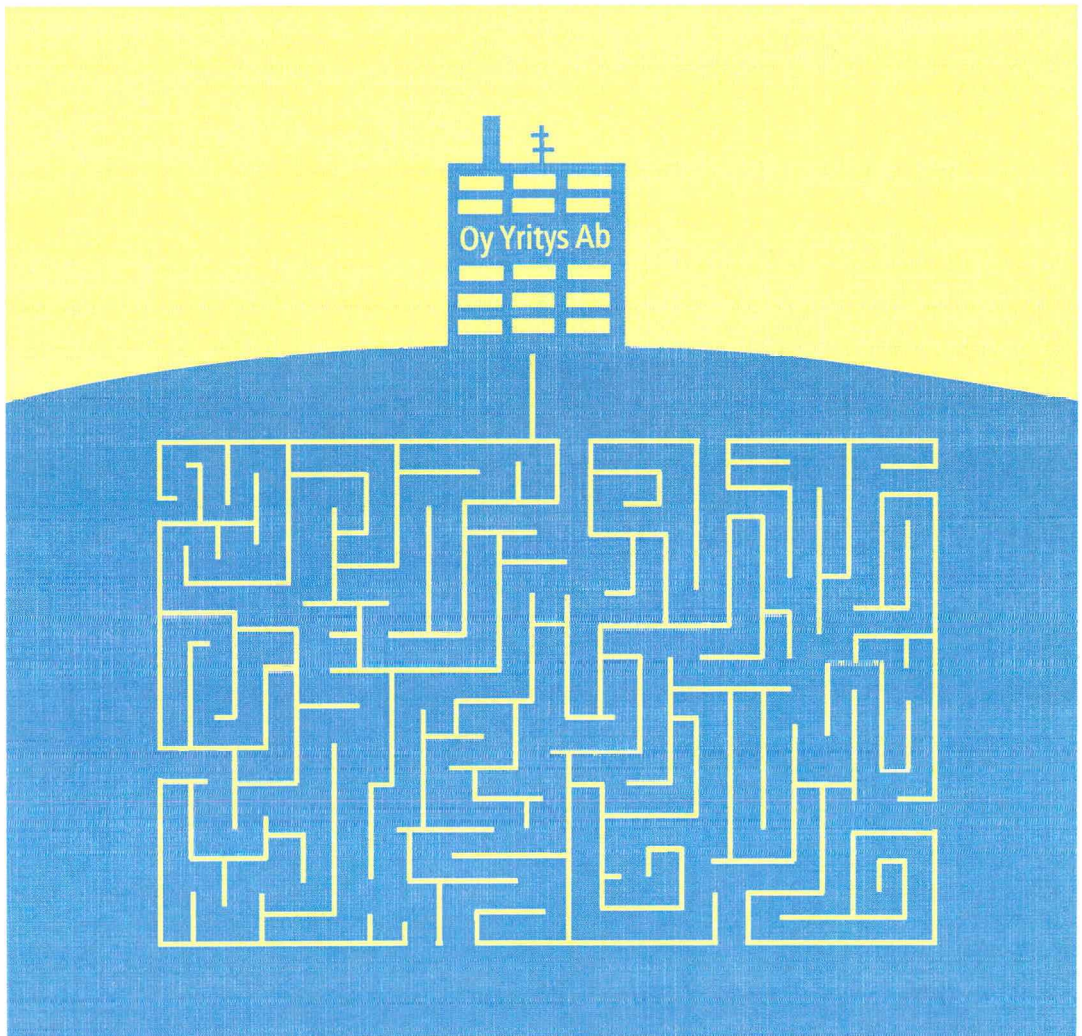

Yritysten kansainvälistyminen 2006

Företagens internationalisering
Internationalisation of enterprises

Yritysten kansainvälistyminen 2006

Företagens internationalisering

Internationalisation of enterprises

Tiedustelut – Förfrågningar – Inquiries:

*Rami Peltola
Elisa Riihimäki
(09) 17 341
globalisaatio.tilastot@tilastokeskus.fi*

**Suomen virallinen tilasto
Finlands officiella statistik
Official Statistics of Finland**

Kansikuva – Pärmbild – Cover graphics: Jannis Mavrostomos

© 2008 Tilastokeskus – Statistikcentralen – Statistics Finland

*Tietoja lainattaessa lähteenä on mainittava Tilastokeskus.
Uppgifterna får lånas med uppgivande av Statistikcentralen som källa.
Quoting is encouraged provided Statistics Finland is acknowledged as the source.*

*ISSN 1795–5165
= Suomen virallinen tilasto
ISSN 1459–7713
ISBN 978–952–467–787–5*

Multiprint, Helsinki 2008

Alkusanat

”Yritysten kansainvälistyminen 2006” on seitsemäs Tilastokeskuksen tuottama kokoomajulkaisu, joka käsittelee viimeaikaista yritystoiminnan globalisoitumiskehitystä ja sen laajuutta. Julkaisun tavoitteena on antaa monipuolinen kuva suomalaisten yritysten kansainvälisestä toiminnasta ja yritysomistuksen kansainvälistymisestä Suomessa. Kansainvälistyvän yritystoiminnan kuvaaminen on haaste tilastotoimelle ja tilastokuvausta kehitetään vastaamaan entistä paremmin tiedonkäyttäjien tarpeita. Ylläpito- ja kehitystyö on viime vuosina merkinnyt myös jo julkaistujen tilastotietojen tarkentumista uusien tietojen myötä. Palvelujen ulkomaankaupan tilastoinnissa Tilastokeskus on ollut tiiviisti yhteydessä tiedonantajiin tarkentaakseen tiedustelussa käytettäviä käsitteitä ja määritelmiä sekä niiden soveltamista. Palvelujen tuonnin tarkistettu aikasarja esitetään tässä julkaisussa vuosille 2002–2006.

Tilastokeskuksen syksyllä 2007 vahvistetussa taloustilastostrategiassa asetettiin yhdeksi tavoitteeksi talouden globalisaation kuvauksen parantaminen. Kesällä 2007 käynnistettiin myös Yritysten kansainvälistyminen –kehittämisohjelma. Kehittämisohjelman tavoitteena on kehittää ja dokumentoida Tilastokeskuksen osaamista yritysten kansainvälistymiseen liittyvissä ilmiöissä, yhdenmukaistaa yritysten kansainvälistymiseen liittyvien kysymysten käsittelyä nykyisissä tilastoissa ja kehittää yritysten kansainvälistymisen tilastokuvausta. Yksi tärkeä osa tätä tilastokuvauksen kehittämistä on taloudellista globalisaatiota kuvaavien indikaattorien tuotanto.

Julkaisun laadintaan ovat osallistuneet Tilastokeskuksen lisäksi myös Tullihallitus, Suomen Pankki ja Elinkeinoelämän tutkimuslaitos. Ulkomaan tavarakaupasta ovat kirjoittaneet Matti Heiniemi ja Timo Yliheljo Tullihallituksesta. Jaakko Suni Suomen Pankista on kirjoittanut ulkomaankaupasta Suomen maksutaseesta. Suorista sijoituksista ja suomalaisomisteisten yritysten toiminnasta ulkomailla on kirjoittanut Anne Turkki Suomen Pankista. Jyrki Ali-Yrkkö Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksesta ja Samuli Rikama Tilastokeskuksesta ovat kirjoittaneet toimintojen kansainvälisestä ulkoistamisesta. Muilta osin julkaisun sisältö on tuotettu Tilastokeskuksessa. Elisa Riihimäki on kuvannut sekä kaupan kansainvälistymiskehitystä ja sen muotoja että yritystoiminnan kansainvälistymistä. Matkailuun liittyvän tekstin on laatinut Ritva Marin ja kuljetuksen tekstin Matti Karjalainen. Palvelujen ulkomaankaupan tekstistä vastaa Jaakko Salmela. Ulkomaisten tytäryhtiöiden toiminnasta Suomessa on kirjoittanut Jukka Pakola. Tekstit sekä tutkimus- ja kehittämistoiminnan kansainvälistymisestä että korkean teknologian tuotteiden ulkomaankaupasta on laatinut Tero Luhtala. Mervi Niemi on kirjoittanut innovaatiotoiminnan kansainvälistymisestä. Julkaisun taiton ja viimeistelyn ovat tehneet Aija Tiainen ja Ritva Ihalainen. Julkaisusta vastaavat tilastopäällikkö Rami Peltola ja Elisa Riihimäki, joka on vastannut myös julkaisun sisällön suunnittelusta ja koordinoimisesta.

Helsingissä maaliskuussa 2008

Tilastojohtaja Kaija Hovi

Förord

Företagens internationalisering 2006 är Statistikcentralens sjunde samlingspublikation om den senaste globaliseringsutvecklingen inom företagsverksamheten och om utvecklingens omfattning. Syftet med publikationen är att ge en mångsidig bild av de finländska företagens internationella verksamhet och internationalisering av företagsägandet i Finland. En beskrivning av utvecklingen inom den allt mer internationella företagsverksamheten är en utmaning för statistikväsendet och den statistiska beskrivningen utvecklas till att allt bättre motsvara informationsanvändarnas behov. Upprätthållande och utveckling har under de senaste åren medfört att redan publicerade statistiska uppgifter har preciserats i och med den nya informationen. I fråga om statistikföringen av utrikeshandel med tjänster har Statistikcentralen haft nära kontakt med uppgiftslämnarna för att precisera de begrepp och definitioner som används i enkäten samt när det gäller tillämpningen av dem. Den reviderade tidsserien för import av tjänster presenteras i denna publikation för åren 2002–2006.

I strategin för ekonomistatistik, som Statistikcentralen bekräftade hösten 2007, var ett av målen att förbättra beskrivningen av globaliseringen inom ekonomin. Sommaren 2007 inleddes också ett utvecklingsprogram gällande företagens internationalisering. Målet med utvecklingsprogrammet är att utveckla och dokumentera Statistikcentralens kunnande när det gäller fenomen inom företagens internationalisering, harmonisera hanteringen av frågor som är förknippade med företagens internationalisering i nuvarande statistik och utveckling av statistikbeskrivningarna gällande företagens internationalisering. En viktig del i denna utveckling av statistikbeskrivningen är produktionen av indikatorer som beskriver den ekonomiska globaliseringen.

Förutom Statistikcentralen har Tullstyrelsen, Finlands Bank och Näringslivets forskningsinstitut deltagit i utarbetandet av publikationen. Matti Heimäki och Timo Ylihelo från Tullstyrelsen har skrivit om utrikeshandeln med varor. Avsnittet om utrikeshandel inom Finlands betalningsbalans har skrivits av Jaakko Suni från Finlands Bank. Anne Turkkila från Finlands Bank har skrivit om direkta investeringar och verksamheten utomlands hos företag i finländsk ägo. Jyrki Ali-Yrkkö från Näringslivets forskningsinstitut och Samuli Rikama från Statistikcentralen har skrivit om internationell externalisering av funktioner. I övrigt har innehållet i publikationen producerats vid Statistikcentralen. Elisa Riihimäki har beskrivit både internationaliseringsutvecklingen inom handeln och utvecklingens former och internationaliseringen inom företagsverksamheten. Ritva Marin har skrivit texten om turism och Matti Karjalainen texten om transport. För texten om utrikeshandel med tjänster svarar Jaakko Salmela. Avsnittet om utländska dotterbolags verksamhet i Finland har skrivits av Jukka Pakola. Texterna om både internationalisering av forsknings- och utvecklingsverksamheten samt utrikeshandel med högteknologiska produkter har sammanställts av Tero Luhtala. Mervi Niemi har skrivit om internationaliseringen inom innovationsverksamheten. Aija Tiainen och Ritva Ihalaainen står för ombyggnaden och finslipningen av publikationen. För publikationen svarar statistikchef Rami Peltola och Elisa Riihimäki, som också har svarat för planeringen och koordineringen av innehållet i publikationen.

Helsingfors, i mars 2008

Statistikdirektör Kaija Hovi

Foreword

Internationalisation of enterprises 2006 is the seventh compilation publication prepared by Statistics Finland to describe recent developments in and the extent of globalisation of business activity. It aims to draw a diversified picture of the international activities of Finnish enterprises and of the internationalisation of business ownership in Finland. Describing the growing globalisation of entrepreneurial activity is a challenge to official statistics and its statistical description is being constantly developed to better meet the needs of data users. In recent years this has also meant that already published statistical information has needed revising as new data have become available. Statistics Finland has compiled statistics on international trade in services in close co-operation with data suppliers in order to improve the accuracy of the concepts and definitions used in related surveys and their application. A revised time series on the imports of services is presented in this publication for the 2002 to 2006 period.

Among the objectives set in Statistics Finland's Strategy of Economic Statistics that was confirmed in autumn 2007 is improvement of the description of globalisation of economy. A development project was also launched in summer 2007 under the title of Internationalisation of Enterprises. The aims of the project are enhancement and documentation of Statistics Finland's knowledge about phenomena associated with the internationalisation of enterprises, standardisation of the treatment of issues associated with it in currently produced statistics and improvement of its statistical description. An important element of this upgrading of statistical description is construction of indicators on the globalisation of economy.

Besides Statistics Finland, the Bank of Finland, the National Board of Customs and the Research Institute of the Finnish Economy also contributed to the compilation of this publication. The authors of the section on foreign trade in goods were Matti Heiniemi and Timo Yli-Heljo from the National Board of Customs. Jaakko Suni from the Bank of Finland wrote the section on foreign trade in Finland's balance of payment while Anne Turkkila, also from the Bank of Finland, wrote the one on direct investments and on the activities of Finnish-owned enterprises abroad. The authors of the text on international outsourcing were Jyrki Ali-Yrkkö from the Research Institute of the Finnish Economy and Samuli Rikama from Statistics Finland. The rest of the publication was produced at Statistics Finland. Elisa Riihimäki wrote the texts describing the development and forms of internationalisation of trade, and the internationalisation of entrepreneurial activity. Ritva Marin wrote the text relating to tourism and Matti Karjalainen the one about transport. Jaakko Salmela is responsible for the section on foreign trade in services and Jukka Pakola for the one on the activities of foreign affiliates in Finland. The texts on both internationalisation of R&D activity and on foreign trade in high-technology products were written by Tero Luhtala. The author of the section on the internationalisation of innovation activity was Mervi Niemi. The layout and finishing of the publication was done by Aija Tiainen and Ritva Ihalainen. The overall responsibility for the publication was borne by Head of Statistics Rami Peltola, and by Elisa Riihimäki who was also responsible for the design and co-ordination of the publication's contents.

Helsinki, March 2008

Kajja Hovi
Director, Business Structures

Sisällys

Alkusanat	3
Förord	4
Foreword.....	5
Tiivistelmä.....	9
Sammandrag	13
Summary	17
1. Johdanto	21
1. Inledning	23
1. Introduction	25
2. Kansainvälinen kauppa.....	27
2.1 Kaupan kansainvälistymiskehitys ja sen muodot	27
2.2 Ulkomaankauppa Suomen maksutaseessa.....	33
2.3 Tavaroiden ulkomaankauppa	35
2.4 Palvelujen ulkomaankauppa.....	46
3. Suorat sijoitukset.....	65
3.1 Suorat sijoitukset Suomeen.....	65
3.2 Suorat sijoitukset Suomesta ulkomaille	67
3.3 Suorien sijoitusten tuotot	70
4. Monikansallisten yritysten taloudellinen toiminta	72
4.1 Yritystoiminnan kansainvälistyminen Suomessa	72
4.2 Ulkomaisten tytäryhtiöiden toiminta Suomessa	76
4.3 Suomalaisten yritysten ulkomailla sijaitsevien tytäryhtiöiden toiminta	81
4.4 Toimintojen ulkoistaminen ja siirtäminen ulkomaille.....	83
5. Teknologian kansainvälistyminen	92
5.1 Tutkimus- ja kehittämistoiminnan kansainvälistyminen.....	92
5.2 Korkean teknologian tuotteiden ulkomaankauppa	93
5.3 Yritysten innovaatiotoiminta.....	99
LIITE 1: Sanasto	106
LIITE 2: EBOPS -luokitus.....	107
LIITE 3: Toimintojen ulkoistaminen ja siirtäminen ulkomaille -kysely	110
LIITE 4: Korkean teknologian tuotteiden ryhmät ja SITC rev. 3-nimikkeet	111

Kuviot ja taulukot

Kuviot

Kuvio 1. Viennin (tuonnin) osuus BKT:sta (kotimaisesta lopputuotekysynnästä) OECD-maissa 2006, viitevuoden 2000 hinnoissa.....	28
Kuvio 2. Viennin nettotulojen osuus BKT:sta OECD-maissa 2006, viitevuoden 2000 hinnoissa 29	
Kuvio 3. OECD-maiden viennin markkinaosuudet 2005, viitevuoden 2000 hinnoissa	30
Kuvio 4. Viennin (tuonnin) osuus BKT:sta (kotimaisesta lopputuotekysynnästä) Suomessa 2000–2006, viitevuoden 2000 hinnoissa	31
Kuvio 5. Viennin ja tuonnin summan (välisen keskiarvon) osuus BKT:sta ja viennin nettotulojen osuus BKT:sta Suomessa 2000–2005, viitevuoden 2000 hinnoissa.....	31
Kuvio 6. Ulkomaisten yhtiöiden osuus viennistä Suomessa 2002–2006.....	32
Kuvio 7. Tavarakaupan osuus BKT:sta 1975–2006.....	34
Kuvio 8. Vaihtotase 1975–2006	34
Kuvio 9. Kansantalouden säästöjen ja investointien osuus BKT:sta, brutto 1975–2006.....	35
Kuvio 10. Vienti alueittain 1998–2006.....	36
Kuvio 11. Tuonti alueittain 1998–2006.....	37
Kuvio 12. Vienti tuoteluokittain 2006	38
Kuvio 13. Tuonti tavaroiden käyttötarkoituksen mukaan vuonna 2006	39
Kuvio 14. Tärkeimmät kauppakumppanit tavarakauppavaihdon mukaan 2006	40
Kuvio 15. Ulkomaankauppa yritysten kokoluokittain vuonna 2006.....	41
Kuvio 16. Viennin ja tuonnin arvon muutos yritysten kokoluokittain vuodesta 2005 vuoteen 2006	42
Kuvio 17. Ulkomaankaupan keskittyminen yrityksittäin vuosina 2001–2006.....	43
Kuvio 18. Ulkomaankauppa yritysten omistajatyypeittäin vuonna 2006	45
Kuvio 19. Suomen matkustustase 1975–2006.....	49
Kuvio 20. Ulkomaisten matkailijoiden kulutus Suomessa tuoteryhmittäin 2006	50
Kuvio 21. Matkailun osuus palvelujen ulkomaankaupasta EU15-maissa ja Norjassa 2005.....	51
Kuvio 22. Matkustuspalvelujen viennin johtavien maiden osuudet 2000 ja 2005 koko maailman matkustuspalvelujen viennistä	52
Kuvio 23. Matkustuspalvelujen tuonnin johtavien maiden osuudet 2000 ja 2005 koko maailman matkustuspalvelujen tuonnista.....	53
Kuvio 24. Kuljetuspalvelujen vientitulot 1992–2006.....	54
Kuvio 25. Kuljetuspalvelujen tuontimenot 1992–2006	54
Kuvio 26. Muiden palvelujen vienti ja tuonti 2002–2006.....	58
Kuvio 27. Palvelujen vienti palvelutyypeittäin 2004–2006, merkittävimmät palveluerät pl. erittelemättömät liike-elämän palvelut	59
Kuvio 28. Palvelujen tuonti palvelutyypeittäin 2004–2006, merkittävimmät palveluerät pl. erittelemättömät liike-elämän palvelut	61
Kuvio 29. Palvelujen vienti ja tuonti maittain 2006, 10 merkittävintä vientimaata.....	63
Kuvio 30. Suorat sijoitukset Suomesta ulkomaille ja ulkomailta Suomeen, sijoituskanta 1996–2006	65
Kuvio 31. Toimialojen osuudet sijoituskannasta Suomeen 1997–2006.....	66
Kuvio 32. Sijoituskannat suhteessa bruttokansantuotteeseen 1991–2006	67
Kuvio 33. Suorat sijoitukset Suomesta ulkomaille ja ulkomailta Suomeen 1996–2006, nettopääomavirrat	68
Kuvio 34. Toimialojen osuudet sijoituskannasta ulkomaille 1997–2006	69
Kuvio 35. Teollisuustoimialojen osuudet sijoituskannasta ulkomaille 1997–2006.....	69
Kuvio 36. Suorien sijoitusten tuotot Suomesta ulkomaille ja ulkomailta Suomeen 1996–2006..	70
Kuvio 37. Suorien sijoitusten keskimääräinen tuotto 1994–2006	71
Kuvio 38. Ulkomaisten yhtiöiden osuus jalostusarvosta Suomessa 2002–2006	73
Kuvio 39. Ulkomaisten yhtiöiden osuus kiinteän pääoman bruttomuodostuksesta Suomessa 2002–2006	73
Kuvio 40. Ulkomaisten yhtiöiden osuus toimintaylijäämästä Suomessa 2002–2006	74
Kuvio 41. Ulkomaisten yhtiöiden osuus työllisyydestä Suomessa 2002–2006.....	75
Kuvio 42. Ulkomaisten yhtiöiden osuus palkansaajakorvauksista Suomessa 2002–2006.....	75
Kuvio 43. Ulkomaisten tytäryhtiöiden lukumäärä Suomessa 1996–2006.....	77
Kuvio 44. Ulkomaisten tytäryhtiöiden liikevaihdon ja henkilöstön määrän osuus kaikista yrityksistä 1996–2006	78

Kuvio 45. Ulkomaisten tytäryhtiöiden osuus toimialan liikevaihdosta ja henkilöstön määrästä 2006	79
Kuvio 46. Ulkomailla sijaitsevien tytäryhtiöiden henkilökunta maittain 2006.....	82
Kuvio 47. Toimintojaan ulkomaille ulkoistaneet tai siirtäneet yritykset 2001–2006, osuus 50–99 sekä yli 100 henkilön yrityksistä toimialoittain.....	84
Kuvio 48. Toimintojaan ulkomailla vuosina 2001–2006 laajentaneet yritykset, osuus kaikista yli sadan henkilön yrityksistä	86
Kuvio 49. Syyt toimintojen ulkoistamiseen ja siirtämiseen ulkomaille, osuus yrityksistä jotka pitivät syytä erittäin tärkeänä	88
Kuvio 50. Toimintojen ulkoistamisen ja siirtämisen yleisyys EU-maihin ja EU:n ulkopuolelle toimialoittain, osuus ulkoistaneista tai siirtäneistä yli 100 henkilön yrityksistä.....	89
Kuvio 51. Toimintojen ulkoistamisen ja siirtämisen kohdemaita 2001–2006, osuus ulkoistaneista tai siirtäneistä yli 100 henkilön yrityksistä	90
Kuvio 52. Ulkomaisten yhtiöiden osuus tutkimus- ja kehittämistoiminnan menoista ja henkilökunnasta 2000–2006	93
Kuvio 53. Korkean teknologian tuotteiden ulkomaankaupan arvo ja osuudet vuosina 2000–2006	95
Kuvio 54. Korkean teknologian tuotteiden ulkomaankaupan arvo tuoteryhmittäin vuonna 2006	96
Kuvio 55. Korkean teknologian tuotteiden ulkomaankaupan arvo maaryhmittäin vuonna 2006.	98
Kuvio 56. Innovaatiotoiminnan yleisyys yrityksissä 2002–2004 ja 2004–2006, osuus yrityksistä.....	101
Kuvio 57. Tuote- ja prosessi-innovaatioihin liittyvän innovaatiotoiminnan yleisyys yritysmuodon mukaan 2004–2006, osuus yrityksistä.....	103
Kuvio 58. Innovaatioyhteistyötä harjoittaneet yritykset yhteistyökumppanin sijaintipaikan mukaan 2004–2006, osuus innovaatiotoimintaa harjoittaneista	105
Kuvio 59. Innovaatioyhteistyötä harjoittaneet yritykset yhteistyökumppanin sijaintipaikan ja yrityksen suuruusluokan mukaan 2004–2006, osuus innovaatiotoimintaa harjoittaneista yrityksistä	105

Taulukot

Taulukko 1. Ulkomaankauppa vuonna 2005 ja 2006, miljoonaa euroa	36
Taulukko 2. Tavaroiden ulkomaankauppaa harjoittaneiden yritysten lukumäärät	40
Taulukko 3. Suomen matkustustase maittain 2006, miljoonaa euroa, vuosimuutos (%) 2006–2005	47
Taulukko 4. Liikenne Suomen ulkomaantilillä (fob–fob), 1998–2006.....	57
Taulukko 5. Palvelujen vienti 2002–2006 palvelutyypeittäin, milj. euroa	60
Taulukko 6. Palvelujen tuonti 2002–2006 palvelutyypeittäin, milj. euroa	62
Taulukko 7. Ulkomaisten tytäryhtiöiden lukumäärä toimialoittain 2004–2006.....	77
Taulukko 8. Ulkomaisten tytäryhtiöiden liikevaihto ja henkilöstön määrä toimialoittain 2006	79
Taulukko 9. Ulkomaisten tytäryhtiöiden lukumäärä maittain 2004–2006	80
Taulukko 10. Ulkomaisten tytäryhtiöiden liikevaihto ja henkilöstön määrä maittain 2004–2006.	81
Taulukko 11. Ulkomailla sijaitsevien tytäryhtiöiden henkilökunta ja liikevaihto toimialoittain 2005–2006	82
Taulukko 12. Ydinliiketoiminnan sekä tukitoimintojen ulkoistaminen ja siirtäminen ulkomaille toimialoittain, osuus yli sadan henkilön yrityksistä.....	85
Taulukko 13. Toimintojen ulkoistaminen ja siirtäminen Suomessa 2001–2006, osuus yrityksistä	87
Taulukko 14. Yritysten tutkimus- ja kehittämistoiminnan menot ja henkilökunta 2000–2006	93
Taulukko 15. Korkean teknologian tuotteiden ulkomaankauppa tuoteryhmittäin vuosina 2005 ja 2006	96
Taulukko 16. Korkean teknologian tuotteiden suurimmat vienti- ja tuontimaat vuonna 2006	99
Taulukko 17. Innovaatiotoiminnan yleisyys vientiä/ei vientiä -jaottelun mukaan 2004–2006, osuus yrityksistä.....	102
Taulukko 18. Tuote- ja prosessi-innovaatioihin liittyvän innovaatiotoiminnan yleisyys yritysmuodon mukaan 2004–2006, osuus yrityksistä	103
Taulukko 19. Markkinointi- ja organisaatioinnovaatioiden yleisyys yrityksissä 2004–2006, osuus yrityksistä	104

Tiivistelmä

Kansainvälinen kauppa

Perinteisin taloudellisen toiminnan kansainvälistymisen muodoista on ulkomaankauppa, joka on yksi tärkeimmistä globalisoitumisen ilmiöalueista. Kaupan kansainvälistymisen kuvaamiseksi käytetään yleisesti viennin (tuonnin) osuutta kokonaistuotannosta (kotimaisesta lopputuotekysynnästä). Vientiaste mittaa kotimaisten tuottajien riippuvuutta ulkomaanmarkkinoista. Tuontiaste kuvaa markkinoille pääsyn helppoutta tai kotimarkkinoiden kilpailukykyä. Taloudellinen integraatio heijastuu kansainvälisessä kaupassa sekä hintakilpailun kiristymisenä että erikoistumisena monimutkaisempiin tuotteisiin, joka luo kilpailuetua tuotannon segmentoitumisen kautta.

Suomen talouden kansainvälistyminen ja avautuminen kilpailulle on kasvattanut voimakkaasti ulkomaankaupan osuutta kansantuotteesta 1990-luvulla. 2000-luvun alkuvuosina kansainvälinen kauppa näytti taantuvan hieman maailman talouskasvun hidastumisen myötä, mutta Suomen kokonaisvientä (tavarat ja palvelut) kohosi edelleen vuonna 2006 kolmetoista prosenttia edellisvuotista suuremmaksi. Palvelujen suhteellisen pientä tuotanto- ja vientiosuutta selittää osaltaan vientiin voimakkaasti suuntautunut teollisuus. Taloudellisen globalisoitumisen painopiste on hieman siirtynyt tavaratuotannosta palveluihin. Tavaraviennin osuus kokonaisviennistä on laskenut noin neljä prosenttia vuodesta 2000 vuoteen 2006. Palvelutuonnin osuus kokonaistuonnista on pysynyt vajaassa 20 prosentissa 2000-luvun alkupuoliskolla.

Viennin nettotulojen (vientitulojen ja tuontimenojen erotuksen) kansantuoteosuudella kuvataan kotimaan kilpailukykyä. Suomen kansantalouden hyvä kilpailukyky on tukenut ulkomaankaupan ylijäämän kasvua 1990-luvun alkupuoliskolta lähtien. Suomen kauppataaseen ylijäämä johtuu tavarakauppataaseen ylijäämäisyydestä, koska palvelujen ulkomaankauppa on ollut perinteisesti alijäämäistä, poikkeuksena vuodet 2002 ja 2004, jolloin palvelujen vienti oli tuontia suurempaa. Nettovienti jäi vuosina 2005 ja 2006 hieman yli seitsemään miljardiin euroon, kun ylijäämää vuonna 2002 kertyi 13,9 miljardia euroa. Tavarakauppataaseen ylijäämä on jäänyt tuonnin voimakkaan kasvun vuoksi vuosien 2005–2006 aikana selvästi edellisvuosia pienemmäksi.

Suomen tavaroiden ulkomaankauppa kasvoi vuonna 2006 poikkeuksellisen voimakkaasti edellisvuodesta. Sekä tavaroiden vienti että tuonti kohosivat 17 prosenttia suuremmaksi kuin vuonna 2005. Vientiä kasvatti erityisesti metallien vientimäärien ja hintojen nousu, mutta myös kemian teollisuuden tuotteiden ja henkilöautojen vienti kasvoi. Samat tavararyhmät kasvattivat myös tuontia.

Palvelujen ulkomaankaupassa vuonna 2006 Suomen matkailutulot ulkomailta lisääntyivät kahdeksan prosenttia ja menot 11 prosenttia edellisvuodesta. Matkustustaseen alijäämä kasvoi edelleen vuodesta 2005. Suomen matkailupalvelujen vienti ja tuonti kohdistuvat pääasiassa Eurooppaan. Matkailuviennin arvosta 85 prosenttia ja tuonnin arvosta 81 prosenttia oli peräisin Euroopan maista vuonna 2006. Kaukomatkailun kasvun seurauksena Euroopan osuuksissa on pientä laskua.

Kuljetus on yksi suurimpia palvelujen ulkomaankauppaeriä Suomessa. Koska Suomi käy runsasta tavarakauppaa muiden maiden kanssa, on rahtikuljetusten merkitys kuljetuspalveluissa suuri. Myös matkustajien kuljetuksesta koituu Suomen kansantaloudelle

huomattavia vientituloja ja tuontimenoja. Kuljetusmenot ovat kuitenkin huomattavasti tuloja suuremmat. Kuljetustulot kasvoivat vuonna 2006 enemmän kuin kuljetusmenot, lähes 12 prosenttia, mikä kavensi kuljetuspalvelujen alijäämää edellisvuodesta.

Muut maksutaseen palveluerät käsittävät yli puolet Suomen palvelujen ulkomaankaupasta. Muiden palvelujen vienti laski vuonna 2006 noin prosentin vuodesta 2005. Tuonnin arvo pieneni edellisvuodesta kaksi prosenttia. Muiden palvelujen osalta Suomen ulkomaankauppa on selvästi ylijäämäinen.

Ulkomaiset suorat sijoitukset

Suoralla sijoituksella tarkoitetaan pääomaa, jolla sijoittaja on hankkinut ulkomaalaisen kohteen suoraan omistukseensa ja myös muuta pääomaa, jolla sijoittaja suoraan rahoittaa ulkomaisen kohteen tavaroiden ja palvelujen tuotantotoimintaa, investointeja ja yrityskauppoja. Yritysten kansainvälistymistä suorien sijoitusten näkökulmasta voidaan kuvata sijoituskantojen suhteena bruttokansantuotteeseen. Näin mitattuna kansainvälistyminen oli vielä 1990-luvun alussa aika vähäistä, mutta vuosituhatteen vaihteessa kansainvälistymisen aste kasvoi jyrkästi. Ulkomaisten sijoitusten arvo Suomessa oli vuoden 2006 lopussa noin 30 prosenttia suhteessa bruttokansantuotteeseen. Vastaavasti ulkomaille tehtyjen suorien sijoitusten arvo oli 43 prosenttia suhteessa bruttokansantuotteeseen, mikä oli hieman alhaisempi kuin edellisenä vuonna.

Ulkomailla sijaitsevat yritykset sijoittivat vuonna 2006 pääomaa Suomeen suorina sijoituksina nettomääräisesti noin 11,4 prosenttia enemmän kuin edellisvuonna. Suurin osa sijoituksista suuntautui palvelualan yrityksiin. Toimialoittain tarkasteltuna teollisuusyrityksiin tehtyjen sijoitusten arvo on laskenut viimeisen kymmenen vuoden aikana noin 30 prosenttiyksikköä ja vastaavasti palveluyritysten nousut yli 30 prosenttiyksikköä. Sijoituskannasta palvelualan yritysten osuus oli vuonna 2006 noin kaksi kolmasosaa ja teollisuusyritysten kolmannes.

Suomalaiset yritykset sijoittivat ulkomaille pääomaa suorina sijoituksina vuonna 2006 nettomääräisesti 36 prosenttia vähemmän edellisvuoteen verrattuna. Suorien sijoitusten pääomavirtoihin vaikuttavat yksittäiset suuret yrityskaupat ja niihin liittyvät lainajärjestelyt sekä kansainvälisten konsernien sisäiset rahoitusjärjestelyt. Toimialoittain tarkasteltuna teollisuusyritysten osuus sijoituskannasta on pudonnut viimeisen kymmenen vuoden aikana runsaasta 80 prosentista runsaaseen 60 prosenttiin koko sijoituskannasta. Palvelualan yritysten osuus oli hieman yli viidenneksen koko sijoituskannasta vuonna 2006. Merkittävimmät suorien sijoitusten välittömät kohdemaat olivat EU-alueella, jonne suuntautui vuonna 2006 noin 78 prosenttia koko sijoituskannasta.

Sekä suomalaisten ulkomaille tekemien suorien sijoitusten että ulkomaisten Suomeen tekemien suorien sijoitusten tuotto prosentit kasvoivat prosenttiyksiköllä kymmeneen prosenttiin vuonna 2006.

Monikansallisten yritysten toiminta

Eräs maailmantalouden lisääntyvän globalisaation piirteistä on monikansallisten yritysten yhä merkittävämpi rooli. Talouden sääntelyn purkaminen ja integraatiokehitys ovat lisänneet tuotannontekijöiden, tuotannon ja työpaikkojen liikkuvuutta. Suorien sijoitusten ohella monikansallisten yritysten roolista maailmantaloudessa ja kansainvälistyvän

yritystoiminnan laajuudesta Suomessa voidaan tarkastella, kuinka ulkomainen määräysvalta on kehittynyt liiketoiminnassa.

Suomessa toimivissa ulkomaisissa tytäryhtiöissä viennin osuus tuotannosta on yritysten keskiarvoa korkeampi. Liiketoimintastrategiasta johtuen useat emoyhtiöt myyvät tuotteensa ulkomaisten tytäryhtiöidensä kautta. Suomessa vuonna 2006 ulkomaisten yhtiöiden osuus kaikkien yritysten viennistä oli yli 23 prosenttia. Ulkomaiset yhtiöt kasvattivat vientiosuuttaan 16,5 prosenttia vuodesta 2002 vuoteen 2006. Ulkomaisten yhtiöiden investointialtius suhteessa kotimaisiin yrityksiin puolestaan näytti taantuvan maailman talouskasvun hidastumisen myötä 2000-luvun alkupuoliskolla. Kuitenkin pääomaosuus saavutti vuonna 2006 melkein vuoden 2002 tason.

Tärkein mittari kuvattaessa yritysomistuksen kansainvälistymisen laajuutta Suomessa on ulkomaisten yhtiöiden osuus jalostusarvosta. Vuonna 2006 ulkomaisten yhtiöiden osuus kaikkien yritysten jalostusarvosta oli noin 17 prosenttia. Nämä yhtiöt kasvattivat jalostusarvo-osuuttaan 11 prosenttia vuodesta 2002 vuoteen 2006. Verrattaessa ulkomaisten yhtiöiden toimintaylijäämäosuutta niiden jalostusarvo-osuuteen näyttäsivät ulkomaiset yhtiöt tuottavan Suomessa enemmän voittoja kuin kotimaiset yritykset.

Ulkomaisten yhtiöiden osuus palkansaajakorvauksista kuvaa niiden palkkatasoa suhteessa kotimaisessa määräysvallassa olevien yritysten palkkatasoon. Suomessa vuonna 2006 ulkomaisten yhtiöiden osuus kaikkien yritysten palkansaajakorvauksista oli 17,6 prosenttia. Ulkomaiset yhtiöt kasvattivat osuuttaan palkansaajakorvauksista yli kahdeksan prosenttia vuodesta 2002 vuoteen 2006.

Vuonna 2006 ulkomaisten tytäryhtiöiden osuus kaikista yrityksistä oli noin 1,6 prosenttia Suomessa. Edellisvuoteen verrattuna niiden lukumäärä kasvoi noin 20 prosenttia. Ulkomaiset tytäryhtiöt ovat kotimaisessa määräysvallassa oleviin yrityksiin verrattuna huomattavasti suurempia. Myös liikevaihto-osuus kuvaa ulkomaisten tytäryhtiöiden aikaansaaman taloudellisen toiminnan merkittävyyttä suhteessa kotimaisiin yrityksiin. Vuonna 2006 niiden osuus kaikkien yritysten liikevaihdosta oli 20,3 prosenttia. Ulkomaisten tytäryhtiöiden liikevaihto kasvoi 3,2 prosenttia edellisvuodesta, mutta niiden liikevaihto-osuus pieneni 5,5 prosenttia. Ulkomaisten tytäryhtiöiden osuus kaikkien yritysten henkilöstön määrästä oli 14,9 prosenttia, jossa oli nousua 4,2 prosenttia edellisestä vuodesta.

Kansainvälistyvän yritystoiminnan ja suomalaisen määräysvallan laajuutta ulkomailla kuvaa suomalaisten yritysten ulkomailla sijaitsevien tytäryhtiöiden liiketoiminnan kehittyminen. Vuonna 2006 ulkomailla toimivien suomalaisomisteisten tytäryhtiöiden liikevaihto kasvoi 16,8 prosenttia edellisvuodesta. Metall- ja metsäteollisuus olivat suomalaisen määräysvallan suhteen merkittävimmät teollisuustoimialat ulkomailla. Suomalaisomisteisten yhtiöiden palveluksessa olevien työntekijöiden määrä ulkomailla kasvoi 8,8 prosenttia vuonna 2006.

Teollisuustuotantoa on joillakin aloilla siirtynyt Suomesta ulkomaille edullisemman työvoiman ja kasvavien markkinoiden vauhdittamana. Uudempi suuntaus on toimintojen kansainvälisen ulkoistamisen laajeneminen myös palvelutoimintoihin. Tuoreen kyselyaineiston mukaan toimintojen ulkoistaminen ja siirtäminen ulkomaille näyttäisi olevan varsin yleinen ilmiö suomalaisyrityksissä. Yli sadan henkilön yrityksistä viidennes raportoi ulkoistaneensa toimintojaan ulkomaille vuosien 2001-2006 aikana. Toimintojen siirtyminen ulkomaille on ollut yleisintä korkean teknologian teollisuudessa ja tietointensiivisillä palvelualoilla. Teollisuudessa on ulkoistettu ydinliiketoimintoja Kiinaan ja uusiin EU-jäsenmaihin, kun taas Intia on vetänyt puoleensa palveluja.

Teknologia

Teknologian kansainvälistymistä voidaan kuvata yritysten tutkimus- ja kehittämistoiminnan kansainvälistymisen, korkean teknologian tuotteiden ulkomaankaupan ja innovaatiotoiminnan kansainvälistymisen kautta.

Tutkimus- ja kehittämistoimintatietojen valossa ulkomaisten yhtiöiden merkitys Suomessa on kuluneen vuosikymmenen aikana vahvistunut suuresti. Vuonna 2006 ulkomaisten yhtiöiden tutkimus- ja kehittämistoiminnan menot olivat 17 prosenttia kaikista yritysten tutkimus- ja kehittämistoiminnan menoista Suomessa. Kun yritysten tutkimus- ja kehittämistoiminnan menot nousivat vuodesta 2000 vuoteen 2006 noin 31 prosenttia, oli kasvu ulkomaisissa yhtiöissä yli kaksinkertainen, 67 prosenttia.

Yritysten tutkimus- ja tuotekehityshenkilöstöstä lähes joka viides työskenteli vuonna 2006 ulkomaisessa yhtiössä. Tutkimus- ja tuotekehityshenkilöstön osuus on noussut tutkimus- ja kehittämistoiminnan menoja nopeammin, yli viidellä prosenttiyksiköllä vuodesta 2000. Tutkimus- ja tuotekehityshenkilökunnan määrä kaikissa yrityksissä kasvoi tarkasteluaanjaksolla yhdeksän prosenttia, mutta ulkomaisissa yhtiöissä lähes 50 prosenttia.

Suuri korkean teknologian osuus tavaroiden ulkomaankaupasta yhdistetään tutkimus- ja kehittämistoiminnan investointien korkeaan tasoon, tuottavuuden kasvuun sekä hyväpalkkaisuun ja taitoa vaativiin työtehtäviin. Korkean teknologian tuotteiden viennin arvo pysyi vuonna 2006 edellisvuoden tasolla, mutta sen osuus Suomen koko tavaraviennistä laski vuoteen 2005 verrattuna kolmella prosenttiyksiköllä 18,2 prosenttiin. Korkean teknologian tuonti sen sijaan nousi arvoltaan suuremmaksi kuin koskaan. Silti myös sen osuus Suomen koko tuonnista laski ja oli 14,2 prosenttia. Suomen korkean teknologian tuotteiden ulkomaankaupan tase on ollut positiivinen vuodesta 1995 lähtien, jolloin vienti ylitti arvoltaan tuonnin ensimmäistä kertaa.

Innovaatiotoiminnan yksi keskeisistä kannustimista on riittävä kysyntä eli riittävät markkinat innovatiivisille tuotteille. Suomen markkinat ovat suhteellisen rajalliset, jolloin viennin kautta saavutettavat laajemmat ja samalla kilpailullisemmat markkinat kannustavat ja osaltaan myös pakottavat innovatiiviseen toimintatapaan. Vuosina 2004–2006 sekä teollisuudessa että palveluissa vientiyrityksistä innovaatiotoimintaa harjoittaneiden yritysten osuus oli noin kymmenen prosenttiyksikköä suurempi kuin innovaatiotoimintaa harjoittaneiden osuus kotimarkkinoilla toimivista yrityksissä. Kansainvälisen yhteistyön lisääntyessä ja konsernirakenteiden myötä yritykset pystyvät aiempaa tehokkaammin verkostoitumaan edistääkseen innovaatiotoimintojaan. Ulkomaisiin konserneihin lukeutuvissa yrityksissä innovaatiotoiminta on yleisempää kuin kotimaisiin konserneihin kuuluvissa tai itsenäisissä yrityksissä. Innovaatioyhteistyön luonne on monipuolistunut ja kansainvälistynyt viime vuosina. Valtaosalla innovaatioyhteistyötä tekevästä on luonnollisesti kotimaisia yhteistyökumppaneita, mutta merkittävällä osalla yrityksistä on yhteistyökumppaneita myös muualla, kuten muissa Euroopan maissa, Yhdysvalloissa ja Aasiassa.

Sammandrag

Internationell handel

Den mest traditionella formen av internationalisering inom ekonomisk verksamhet är utrikeshandel, som är en av de viktigaste företeelserna inom globaliseringen. Internationaliseringen inom handeln beskrivs allmänt med andelen export (import) av totalproduktionen (av den inhemska efterfrågan på slutprodukter). Exportgraden mäter hur beroende de inhemska producenterna är av utrikesmarknaden. Importgraden beskriver hur lätt det är att komma ut på marknaden eller hemmamarknadens konkurrenskraft. Den ekonomiska integrationen avspeglar sig på den internationella handeln både i form av åtstramad pristävlan och i form av specialisering på mer komplicerade produkter, som skapar konkurrensfördel genom segmenterad produktion.

Internationaliseringen och avregleringen inom den finländska ekonomin ökade kraftigt utrikeshandelns andel av nationalprodukten under 1990-talet. Under de första åren av 2000-talet verkade den internationella handeln gå tillbaka något i och med att den ekonomiska tillväxten i världen avtog, men Finlands totala export (varor och tjänster) ökade fortfarande år 2006 med tretton procent jämfört med föregående år. Servicenäringarnas relativt lilla andel av produktionen och exporten förklaras för sin del av att industrin är kraftigt koncentrerad på export. Tyngdpunkten i den ekonomiska globaliseringen har flyttat en aning från varuproduktion mot tjänster. Andelen varuexport av den totala exporten minskade med ungefär fyra procent från år 2000 till år 2006. Andelen export av tjänster av totalexporten kvarstod vid inemot 20 procent under den första hälften av 2000-talet.

Andelen nettoinkomster av export (skillnaden mellan exportinkomster och importutgifter) av nationalprodukten beskriver nationens konkurrenskraft. Den finländska samhällsekonomin goda konkurrenskraft har fungerat som stöd för ökningen av överskottet i utrikeshandeln ända sedan den första hälften av 1990-talet. Överskottet i Finlands handelsbalans beror på överskottet i varuhandelsbalansen. Utrikeshandeln med tjänster har nämligen av tradition visat underskott, med undantag för åren 2002 och 2004, då exporten av tjänster var större än importen. Nettoexporten var åren 2005 och 2006 något över sju miljarder euro, medan överskottet år 2002 var 13,9 miljarder euro. Överskottet i varuhandelsbalansen var på grund av den kraftigt ökade importen klart mindre år 2005–2006 än under tidigare år.

Finlands utrikeshandel med varor ökade år 2006 ovanligt kraftigt från föregående år. Både exporten och importen av varor var 17 procent större än år 2005. Exporten ökade framför allt som en följd av att exportvolymerna och -priserna på metaller steg, men också exporten av produkter från den kemiska industrin och exporten av personbilar ökade. Samma varugrupper gjorde också att importen ökade.

Inom utrikeshandeln med tjänster ökade Finlands turisminkomster från utlandet år 2006 med 8 procent och utgifterna med 11 procent jämfört med året förut. Underskottet i resebalansen ökade ytterligare från år 2005. Finlands export och import av turismtjänster inriktas huvudsakligen på Europa. Av turismexporten härrörde 85 procent av värdet från europeiska länder år 2006 och detsamma gäller för 81 procent av värdet av importen. Som en följd av att fjärrturismen har ökat kan en liten nedgång skönjas i Europas andelar.

Transporten är en av de största utrikeshandelsposterna inom servicenäringarna i Finland. Eftersom Finland bedriver mycket varuhandel med andra länder, har fraktransporterna stor betydelse inom transporttjänsterna. Också transporten av resenärer ger betydande exportinkomster och importutgifter för den finländska samhällsekonomin. Transportutgifterna är emellertid betydligt större än inkomsterna. Transportinkomsterna ökade år 2006 mera än transportutgifterna, med nästan 12 procent, vilket minskade underskottet inom transporttjänsterna jämfört med föregående år.

De övriga tjänsteposterna i betalningsbalansen omfattar mer än hälften av Finlands utrikeshandel med tjänster. Exporten av andra tjänster minskade år 2006 med ungefär en procent från år 2005. Värdet av importen minskade med två procent från föregående år. I fråga om andra tjänster visar Finlands utrikeshandel ett tydligt överskott.

Utländska direktinvesteringar

Med direktinvestering avses det kapital med vilket en investerare direkt förvärvat ett innehav i ett utländskt objekt och dessutom sådant annat kapital med vilket investeraren direkt finansierar ett utländskt objekts varu- och tjänsteproduktion, investeringar och företagsförvärv. Om man ser till direktinvesteringar kan företagets internationalisering beskrivas som investeringsstockarnas förhållande till bruttonationalprodukten. Måter man internationaliseringen på så sätt var den ännu i början av 1990-talet rätt så anspråklös, men vid millennieskiftet började graden av internationalisering öka brant. Värdet av de utländska investeringarna i Finland uppgick i slutet av år 2006 till omkring 30 procent i förhållande till bruttonationalprodukten. På motsvarande sätt var värdet av de finländska direktinvesteringarna i utlandet 43 procent i förhållande till bruttonationalprodukten, och så var det något lägre än föregående år.

År 2006 gjorde de utländska företagen direktinvesteringar i Finland till ett nettobelopp som var omkring 11,4 procent större än året innan. Största delen av investeringarna hänförde sig till tjänsteföretag. Sett till näringsgrenar har värdet av investeringarna i industriföretag minskat med omkring 30 procentenheter under de senaste tio åren och på motsvarande sätt har investeringarna i tjänsteföretag ökat med över 30 procentenheter. Tjänsteföretagens andel av investeringsstocken var år 2006 omkring två tredjedelar och industriföretagens en tredjedel.

År 2006 gjorde finländska företag direktinvesteringar i utlandet till ett nettobelopp som var omkring 36 procent mindre än året innan. Stora enskilda företagsförvärv och anknytande lånearrangemang samt finansieringsarrangemang inom internationella koncerner påverkar direktinvesteringarnas kapitalflöde. Sett till näringsgrenar har industriföretagens andel av investeringsstocken under de senaste tio åren sjunkit från drygt 80 procent till drygt 60 procent av hela investeringsstocken. Tjänsteföretagens andel var år 2006 något över en femtedel av hela investeringsstocken. De viktigaste mottagarländerna för direktinvesteringar fanns inom EU-området, dit omkring 78 procent av hela investeringsstocken riktades år 2006.

Avkastningen både av finländarnas direktinvesteringar i utlandet och utlänningarnas direktinvesteringar i Finland ökade med en procentenhet till tio procent år 2006.

Verksamheten inom multinationella företag

Ett av särdragen för den ökade globaliseringen inom världsekonomin är de multinationella företagens allt större roll. Avregleringen av ekonomin och integrationsutveckling-

en har ökat produktionsfaktorernas, produktionens och arbetsplatsernas rörlighet. Det är möjligt att granska de multinationella företagens roll i världsekonomin och den allt mer internationaliserade företagsverksamhetens omfattning i Finland förutom genom direktinvesteringar också med hjälp av utvecklingen av det utländska bestämmande inflytandet i affärsverksamheten.

I de utländska dotterbolagen i Finland är exportens andel av produktionen högre än deltalet för företagen. Beroende på sin affärsstrategi säljer flera moderbolag sina produkter via sina utländska dotterbolag. I Finland var de utländska bolagens andel av exporten i alla företag mer än 23 procent år 2006. De utländska bolagen ökade sin exportandel med 16,5 procent från år 2002 till år 2006. De utländska bolagens investeringsbenägenhet i förhållande till de inhemska företagen visade för sin del en tillbakagång i och med den avtagande världsekonomin under de första åren av 2000-talet. År 2006 uppnådde kapitalandelen ändå nästan samma nivå som år 2002.

Den viktigaste mätaren vid beskrivning av omfattningen av internationaliseringen av företagsägandet i Finland är de utländska bolagens andel av förädlingsvärdet. År 2006 var de utländska bolagens andel av förädlingsvärdet för alla företag omkring 17 procent. Dessa bolag ökade sin andel av förädlingsvärdet med 11 procent från år 2002 till år 2006. När man jämför de utländska bolagens andel av driftöverskottet med deras andel av förädlingsvärdet verkar det som om de utländska bolagen genererar mer vinst i Finland än de finländska företagen.

De utländska bolagens andel av löntagarersättningarna beskriver deras lönenivå i förhållande till lönenivån i företag med finländskt bestämmande inflytande. År 2006 utgjorde de utländska bolagens andel av alla företagens löntagarersättningar i Finland 17,6 procent. De utländska bolagen ökade sin andel av löntagarersättningarna med över åtta procent från år 2002 till år 2006.

År 2006 var de utländska dotterbolagens andel av alla företag omkring 1,6 procent i Finland. Jämfört med föregående år ökade deras antal med omkring 20 procent. De utländska dotterbolagen är betydligt större än företagen med finländskt bestämmande inflytande. Även omsättningsandelen beskriver betydelsen av den ekonomiska verksamheten i de utländska dotterbolagen jämfört med de finländska. År 2006 var deras andel av omsättningen för alla företag 20,3 procent. De utländska dotterbolagens omsättning ökade med 3,2 procent från året innan, men deras omsättningsandel minskade med 5,5 procent. De utländska dotterbolagens andel av personalstyrkan i alla företag var 14,9 procent, dvs. en ökning med 4,2 procent från året innan.

Utvecklingen av affärsverksamheten i de finländska företagens dotterbolag i utlandet avspeglar omfattningen av den internationaliserade företagsverksamheten och det finländska bestämmande inflytandet i utlandet. År 2006 ökade omsättningen i de finlandsägda dotterbolagen i utlandet med 16,8 procent från året innan. Metall- och skogsindustrin var de mest betydande industriella näringsgrenarna utomlands när man ser till det finländska bestämmande inflytandet. Antalet anställda i finlandsägda bolag utomlands ökade med 8,8 procent år 2006.

Inom vissa näringsgrenar har den industriella produktionen flyttat från Finland till utlandet på grund av billigare arbetskraft och växande marknader. En nyare trend är att outsourcingen av funktioner till utlandet har utvidgats till att omfatta också servicefunktioner. Enligt färskt enkätmaterial verkar det vara ett rätt så allmänt fenomen i finländska företag att funktioner läggs ut på entreprenad och överförs till utlandet. Av företag med mer än hundra anställda rapporterar en femtedel att de lagt ut funktioner på

entreprenad till utlandet under åren 2001–2006. Outsourcningen till utlandet har varit allmänt i hightech-industri och informationsintensiva servicebranscher. Inom industrin har kärnverksamheter lagts ut på entreprenad till Kina och till nya EU-medlemsländer, medan Indien åter har lockat till sig tjänster.

Teknologi

Internationaliseringen av teknologin kan beskrivas via internationaliseringen av företagens FoU-verksamhet, utrikeshandeln med högteknologiprodukter och internationalisering av innovationsverksamheten.

I ljuset av uppgifterna om FoU-verksamheten har de utländska bolagens betydelse i Finland ökat kraftigt under det senaste decenniet. År 2006 var de utländska bolagens utgifter för FoU-verksamhet 17 procent av alla bolags utgifter för forsknings- och utvecklingsverksamhet i Finland. När företagens FoU-utgifter steg med omkring 31 procent från år 2000 till år 2006, var ökningen i de utländska bolagen dubbelt större, dvs. 67 procent.

Av företagens FoU-personal arbetade nästan var femte anställd i ett utländskt bolag år 2006. Andelen FoU-personal har stigit snabbare än FoU-utgifterna, med över fem procentenheter fr.o.m. år 2000. Antalet FoU-personal i alla företag ökade under referensperioden med nio procent, men i utländska bolag med nästan 50 procent.

Andelen högteknologi av utrikeshandel med varor kopplas ihop med en hög nivå på FoU-investeringar, produktivitetsökning och med högavlönade uppgifter som kräver högt kunnande. Exportvärdet för högteknologiprodukter låg år 2006 på föregående års nivå, men dess andel av Finlands hela varuexport sjönk med tre procentenheter till 18,2 procent jämfört med år 2005. Importen av högteknologi steg däremot värdemässigt till rekordhög nivå. Ändå sjönk också dess andel av Finlands totala import och uppgick till 14,2 procent. Finlands utrikeshandelsbalans för högteknologiprodukter har varit positiv fr.o.m. år 1995, då exporten för första gången till sitt värde översteg importen.

Ett av de viktigaste incitamenten inom investeringsverksamheten är tillräcklig efterfrågan, dvs. tillräckligt stora marknader för innovativa produkter. Den finländska marknaden är relativt begränsad, vilket innebär att de större och samtidigt mer konkurrensutsatta marknader som företagen når via export sporrar; och för sin del också tvingar; företagen till innovativ verksamhet. Åren 2004–2006 var andelen företag med innovationsverksamhet inom exportföretagen, både inom industrin och tjänsterna, omkring tio procentenheter större än andelen företag med innovationsverksamhet på hemmamarknaden. I och med ökat internationellt samarbete och genom koncernstrukturer kan företagen effektivare än tidigare skapa nätverk för att främja sin innovationsverksamhet. I företag inom utländska koncerner är innovationsverksamhet vanligare än i företag inom finländska koncerner eller i självständiga finländska företag. Under de senaste åren har innovationssamarbetet blivit mer mångsidigt och internationellt. Merparten av de företag som bedriver innovationssamarbete har givetvis inhemska samarbetsparter, men en betydande del av företagen har samarbetsparter också på andra håll i världen, t.ex. i andra europeiska länder, i Förenta staterna och Asien.

Summary

International trade

The oldest form of internationalisation of economic activity is foreign trade which is one of the most important phenomena of globalisation. The internationalisation of trade is generally described by the share of exports (imports) of total output (domestic demand for end products). The rate of exports measures the dependency of domestic producers on foreign markets. The rate of imports describes the ease of entry into or the competitiveness of the domestic market. The integration of economies is reflected in international trade both as toughening price competition and as specialisation in ever more intricate products that offer a competitive edge through segmented production.

The share of foreign trade in Finland's domestic product went up strongly in the 1990s due to the internationalisation of the country's economy and its opening up to competition. During the first few years of the 2000s, international trade appeared to decline as growth in the world economy slowed down, but in 2006 Finland's total exports of goods and services went up again by 13 per cent from the previous year. The relatively small proportions of services of output and exports are partly explained by the country's strongly export-oriented manufacturing industries. The point of emphasis in economic globalisation has shifted somewhat from goods production to services. Between 2000 and 2006, the share of goods exports in total exports fell by about four per cent. The share of service imports in total imports has remained at just short of 20 per cent in the early part of the 2000s.

Domestic economy's competitiveness is described by the share of net income from imports, that is the difference between income from exports and expenditure on imports, in domestic product. Good competitiveness of the national economy has sustained growth of Finland's trade surplus since the mid-1990s. Finland's trade surplus comes from trade in goods, because international trade in services has usually shown a deficit, with the exception 2002 and 2004 when exports of services exceeded those of goods. In 2005 and 2006, the value of net exports was barely over EUR 7 billion whereas in 2002 the surplus totalled EUR 13.9 billion. In 2005 to 2006, the surplus in goods trade fell clearly short of the preceding years because of strong growth in imports.

In 2006, Finland's foreign trade in goods grew exceptionally strongly from the year before. Both exports and imports of goods increased by 17 per cent from 2005. Exports were boosted especially by grown volumes of exports of metals, but the exported volumes of chemical industry products and passenger cars also went up. Imports of the same commodity groups also increased.

Within international trade in services, Finland's travel account receipts increased by eight per cent and expenditure by 11 per cent from the year before. The deficit in the travel balance grew further from 2005. Europe is the main target area for Finnish travel service exports and imports. European countries generated 85 per cent of the value of travel exports and 81 per cent of that of travel imports in 2006. Due to the grown popularity of long-distance tourism, these shares for Europe show minor declines.

Transport is one of the largest items in Finland's international trade in services. Because Finland has lively trade in goods with other countries, the significance of freight trans-

port is high in transport services. Nevertheless, passenger transport also generates considerable export and import revenue for the Finnish economy. However, expenditure far exceeds income in transport. In 2006, income grew by more than expenditure in transport, or by nearly 12 per cent, which decreased the deficit in transport services from the year before.

In the current account other services account for more than half of Finland's international trade in services. In 2006, exports of other services declined by approximately one per cent from 2005. The value of imports diminished by two per cent from the year before. Finland's foreign trade in other services was clearly in surplus.

Foreign direct investments

A direct investment refers to an investment of capital with which the investor gains ownership of a non-resident target, as well as other capital with which the investor finances direct the production of goods or services, investments, or corporate acquisitions of a non-resident target. From the perspective of direct investments the internationalisation of enterprises can be described as a ratio of investment stock to gross domestic product. Measured this way, the degree of internationalisation was still fairly insignificant in the early 1990s, but then went up sharply at the turn of the millennium. At the end of 2006, the value of foreign investments in Finland was approximately 30 per cent of gross domestic product. Respectively, the value of Finnish direct investments abroad amounted to 43 per cent of GDP, which was slightly lower than in the previous year.

In terms of net value, foreign enterprises invested 11.4 per cent more capital into Finnish enterprises as direct investments in 2006 than in the year before. Most of this capital was invested into service enterprises. Examined by economic activity, the value of investments made into manufacturing enterprises has fallen by approximately 30 per cent while that of investment into service enterprise has risen by over 30 per cent in a decade. In 2006, approximately two-thirds of the stock of investments were made into service enterprises and one-third into manufacturing enterprises.

The net value of direct capital investments abroad made by Finnish enterprises was 36 lower in 2006 than in the year before. The capital flows of direct investments are influenced by major individual corporate acquisitions and related loan arrangements, as well as by internal financial arrangements of international enterprise groups. Examined by economic activity, the share of manufacturing enterprises of the total stock of investments has fallen from 80 per cent to good 60 per cent over the past ten years. The share of service enterprises of the total stock of investments amounted to just over one-fifth in 2006. The most important immediate targets of direct investments are in the EU area, which received around 78 per cent of the total stock of investments in 2006.

The return rates on both Finnish investments abroad and foreign investments into Finland rose by one percentage point to ten per cent in 2006.

Activities of multi-national enterprises

One of the features of the globalising world economy is growing significance of multi-national enterprises. The deregulation and integration of economies have increased the mobility of factors of production, production and jobs. Besides against figures on direct investments, the role of multi-national enterprises in the world economy and the extent

of globalisation of entrepreneurial activity in Finland can be examined against the development of foreign control in business activity.

Foreign affiliates operating in Finland export a larger than average share of their production. Because of their business strategies, many parent companies sell their products through their affiliates abroad. In 2006, foreign companies already accounted for more than 23 per cent of the total exports of all enterprises. Between 2002 and 2006, the share of foreign companies of all exports went up by 16.5 per cent. However, compared to Finnish companies, the willingness of foreign companies to invest appeared to diminish when economic growth started to slow down in the early years of the 2000s. However, in 2006 their share of capital stock almost reached the level of 2002.

The most important measure of the extent of internationalisation of enterprise ownership in Finland is the share of value added generated by foreign companies. In 2006, foreign companies accounted for approximately 17 per cent of the total value added generated by all enterprises. Between 2002 and 2006, their share of value added went up by 11 per cent. If the foreign companies' share of operating surplus is compared to their share of value added, it seems that foreign companies generate bigger profits in Finland than domestic companies.

The share of foreign companies of compensations of employees describes their pay level relative to that of enterprises under domestic control. In 2006, foreign companies accounted for 17.6 per cent of all compensations of employees made by all enterprises in Finland. Between 2002 and 2006, foreign companies' share of compensations of employees went up by eight per cent.

In 2006, approximately 1.6 per cent of all enterprises in Finland were foreign affiliates. Their number went up by approximately 20 per cent from the year before. Compared to enterprises under domestic control, foreign affiliates are notably larger. Share of turnover can also be used to measure the significance of the economic activity of foreign affiliates relative to domestic enterprises. In 2006, foreign affiliates generated 20.3 per cent of the total turnover of all enterprises in Finland. Foreign affiliates increased their turnover by 3.2 per cent from the previous year but their share of all generated turnover declined by 5.5 per cent. The share of foreign affiliates of the total personnel of all enterprises rose by 4.2 per cent from the previous year and was 14.9 per cent.

Development of the business activities of affiliates of Finnish enterprises abroad describes the degree of internationalisation of entrepreneurial activity and Finnish control abroad. In 2006, the turnover of affiliates of Finnish-owned enterprises operating abroad grew by 16.8 per cent from the previous year. The metal industry and the forest industry were the most important manufacturing industries operating abroad under Finnish control. The number of employees working for Finnish-owned companies abroad went up by 8.8 per cent in 2006.

Production in some manufacturing industries has been moved away from Finland in search of lower labour costs and growing markets. A later trend is extension of international outsourcing of activities even to services. According to recent survey data, outsourcing and moving of activities abroad seems to be quite a common phenomenon in Finnish enterprises. One-fifth of enterprises with more than a hundred employees reported that they had outsourced their activities abroad during the 2001-2006 period. The movement of activities abroad has been most widespread in the manufacture of high technology products and in information intensive services. In manufacturing, core

business activities have been outsourced to China and to new Member States of the European Union, whereas India has attracted services.

Technology

Internationalisation of technology can be described through internationalised research and development activities of enterprises, international trade in high technology products and internationalised innovation activity.

In the light of data on research and development activity, foreign companies have become increasingly important in Finland during the past decade. In 2006, foreign companies accounted for 17 per cent of all expenditure spent on R&D in Finland. While the R&D expenditure of all enterprises went up by 31 per cent between 2000 and 2006, the respective growth percentage for foreign companies was two-fold, or 67 per cent.

Almost one in five of the research and development personnel of enterprises worked in a foreign company in 2006. The share of personnel working in research and development has gone up even faster than expenditure on research and development, or by five percentage points since 2000. Over the examined period, the number of personnel employed in research and development went up by nine per cent in all enterprises, but by almost 50 per cent in foreign companies.

High share of high technology products in foreign trade in goods is associated with high level of investments in research and development, growth of productivity and highly paid and skilled jobs. The value of exports of high technology products remained on level with the previous year in 2006, but their share of all goods exported from Finland fell by three percentage points from 2005 to 18.2 per cent. By contrast, the value of imports of high technology products rose to a record high. Yet, their share of all imports into Finland fell and amounted to 14.2 per cent. Finland's trade balance for high technology goods has been positive since 1995, when the value of exports exceeded that of imports for the first time.

One of the key incentives for innovation activity is adequate demand, that is, sufficient markets for innovative products. The markets in Finland are relatively limited, so wider and more competitive markets gained through exports both encourage and partly also compel to innovative operating modes. Over the 2004–2006 period, in both manufacturing and services the share of exporting enterprises with innovation activity was approximately ten percentage points larger than the respective share of enterprises operating on the home markets only. Thanks to increased international co-operation and group structures, enterprises are able to network more efficiently than before in order to facilitate their innovation activities. Innovation activity is more prevalent in enterprises that belong to foreign groups than in member enterprises of domestic groups or in independent enterprises. The nature of innovation co-operation has diversified and internationalised in recent years. The vast majority of enterprises that engage in innovation co-operation naturally have domestic co-operative partners but a significant share of them also have co-operative partners elsewhere, such as in other European countries, United States and Asia.

1. Johdanto

Taloudellinen globalisaatio tarkoittaa markkina-alueen yhdentymistä, jonka keskeinen ilmentymä on nopeasti kasvaneet maiden väliset kauppaa- ja pääomavirrat sekä tieto- ja teknologiavirrat. Yritysten kansainvälistymisen liikkeelle panevina voimina ovat teknologinen kehitys sekä kansainvälisen kaupan ja pääomaliikkeiden vapautuminen. Nopeutunut teknologinen kehitys on alentanut edelleen pääomien, tuotteiden ja tuotantontekijöiden liikkumisen kustannuksia, mikä on mahdollistanut kokonaan uudenlaisten tuotteiden valmistuksen ja tuotantoteknologioiden käyttöönoton. Globalisaation vaikutukset liittyvät markkinoiden laajenemiseen, lisääntyvään kilpailuun ja tuotannon uudelleen jakautumiseen pitkäaikaisessa integraatioprosessissa. Menestyminen kansainvälisessä kilpailussa edellyttää erikoistumista, joka luo suhteellista kilpailuetua, kun globaalitalous koskee yhä laajempaa osaa kotimaista tuotantoa.

Taloudellinen yhdentymisprosessi, yritysten uudet liiketoimintamallit ja tuotannon arvoketjujen piteneminen monimutkaistavat yritysten kansainvälistymiseen liittyvää taloustilastointia ja sen kuvaamista. Tässä tilastojulkaisussa käsitellään kansainvälistä kauppaa, ulkomaisia suoria sijoituksia, monikansallisten yritysten taloudellista toimintaa ja teknologian kansainvälistymistä. Julkaisun tarkoituksena on kuvata integraatioprosessin laajuutta ja kehitystä sekä antaa monipuolinen kuva suomalaisten yritysten kansainvälistymisestä ja ulkomaisten yhtiöiden toiminnasta Suomessa.

Globaalitalouden vahvistuva piirre on palvelujen kansainvälistyminen. Rakennemuutoksessa taloudellisen globalisoitumisen painopiste siirtyy tavaratuotannosta palveluihin ja aineellisesta pääomasta aineettomaan. Tieto- ja viestintäteknologian kehittymisen ansiosta kasvava osa palveluista voidaan tuottaa eri paikassa kuin ne kulutetaan ja ne ovat enenevässä määrin myös globaalien kilpailun piirissä. Palvelujen kansainvälistymiseen ajavat toimintojen ulkoistaminen, yritysten monikansallistuminen, uusien teknologioiden käyttömahdollisuudet ja avautuneet markkinat. Tässä julkaisussa luvussa 2 tarkastellaan kaupan kansainvälistymistä sekä palvelujen ja tavaroiden ulkomaankauppaa. Palvelujen ulkomaankaupan tilastointi hoidetaan Tilastokeskuksessa. Muiden kuin matkustus- ja kuljetuspalveluerien tiedot kerätään suoraan yrityskyselyllä. Kuljetuspalvelujen osalta eri kuljetusmuotojen tulot ja menot määräytyvät viime kädessä kansantalouden tilinpidon kysyntä- ja tarjontataulujen yhteensovittamisessa. Matkailutulolaskelmien pääasiallisena lähteenä on ulkomaisille matkailijoille suunnattu rajahaastattelutkimus.

Yritykset kilpailevat kansainvälistyvillä markkinoilla ja globalisaation seurauksena maat kilpailevat yhä enenevässä määrin yritysten sijaintipaikoista tarjoamalla houkuttelevan toimintaympäristön menestyville yrityksille. Markkinoiden yhdyttyessä globaalisti tuotantoketjut pilkkouvat entistä hienojakoisemmin ja tuotantoyksiköt osittuvat yritysten ulkoistaessa toimintojaan eri maihin. Monet suomalaiset monikansalliset yritykset ovat sekä siirtäneet toimintojaan ulkomaille että ulkomailta Suomeen. Ulkomaisia suoria sijoituksia käsitellään luvussa 3, ja seuraavassa luvussa kuvataan monikansallisten yritysten taloudellista toimintaa yritysomistuksen kansainvälistymisen ja toimintojen ulkoistamisen näkökulmasta. Toimintojen kansainvälistyminen on johtanut siihen, että yhä suurempi osa maiden yrityksistä on osa monikansallisten yritysten globaaleja tuotantoverkkoja, ja yhä useamman yrityksen omistaja on toisesta maasta kuin missä yritys tai toimipaikka sijaitsee. Tämä globaalitalouden ulottuvuus näkyy Suomessa ulkomaalaisomistuksen voimakkaana kasvuna yhtiöissä ja vastaavasti suomalaisomistuksen lisääntymisenä ulkomailla.

Suoria sijoituksia koskeva tilastointi tehdään Suomen Pankissa. Suoralla sijoituksella tarkoitetaan taloustoimea, jolla toisessa maassa sijaitseva talousyksikkö hankkii pysyvän määräysvallan toisessa maassa toimivasta talousyksiköstä perustamalla yrityksen tai tekemällä yrityskaupan. Suorien sijoitusten ohella ulkomaisten tytäryhtiöiden toimintaa kuvaavat tilastot tarkastelevat monikansallisten yritysten omistus- ja toimintasuhteita maailmantaloudessa. Ulkomaisella tytäryhtiöllä tarkoitetaan yritystä, johon sen sijaintimaan ulkopuolella sijoittuneella institutionaalisella yksiköllä on määräysvalta. Suomalaisten yritysten ulkomailla sijaitsevien tytäryhtiöiden tilaston laatii Suomen Pankki, ja vastaavasti Suomessa sijaitsevien ulkomaisten tytäryhtiöiden toimintaa kuvaavan tilaston tuottaa Tilastokeskus. Lisäksi Tilastokeskuksen vastuulla on hanke, jossa selvitetään erillisellä yrityskyselyllä toimintojen kansainvälisen ulkoistamisen yleisyyttä, syitä, esteitä ja vaikutuksia.

Tavaroiden ulkomaankaupassa korkeaa osaamisastetta edellyttävien tuotteiden ulkomaankauppa kasvattaa jatkuvasti merkitystään. Merkittävä korkean teknologian ulkomaankauppaosuuksia voidaan yhdistää sekä t&k -investointien korkeampaan tasoon että talouden parempaan kansainväliseen kilpailukykyyn ja tuottavuuden kasvuun. Tuotannon kansainvälistymisen ohella myös tutkimus- ja tuotekehitystoiminta on alkanut kansainvälistyä. Tutkimus- ja kehittämistoiminnan sekä innovaatioiden merkitys globaalitaloudessa korostuu, kun tuotteiden elinkaaret lyhenevät, tuotantorakenteet uudistuvat ja kansainvälinen kilpailu voimistuu. Kiristynyt kilpailu teknologia- ja tietointensiivisistä toiminnoista lisää puolestaan tarvetta erikoistumiseen innovaatiotoiminnoissa ja niiden leviämiseen yli rajojen. Luvussa 5 tarkastellaan korkean teknologian tuotteiden ulkomaankaupan ohella sekä tutkimus- ja kehittämistoiminnan että innovaatiotoiminnan kansainvälistymistä. Korkean teknologian tuotteiden ja muiden tavaroiden ulkomaankaupan tilastolähteenä on Tullihallituksen keräämät tiedot. Lisäksi sekä tutkimus- ja kehittämistoiminnan tilaston että innovaatiotutkimuksen tuottaa Tilastokeskus.

1. Inledning

Ekonomisk globalisering innebär att marknadsområdet integreras, vilket främst tar sig uttryck i en snabb ökning av handels- och kapitalflöden mellan länderna och informations- och teknologiflöden. Den utlösande faktorn då det gäller företagens internationalisering är den teknologiska utvecklingen samt avlägsnande av hinder för internationell handel och fri kapitalrörelse. Den allt snabbare teknologiutvecklingen har ytterligare minskat kostnaderna för rörligheten av kapital, produkter och produktionsfaktorer, vilket har möjliggjort tillverkning av helt nya produkter och införande av produktionsteknologier. Globaliseringens inverkan är förknippad med vidgade marknader, ökad konkurrens och en ny fördelning av produktionen i en långvarig integrationsprocess. För att nå framgång i den internationella konkurrensen krävs specialisering som skapar relativ konkurrensfördel, då den globala ekonomin gäller en allt större del av den inhemska produktionen.

Den ekonomiska integrationsprocessen, företagens nya affärsmodeller och förlängning av värdekedjor inom produktionen komplicerar statistiken över ekonomin gällande företagens internationalisering och statistikbeskrivningen. I denna publikation behandlas internationell handel, utländska direkta investeringar, den ekonomiska verksamheten hos multinationella företag och internationaliseringen inom teknologin. Syftet med publikationen är att beskriva omfattningen av och utvecklingen inom integrationsprocessen samt ge en mångsidig bild av de finländska företagens internationalisering och utländska bolags verksamhet i Finland.

Ett drag som blir allt starkare inom den globala ekonomin är internationalisering av tjänster. I strukturförändringen flyttas tyngdpunkten för ekonomisk globalisering från produktion av varor till tjänster och från det materiella kapitalet till det immateriella.

Utvecklingen inom informations- och kommunikationsteknologin har lett till att en allt större del av tjänsterna kan produceras på annat håll än var de konsumeras och de omfattas också allt oftare av den globala konkurrensen. Externalisering av funktioner, multinationella företag, användningsmöjligheter för ny teknologi och öppna marknader leder till internationalisering av tjänster. I kapitel 2 i denna publikation granskas internationaliseringen inom handel samt utrikeshandeln med tjänster och varor. Statistikföringen av utrikeshandel med tjänster sköts vid Statistikcentralen. Övriga uppgifter än uppgifter om rese- och transportposter insamlas direkt med en enkät som riktas till företag. När det gäller transporttjänster fastställs inkomster och utgifter för olika transportformer i sista hand vid sammanjämkandet av efterfråge- och utbudstabeller inom nationalräkenskaper. Den huvudsakliga källan för kalkylerna gällande turistintäkter är gränsintervjuundersökningen för utländska turister.

Företagen tävlar på den allt mer internationaliserade marknaden och till följd av globaliseringen konkurrerar länderna i större utsträckning om företagens lokaliseringssorter genom att erbjuda en lockande verksamhetsmiljö för framgångsrika företag. När marknaderna integreras globalt spjälkas produktionskedjorna upp i allt finare delar och produktionsenheterna uppdelas i och med att företagen lägger ut sin verksamhet till olika länder. Flera finländska multinationella företag har både överfört verksamheten till utlandet och från utlandet till Finland. Kapitel 3 gäller utländska direkta investeringar, och i följande kapitel behandlas de multinationella företagens ekonomiska verksamhet ur en synvinkel som beskriver internationaliseringen inom företagsägandet och utläggning av verksamheter. Internationalisering av verksamheter har lett till att en allt större del av

ländernas företag är en del av multinationella företags globala produktionsnät och allt fler företagsägare kommer från ett annat land än landet där företaget eller arbetsstället är beläget. Denna globala ekonomins räckvidd kan ses i Finland som en kraftig ökning av utländskt ägande i företag och på motsvarande sätt ökat finländskt ägande utomlands.

Statistikföringen av direkta investeringar sker vid Finlands Bank. Med direktinvesteringar avses ekonomisk transaktion där en ekonomisk enhet skaffar permanent bestämmande inflytande i en ekonomisk enhet i ett annat land genom att grunda ett företag eller göra ett företagsförvärv. Vid sidan av de direkta investeringarna granskar den statistik som beskriver verksamheten hos utländska dotterbolag de multinationella företagens ägar- och verksamhetsförhållanden inom världsekonomin. Med utländskt dotterbolag avses ett företag, i vilket en institutionell enhet som är beläget utanför det land där företaget är beläget har bestämmande inflytande. Finlands Bank gör upp statistiken över finländska företags dotterbolag utomlands, medan Statistikcentralen producerar statistiken över verksamheten hos utländska dotterbolag i Finland. Dessutom svarar Statistikcentralen för genomförandet av ett projekt där man med hjälp av en separat enkät riktat till företag reder ut hur vanligt det är att lägga ut verksamheter internationellt samt dess orsaker, hinder och effekter.

När det gäller utrikeshandel med varor växer betydelsen av utrikeshandeln med produkter som kräver högt kunnande. En betydande andel som gäller utrikeshandel med högteknologi kan kombineras med både högre nivå inom FoU-investeringar samt med bättre internationell konkurrenskraft inom ekonomin och ökningen av produktiviteten. Vid sidan om internationaliseringen av produktionen har också forsknings- och produktutvecklingsverksamheten börjat internationaliseras. Forsknings- och utvecklingsverksamhetens samt innovationernas betydelse inom den globala ekonomin betonas när produkternas livscykel förkortas, produktionsstrukturen förnyas och den internationella konkurrensen stärks. Den hårdare konkurrensen om teknologi- och informationsintensiva funktioner ökar å sin sida behovet av att specialisera sig då det gäller innovationsfunktionerna och sprida dem över gränserna. I kapitel 5 granskas vid sidan av utrikeshandeln med högteknologiska produkter också internationaliseringen inom både forsknings- och utvecklingsverksamheten och inom innovationsverksamheten. Statistikkällor för utrikeshandel med högteknologiska produkter och andra varor är de uppgifter som Tullstyrelsen samlat in. Dessutom producerar Statistikcentralen både statistiken över forsknings- och utvecklingsverksamheten och innovationsundersökningen.

1. Introduction

Globalisation of economy means converging of market areas, essentially manifested as rapidly growing trade, capital, information and technology flows between countries. The motive forces for the internationalisation of enterprises are technological development, and deregulation of international trade and movement of capital. The accelerated technological development has further lowered the cost of movement of capital, products and factors of production which in turn has made it possible to produce entirely new kinds of products and introduce new production technologies. The effects of globalisation relate to the expansion of markets, increased competition and dispersion of production in a new way in a long-term integration process. Success in international competition requires specialisation to generate a relative competitive edge when the global economy is starting to influence an ever growing proportion of domestic production.

The converging of economies, new operating models of enterprises and the lengthening of the value chains of production complicate the compilation of economic statistics about the internationalisation of enterprises and its depiction. This statistical publication studies international trade, foreign direct investments, economic activity of multinational enterprises and the internationalisation of technology. The aims of the publication are to describe the scope and progress of the integration process and to draw a diversified picture of the internationalisation of enterprises and the activities of foreign enterprises in Finland.

An increasingly strong feature of globalisation is internationalisation of services. In a structural change, the emphasis in the globalisation of economy moves from the production of goods to that of services and from material to immaterial capital. Thanks to advancements made in information and communications technology an ever growing proportion of services can be produced distanced away from where they are consumed and are also increasingly subjected to global competition. The factors driving the internationalisation of services are outsourcing of activities, multinationalisation of enterprise ownerships, opportunities opened by new technologies and deregulation of the markets. Chapter 2 of this publication examines the internationalisation of trade and foreign trade in goods and services. Statistics on foreign trade in services are compiled by Statistics Finland. With the exception of tourism and transport services, the data concerning services are collected with a direct inquiry from enterprises. As regards transport services, income and expenditure for different modes of transport are ultimately determined in the balancing of the supply and use tables of national accounts. The main data source for tourism account calculations is the Border Interview Survey conducted among foreign tourists visiting Finland.

Enterprises are competing on internationalising markets and in consequence of globalisation countries are increasingly competing to host enterprises by offering attractive operating environments for successful enterprises. Globally converging markets make production chains ever more finely fragmented and production units dispersed as enterprises outsource their activities into different countries. Many Finnish multinational enterprises have moved their activities both away from Finland and from abroad to Finland. Foreign direct investments are discussed in Chapter 3, while the chapter following it describes the economic activities of multinational enterprises from the perspectives of internationalisation of enterprise ownership and outsourcing of activities. In consequence of the internationalisation of activities, more and more enterprises in dif-

ferent countries have become links in the global production networks of multinational enterprises and the owner of a growing number of enterprises is not resident in the same country where the enterprise or establishment is located. This dimension of global economy can be seen in Finland as strong growth of foreign ownership in domestic companies and, respectively, increased Finnish ownership in foreign companies.

The Bank of Finland compiles statistics on direct investments. A direct investment refers to a financial transaction in which a non-resident economic unit acquires a permanent control in a resident economic unit by establishing a new enterprise or making a corporate acquisition. Besides direct investments, statistics describing the activities of foreign affiliates also examine relationships in the ownerships and activities of multinational enterprises in the world economy. A foreign affiliate refers to an enterprise controlled by a non-resident institutional unit. Statistics on affiliates of Finnish enterprises located abroad are compiled by the Bank of Finland whereas statistics describing the activities of affiliates of foreign enterprises in Finland are produced by Statistics Finland. In addition, Statistics Finland is responsible for the implementation of a project on a separate enterprise inquiry to study the prevalence, reasons for and obstacles to, and effects of international outsourcing of activities.

The importance of trade in products demanding high degree of know-how is growing continuously in foreign trade. A large proportion of high technology products in all foreign trade correlates both with high level of investments in R&D and improved international competitiveness of economy, as well as growth in productivity. Internationalisation is not only happening in production but also in research and development activity. The significance of research and development activity and innovations become emphasised in the global economy as product life-cycles shorten, production structures change and international competition gathers strength. Toughened competition for technology and information intensive activities in turn increases the need for specialisation in innovation activities and their dispersion beyond national confines. Chapter 5 examines foreign trade in high technology goods as well as internationalisation of both research and development activity and innovation activity. The statistics on foreign trade in high technology and other goods derive from the data collected by the National Board of Customs. In addition, both statistics on research and development activity, and the survey concerning innovation activity are produced by Statistics Finland.

2. Kansainvälinen kauppa

2.1 Kaupan kansainvälistymiskehitys ja sen muodot

Perinteisin taloudellisen toiminnan kansainvälistymisen muodoista on ulkomaankauppa, joka on yksi tärkeimmistä globalisoitumisen ilmiöalueista. OECD-maat ovat käyttäneet merkittävästi voimavaroja kansainvälisen kaupan esteiden poistamiseen talouksiensa avautumiseksi kansainväliselle kilpailulle. Taloudellinen integraatio heijastuu kansainvälisessä kaupassa sekä hintakilpailun kiristymisenä että erikoistumisena monimutkaisempiin tuotteisiin, joka luo kilpailuetua tuotannon segmentoitumisen kautta. Kaupan kansainvälistymistä mittaavilla indikaattoreilla pyritään kuvaamaan erityisesti sekä globalisaation rakenteellisia ulkomaankauppavaikutuksia että monikansallisten yritysten merkitystä kansainvälisessä kaupassa. Monikansallisten yritysten markkina-asemaan vaikuttavat myös mm. ulkomaiset suorat sijoitukset ja strategiset päätökset kuten toimintojen kansainvälinen ulkoistaminen.

2.1.1 Kaupan kansainvälistymisen muodot OECD-maissa

Talouden avoimuuden ja kaupan kansainvälistymisen kuvaamiseksi yleisin käytetty indikaattori on viennin (tuonnin) osuus kokonaistuotannosta (kotimaisesta lopputuotekysynnästä). Vientiasteella mitataan kotimaisten tuottajien riippuvuuden tasoa ulkomaanmarkkinoista. Tuonnin merkitystä mitataan kokonaistuonnin osuutena kotimaisesta lopputuotekysynnästä. Tuontiaste kuvaa markkinoille pääsyn helppoutta tai kotimarkkinoiden kilpailukykyä.

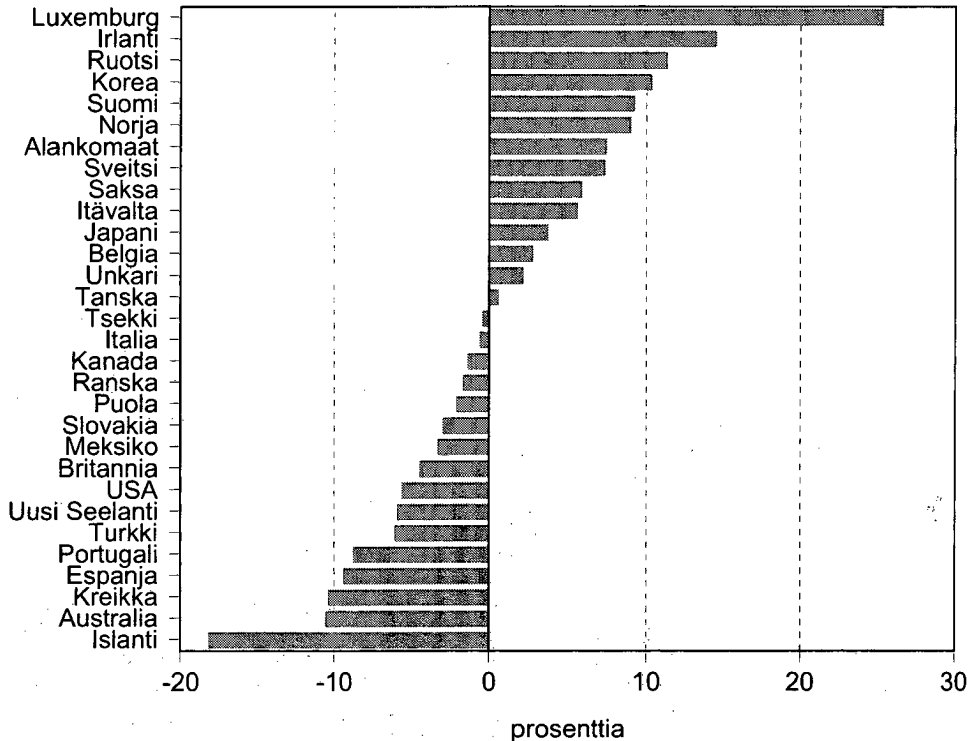
Pienillä mailla, jotka ovat erikoistuneet tiettyihin toimintoihin, kansantuoteosuus on suhteellisen korkea. Tuotanto- ja kysyntäosuuteen vaikuttaa myös maan koko, joten niin tuonti- kuin vientiasteella on avoimuuden mittaamisessa yhtenevät tulkintaongelmat. Vuonna 2006 vienti- ja tuontiaste oli OECD-maista korkein Luxemburgilla. Vastaavasti suurilla mailla ulkomaanmarkkinoiden merkitys on suhteellisesti vähäisempi johtuen kotimaisen kysynnän tärkeydestä. Esimerkiksi Yhdysvalloilla vienti- ja tuontiaste ovat OECD-maiden matalimpia. Kansainvälistyvän kaupan laajuutta voidaan mitata myös joko viennin ja tuonnin summan tai niiden välisen keskiarvon osuutena kokonaistuotannosta. Tällä kaupan avoimuusasteella mitattuna maiden järjestys säilyy samana kuin vienti- ja tuontiasteella mitattuna.

**Kuvio 1. Viennin (tuonnin) osuus BKT:sta (kotimaisesta lopputuotekysynnästä)
OECD-maissa 2006, viitevuoden 2000 hinnoissa**

Lähde: OECD Statistics Dataset: Macro trade indicators

Kuvio 2. Viennin nettotulojen osuus BKT:sta OECD-maissa 2006, viitevuoden 2000 hinnoissa

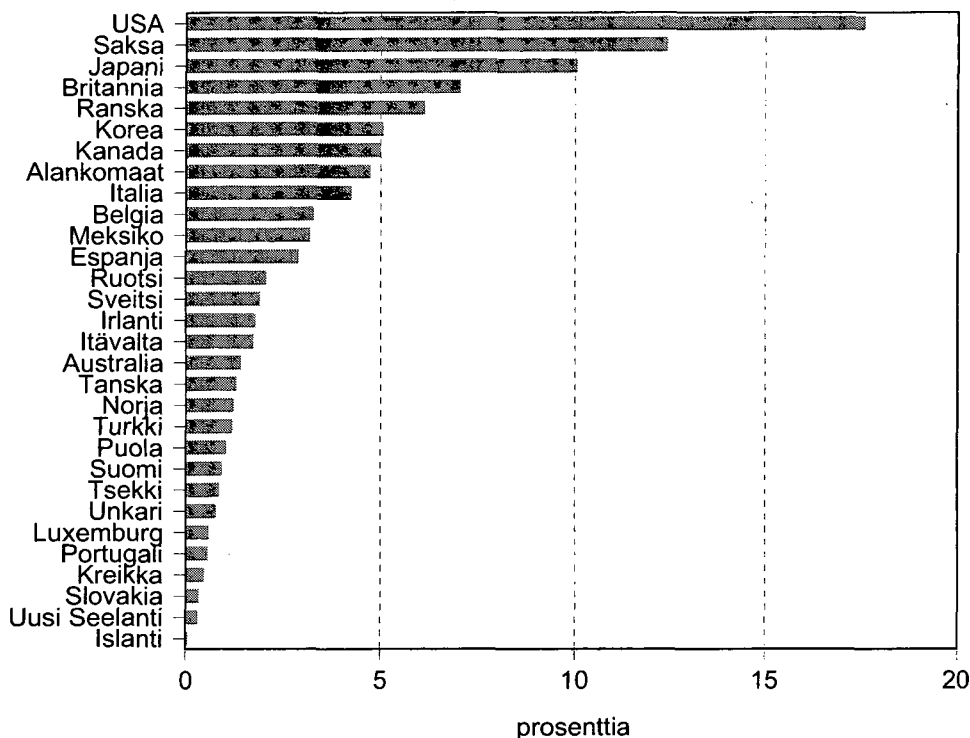

Lähde: OECD Statistics Dataset: Macro trade indicators

Viennin nettotulojen (vientitulojen ja tuontimenojen erotuksen) kansantuoteosuudella ei niinkään ole tarkoitus kuvata maan avoimuutta vaan erityisesti kilpailukykyä. Indikaattori heijastaa myös tuonnin tärkeyttä vientituotantoprosessissa. Kansantuoteosuudessa otetaan huomioon viennin tuotantoprosessiin joko välittömästi tai välillisesti osallistuvat tuontipanokset. Korkea tuontivetoisuus merkitsee tuotannon korkeaa integraatiota muiden kauppakumppanimaiden suhteen. Vuonna 2006 ulkomaankauppa oli OECD-maista ylijäämäisin Luxemburgissa ja Irlannissa ja vastaavasti alijäämäisin Islannissa ja Australiassa. EU:n itälaajentumisessa Slovakian, Unkarin ja Tšekin sekä vienti- että tuontiaسته kasvoi suhteellisesti eniten. Vientiaسته kasvoi näissä maissa tuontiaستهta nopeammin, mikä kavensi niiden ulkomaankaupan alijäämää merkittävästi 2000-luvun alkupuoliskolla.

Markkina-asemaa mitataan tässä maan viennin osuutena OECD-maiden kokonaisviennistä. Markkinaosuus kuvaa maan merkitystä talousalueen vientikysynnässä. Italia, Norja ja Kanada menettivät suhteellisesti eniten 2000-luvun alkupuoliskolla viennin markkinaosuuttaan, kun taas Turkki ja Korea valtasivat vientimarkkinoita suhteellisesti eniten. USA:n markkinaosuus on OECD-maiden suurin, ja vuonna 2005 se oli 17,6 prosenttia. USA:lla on myös suurin markkinaosuus palvelujen viennissä. Palvelujen viennin markkinaosuus kasvoi OECD-maista ylivoimaisesti eniten Irlannissa 2000-luvun alkupuoliskolla.

Kuvio 3. OECD-maiden viennin markkinaosuudet 2005, viitevuoden 2000 hinnoissa

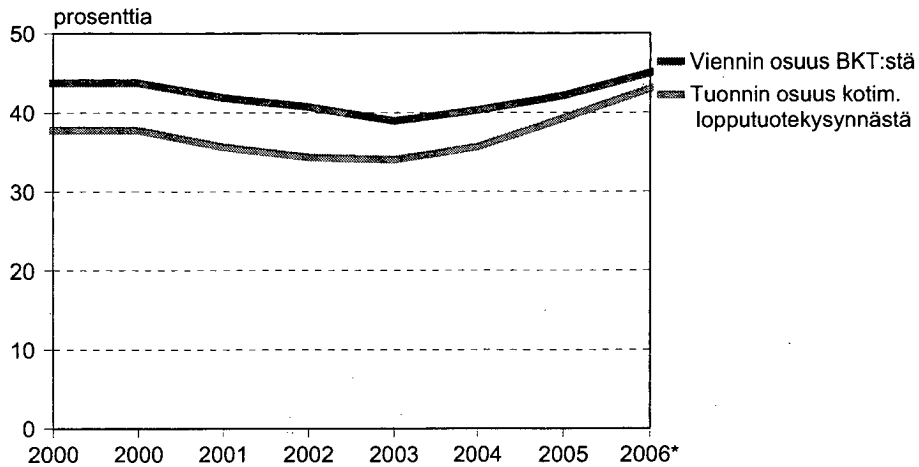
Lähde: OECD Statistics Dataset: Macro trade indicators

2.1.2 Kaupan kansainvälistymiskehitys Suomessa

Suomen talouden kansainvälistyminen ja avautuminen kilpailulle näkyy ulkomaankaupan kansantuoteosuuden voimakkaana kasvuna 1990-luvulla. 2000-luvun alkuvuosina kansainvälinen kauppa näytti taantuvan hieman maailman talouskasvun hidastumisen myötä, mutta Suomen kokonaisviienti (tavarat ja palvelut) kohosi edelleen vuonna 2006 noin 74,4 miljardiin euroon eli kolmetoista prosenttia edellisvuotista suuremmaksi. Tavaraviennin osuus kansantuotteesta on noussut laman aikaisesta vajaasta paristakymmenestä prosentista reippaasti yli 30 prosenttiin. Palvelujen suhteellisen pientä tuotanto- ja vientiosuutta selittää osaltaan vientiin voimakkaasti suuntautunut teollisuus. Rakennemuutoksessa taloudellisen globalisoitumisen painopisteen odotetaan siirtyvän tavara-tuotannosta palveluihin, joka on nähtävissä 2000-luvulla tavaraviennin merkityksen supistumisena. Tavaraviennin osuus kokonaisviennistä on laskenut noin neljä prosenttia vuodesta 2000 vuoteen 2006.

Vuonna 2006 Suomen kokonaistuonnin arvo, 67,4 miljardia euroa, oli 15 prosenttia suurempi kuin vuotta aikaisemmin. Vastaavasti myös tavaratuonnin osuus kokonaistuotannosta on noussut 2000-luvulle voimakkaan kotimaisen kysynnän kasvattamana. Palvelutuonnin merkitys kokonaistuonnista on pysynyt vajaassa 20 prosentissa 2000-luvun alkupuoliskolla.

Kuvio 4. Viennin (tuonnin) osuus BKT:sta (kotimaisesta lopputuotekysynnästä) Suomessa 2000–2006, viitevuoden 2000 hinnoissa

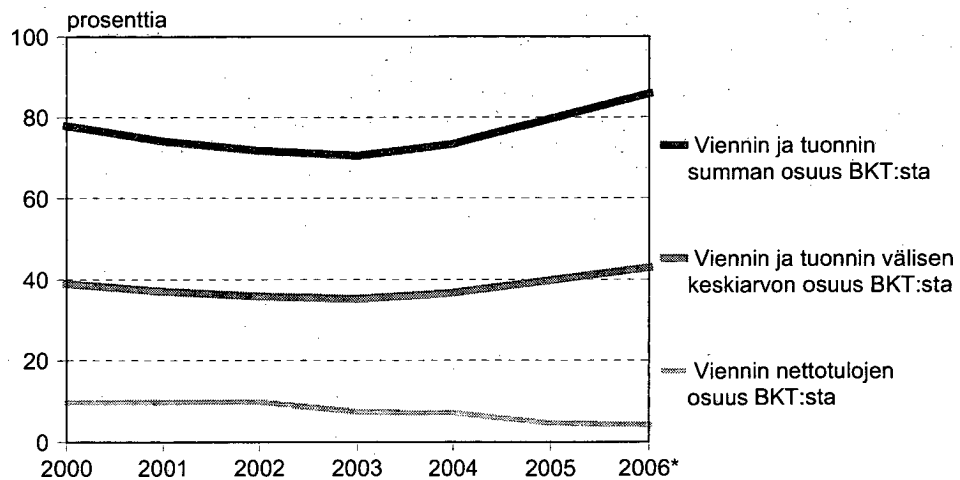

* Ennakkotieto

Lähde: Tilastokeskus: Kansantalouden tilinpito

Kansantalouden hyvä kilpailukyky on tukenut Suomen kokonaisulkomaankaupan ylijäämän kasvua 1990-luvun alkupuoliskolta lähtien. Nettovienti jäi kuitenkin vuosina 2005 ja 2006 hieman yli seitsemään miljardiin euroon, kun ylijäämää vuonna 2002 kertyi 13,9 miljardia euroa. Suomen kansainvälinen kilpailukyky onkin heikentynyt viime vuosina hintakilpailukykyindeksillä mitattuna.

Kuvio 5. Viennin ja tuonnin summan (välisen keskiarvon) osuus BKT:sta ja viennin nettotulojen osuus BKT:sta Suomessa 2000–2005, viitevuoden 2000 hinnoissa

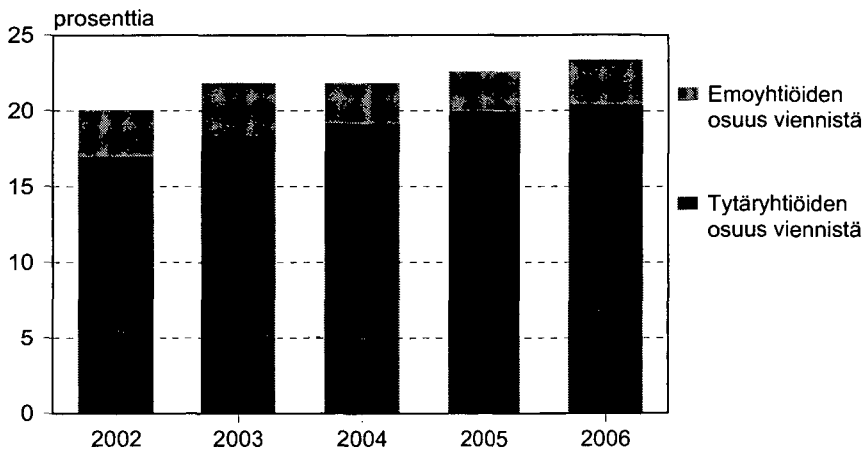
* Ennakkotieto

Lähde: Tilastokeskus: Kansantalouden tilinpito

Globalisoituvan kaupan laajuutta Suomessa voidaan tarkastella myös kuvaamalla ulkomaisten yhtiöiden roolin kehittymistä kauppavirroissa. Ulkomaisten tytäryhtiöiden viennin osuus niiden tuotannosta on tyypillisesti keskiarvoa korkeampi. Liiketoimintastrategiasta johtuen useat emoyhtiöt myyvät tuotteensa ulkomaisten tytäryhtiöidensä kautta. Kokonsa ja erityisesti kansainvälistyneisyytensä vuoksi myös ulkomaisten emoyhtiöiden tuotannon vientivetoisuuden voidaan olettaa olevan keskiarvoa korkeampi. Ulkomaisiksi yhtiöiksi määritellään ne yritykset, jotka ovat ulkomaisen sijoittajan määräysvallassa. Tässä kuvauksessa Suomessa toimivat ulkomaiset emoyhtiöt, joilla on myös määräysvallassaan ulkomailla sijaitsevia yrityksiä, erotetaan ulkomaisista tytäryhtiöistä konsernirakenteensa vuoksi. Kuvattaessa ulkomaisten yhtiöiden osuutta kaupavirrasta (viennin osuus kaikkien yritysten viennistä) otetaan siten huomioon sekä ulkomaisten tytäryhtiöiden että ulkomaisten emoyhtiöiden taloudellinen toiminta.

Ulkomaiset tytäryhtiöt Suomessa -tilastoon ja yritysten tilinpäätöstietoihin perustuen Suomessa vuonna 2006 ulkomaisten yhtiöiden osuus kaikkien yritysten viennistä oli yli 23 prosenttia. Ulkomaiset yhtiöt kasvattivat vientiosuuttaan 16,5 prosenttia vuodesta 2002 vuoteen 2006. Kasvun taustalla on ollut ulkomaisten tytäryhtiöiden vientiosuuden yli 20 prosentin kasvu.

Kuvio 6. Ulkomaisten yhtiöiden osuus viennistä Suomessa 2002–2006

Lähde: Tilastokeskus: Ulkomaiset tytäryhtiöt Suomessa -tilasto, Rakennetilastot

2.2 Ulkomaankauppa Suomen maksutaseessa

Maksutase kuvaa kansantalouden ulkoista tasapainoa sekä reaali- että rahoitustalouden näkökulmasta ja on osa kansantalouden tilinpitojärjestelmää. Maksutase jaetaan vaihto-, pääoma- ja rahoitustaseeseen. Reaalivirrat kuvataan vaihtotaseessa, johon kuuluu tavaroiden ja palvelujen ulkomaankauppa, tuotannontekijäkorvaukset ja tulonsiirrot. Pääomatase sisältää ainoastaan pääomansiirtoja. Rahoitustase kuvaa nettomääräisinä pääomanliikkeinä, miten reaali- ja rahoitustalouden välillä syntynyt vaihtotaseen alijäämä rahoitetaan ulkomailta tai, miten ylijäämä sijoitetaan ulkomaille. Pääomanliikkeitä ovat suorat sijoitukset, arvopaperisijoitukset, muut sijoitukset, johdannaiset ja keskuspankin valuuttavara-

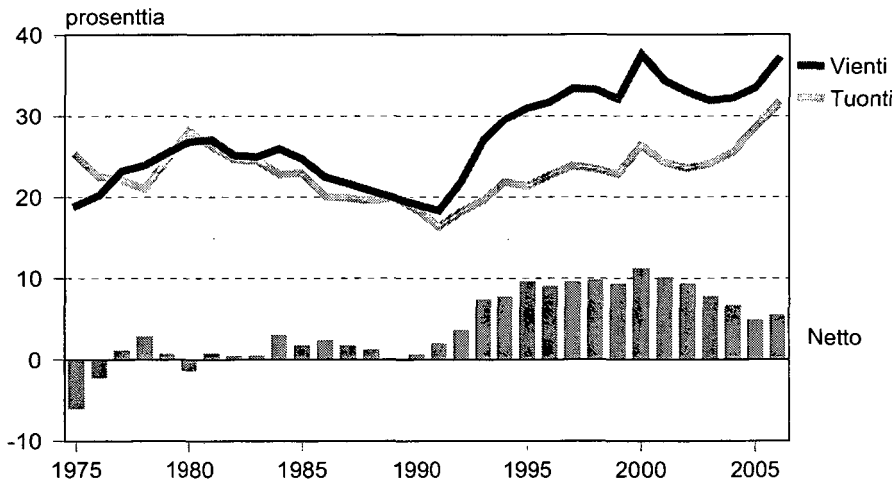
ranto. Maksutaseen ja ulkomaisen varallisuuden tilastojen laadinnassa noudatetaan Kansainvälisen valuuttarahaston (IMF) maksutasekäsikirjan ohjeita ja suosituksia. Euroopassa maksutasetilastointia ohjeistavat Euroopan Keskuspankki (rahoitustase), Eurostat (vaihtotase) ja OECD (suorat sijoitukset).¹

2.2.1 Tavarakauppa Suomen vaihtotaseen ylijäämän perustana

1990-luvun alun laman jälkeen Suomen tavaravienti lähti voimakkaaseen kasvuun. Kasvua siivittivät varsinkin uusien vientituotteiden kuten ICT-toimialan kehittyminen, uusien vientimarkkinoiden valloittaminen ja ylipäättään Suomen talouden kansainvälistyminen ja avautuminen kilpailulle. Kasvu on ollut erittäin voimakasta 1990-luvun alusta vuosituhannen vaihteeseen. Tavaraviennin osuus, bruttokansantuotteesta, 1990-luvun alussa oli vain vajaat 20 prosenttia, kun taas huippuvuonna 2000 se oli lähes 38 prosenttia. Vuonna 2006 tavaraviennin osuus BKT:stä oli noin 37 prosenttia. Vastavasti myös tavaratuonnin osuus on kasvanut ja varsinkin vuodesta 2002 lähtien kasvu on ollut jopa nopeampaa tai vähintään yhtä nopeaa kuin tavaraviennissä. Viime vuosina tavaraviennistä erityisesti perusmetallien ja muiden metallituotteiden vienti on jatkanut kasvuaan, mihin on vaikuttanut myös niiden vientihintojen nousu. Tavaratuonnin kasvun taustalla voidaan pitää voimakasta kotimaista kysyntää, mutta omalta osaltaan tuonnin arvon kasvuun vaikutti öljyn ja metallien hinnan huomattava nousu.

¹ IMF (1993): Balance of Payments Manual, Fifth Edition; ECB (May 2007): European Union Balance of payments/International Investment Position statistical methods; Eurostat (December 2007): Balance of Payments Vademecum; OECD (1996): Benchmark Definition of Foreign Direct Investment; UN (2002): Manual on Statistics of International Trade in Services.

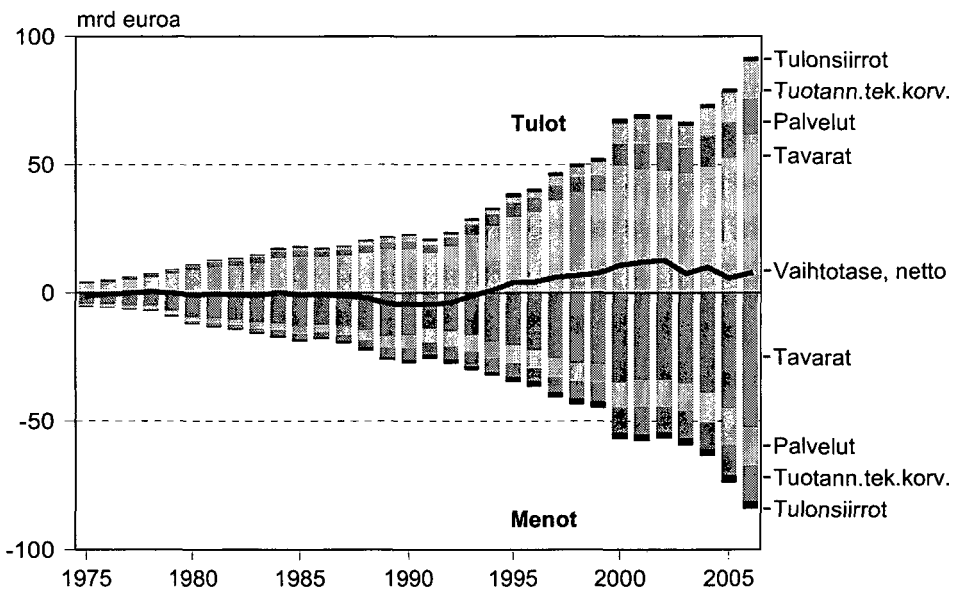
Kuvio 7. Tavarakaupan osuus BKT:sta 1975–2006

Lähde: Suomen Pankki

Tavarakaupan kasvu ja varsinkin kauppataseen ylijäämä näkyy selvästi myös vaihtotaseessa, joka on ollut vuodesta 1994 lähtien ylijäämäinen. Palvelujen ulkomaankauppa on ollut perinteisesti alijäämäistä², poikkeuksena kuitenkin vuodet 2002 ja 2004, jolloin palvelujen vienti oli tuontia suurempaa. Tuotannontekijäkorvausten alijäämä on vähitellen supistunut 2000-luvulla, ja vuodet 2004 ja 2006 olivatkin jo ylijäämäiset. Palvelujen ulkomaankaupan ja tuotannontekijäkorvausten tulojen ja menojen osuus on kasvanut selvästi 2000-luvulla.

Kuvio 8. Vaihtotase 1975–2006

Lähde: Suomen Pankki

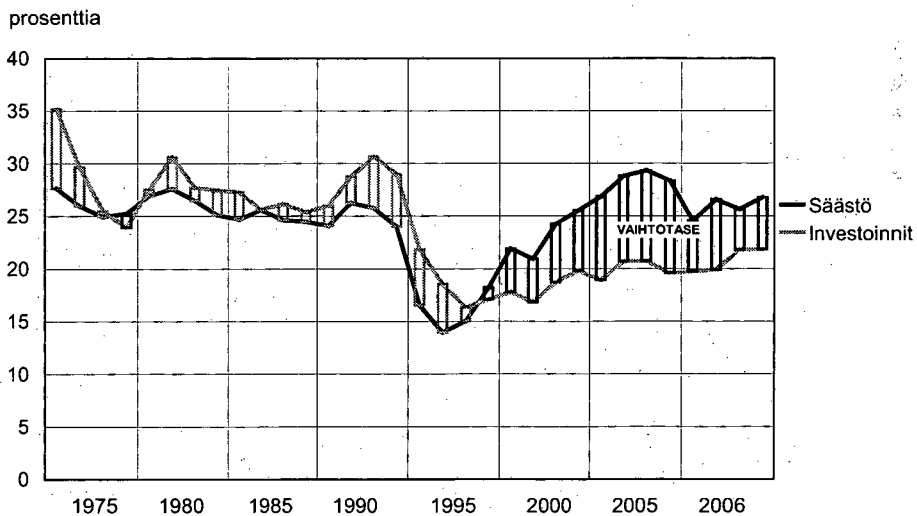
² Lisätietoja: http://www.stat.fi/til/vtp/2006/vtp_2006_01-31_men_003.html.

2.2.2 Vaihtotase nettoluotonannon kuvaajana

Vaihtotaseella voidaan kuvata toisaalta ulkomaisten taloustoimien kuten tavaroiden ja palvelujen ulkomaankaupan, tuotannontekijäkorvausten ja tulonsiirtojen vaikutusta kansantuloon ja toisaalta kansantalouden säästämisen ja investointien välistä tasapainoa. Suomessa kansantalouden tilinpidon nettoluotonanto on käytännössä yhtä kuin vaihtotaseen ylijäämä, koska pääomataseeseen kuuluvat pääomansiirrot ovat vähäisiä.

Kansantalouden investointiaste oli säästämisastetta suurempi ennen 1990-luvun lamaa, jonka aikana molemmat romahtivat. Tämän jälkeen säästämisaste kohosi aina 2001 vuoteen saakka, mutta investointiaste säilyi historiaansa nähden alhaisena. Tuolloin ero investointiasteeseen oli suurimmillaan eli noin kymmenen prosenttiyksikköä. Viime vuosina säästämis- ja investointiasteen asteen ero eli vaihtotaseen ylijäämä on pysytellyt noin viiden prosenttiyksikön suuruisena.

Kuvio 9. Kansantalouden säästöjen ja investointien osuus BKT:sta, brutto 1975–2006

Lähde: Suomen Pankki

2.3 Tavaroiden ulkomaankauppa

2.3.1 Tavaroiden ulkomaankaupan kehitys

Suomen tavaroiden ulkomaankauppa kasvoi vuonna 2006 poikkeuksellisen voimakkaasti. Sekä tavaroiden vienti että tuonti kohosivat 17 prosenttia suuremmaksi kuin vuonna 2005. Viime vuosikymmeninä kauppavaihto on kasvanut tätä enemmän vain vuosina 1993 ja 2000.

Tavaraviennin arvo oli vuonna 2006 lähes 61,5 miljardia euroa. Vientiä kasvatti erityisesti metallien vientimäärien ja -hintojen nousu, mutta myös kemiallisen teollisuuden tuotteiden ja henkilöautojen vienti kasvoi. Samat tavararyhmät kasvattivat myös tavaratuontia. Tuonnin arvo kohosi vajaaseen 55,3 miljardiin euroon.

Tavarakauppataaseen ylijäämä oli vuonna 2006 yli 6,2 miljardia euroa. Vuotta aiemmin ylijäämä jäi 5,4 miljardiin euroon. Tuonnin voimakkaan kasvun vuoksi ylijäämä on jäänyt vuosien 2005–2006 aikana selvästi edellisvuosia pienemmäksi. Ennen vuotta 2005 ylijäämä jäi seitsemää miljardia euroa pienemmäksi viimeksi vuonna 1994.

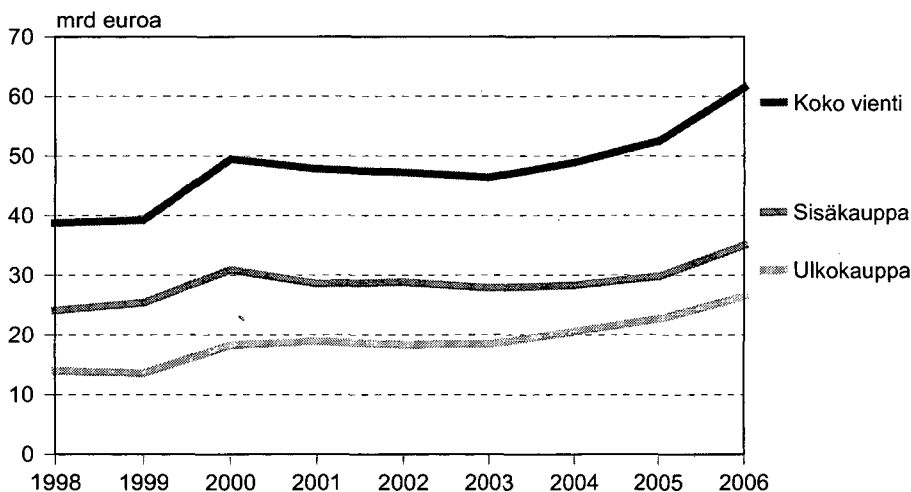
EU:n osuus Suomen tavaraviennistä oli 57 prosenttia vuonna 2006, joka oli suunnilleen edellisvuotisella tasolla. Tavaratuonnissa EU:n osuus sen sijaan laski 55,6 prosenttiin, kun se vuotta aiemmin oli 58,7 prosenttia. Muutos johtui tuonnin kasvusta kolmesta suuresta EU:n ulkopuolisesta maasta: Kiinasta, Venäjältä ja Norjasta. Venäjä nousi Suomen suurimmaksi tuontimaaksi 14,1 prosentin osuudella koko tuonnista Saksan jäädessä 13,9 prosenttiin. Viennissä Saksa oli sen sijaan selvästi suurin kauppakumppani 11,3 prosentin osuudellaan. Myös tavarakauppavaihdossa Saksa oli tärkein 12,5 prosentin osuudella Suomen ulkomaankaupasta. Venäjällä oli tasan 12 prosentin osuus kauppavaihdosta.

Taulukko 1. Ulkomaankauppa vuonna 2005 ja 2006, miljoonaa euroa

	2005	2006	Muutos %
Tuonti	47 027	55 253	+ 17
Vienti	52 453	61 489	+ 17
Tase	+ 5 426	+ 6 237	

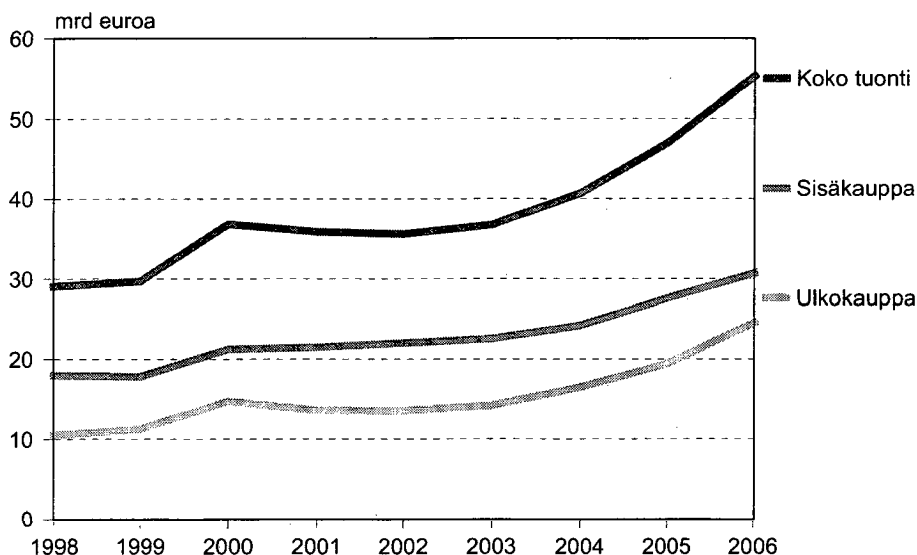
Lähde: Tullihallitus, Tilastoyksikkö

Kuvio 10. Vienti alueittain 1998–2006

Lähde: Tullihallitus, Tilastoyksikkö

Kuvio 11. Tuonti alueittain 1998–2006

Lähde: Tullihallitus, Tilastoyksikkö

Metallien perusteollisuus oli viennin kasvua hintojen nousun vuoksi

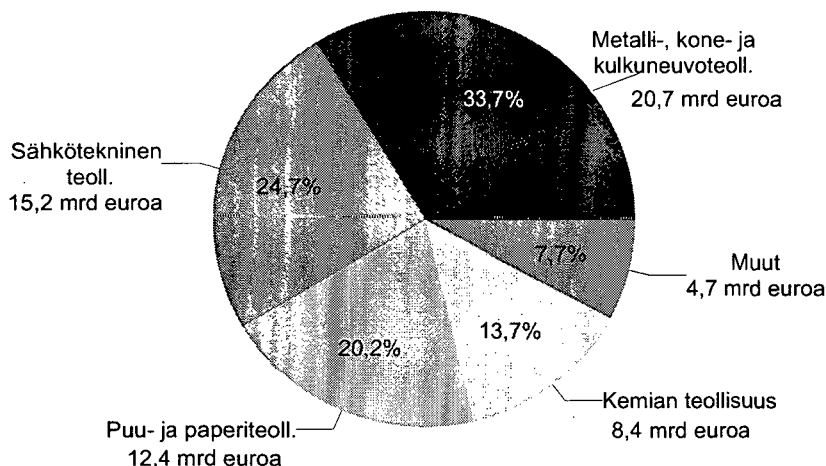
Vuonna 2006 metalli-, kone- ja kulkuneuvoteollisuuden vienti kohosi 27 prosenttia suuremmaksi kuin vuonna 2005. Metallien perusteollisuuden vienti kasvoi 37 prosenttia lähinnä vientihintojen nousun ansiosta. Henkilöautojen viennin arvo kasvoi 60 prosenttia, ja teollisuuden koneiden ja laitteiden vienti 13 prosenttia. Metalleja vietiin lähinnä Ruotsiin, Alankomaihin ja Saksaan. Henkilöautoja vietiin hieman yli 100 000 kappaletta, josta Venäjän osuus oli runsaat 43 000 autoa ja Saksan osuus vajaat 33 000 autoa. Ryhmän vientiä kasvattivat myös huhtikuulle ajoittuneet risteilyalustoimitukset, joiden yhteisarvo oli yli 760 miljoonaa euroa. Maansiirto- ja kaivuukoneiden viennin arvo kasvoi 31 prosenttia ja nosto- ja lastauskoneiden vienti 11 prosenttia. Paperiteollisuuskojen vienti jäi kymmeneksen pienemmäksi kuin vuonna 2005.

Sähköteknisten tuotteiden vienti oli vuonna 2006 kolmen prosentin kasvussa. Vienti kasvoi voimakkaasti tammikuusta toukokuuhun. Sen jälkeenkin vienti oli korkealla tasolla, mutta jäi kuitenkin vuoden 2005 loppupuoliskon poikkeuksellisen vahvaa vientiä pienemmäksi. Matkapuhelimien viennin arvo kasvoi kolme prosenttia puhelinten hintojen nousun ansiosta. Vientimäärä oli sen sijaan viiden prosentin laskussa. Puhelimia vietiin vajaat 33 miljoonaa kappaletta, kun vuotta aiemmin vientimäärä oli 34,6 miljoonaa puhelinta. Vuonna 2006 tärkeimmät matkapuhelimien ostajamaat olivat Britannia, Venäjä ja Saksa. Sähkökaapelin vienti lisääntyi kolmanneksen, sähkömuuttajien ja –suuntaajien vienti viidenneksen ja sähkökytkentälaitteiden vienti kuusi prosenttia.

Metsäteollisuuden vienti päättyi 17 prosentin kasvuun vuonna 2006. Kasvu johtui osaksi vertailuvuoden kevätkesälle ajoittuneista metsäteollisuuden työtaistelutoimista, mutta vienti kasvoi myös alkuvuoden ja loppusyksyn aikana. Paperin vienti kasvoi 15 prosenttia ja puutavaran sekä puutuotteiden vienti 11 prosenttia. Sellun vienti lähes puoli- toistakertaistui.

Öljytuotteiden viennin arvo kohosi yli kolmanneksen edellisvuotista suuremmaksi. Sekä kemian perusteellisuuden että lääkevalmisteiden vienti kasvoi viidenneksen ja muovien vienti 11 prosenttia.

Kuvio 12. Vienti tuoteluokittain 2006

Lähde: Tullihallitus, Tilastoyksikkö

Energiatuotteiden ja raaka-aineiden tuonti vahvassa kasvussa

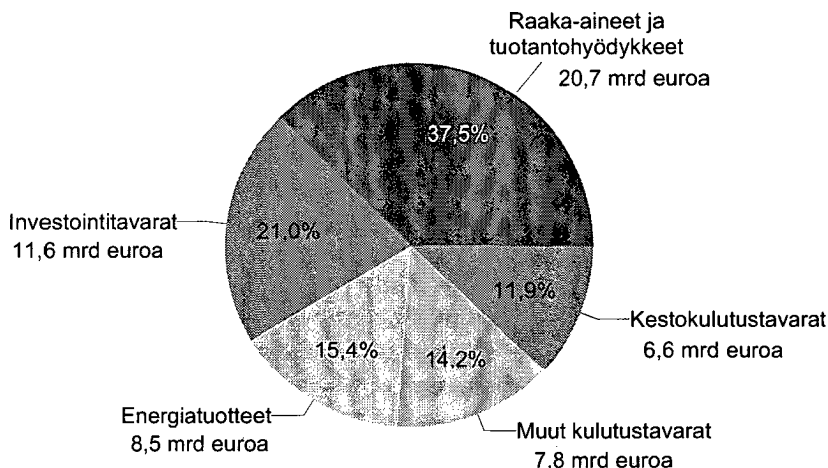
Energiatuotteiden tuonnin arvo kohosi vuonna 2006 lähes kolmanneksen suuremmaksi kuin vuonna 2005. Raakaöljyä tuotiin 15 prosenttia edellisvuotista enemmän. Kun raakaöljyn hinta samaan aikaan nousi melkein neljänneksen, tuonnin arvo kasvoi 44 prosenttia. Öljyn ja öljytuotteiden osuus Suomen koko tuonnista kohosi lähes 12 prosenttiin.

Raaka-aineita ja tuotantohyödykkeitä tuotiin viidennes enemmän kuin vuonna 2005. Huomattava osa kasvusta johtui metallien hintojen jyrkästä noususta. Raudan ja teräksen tuonnin arvo kasvoi viidenneksen ja värimetallien tuonnin arvo 60 prosenttia. Värimetalleista eniten kasvoi kuparin ja nikkelin tuonti. Kemian perusteellisuuden tuotteiden tuonti lisääntyi 14 prosenttia ja muovien tuonti yhdeksän prosenttia.

Investointitavaroiden tuonti kasvoi vuonna 2006 kymmeneksen. Moottoreiden tuonti lisääntyi lähes neljänneksen ja erilaisten puhelin- ja radiolaitteiden tuonti 11 prosenttia. Alustuonti kolminkertaistui edellisvuotisesta. Eri toimialojen erikoiskoneiden tuonti kasvoi muutaman prosentin. Atk-laitteiden tuonti jäi sen sijaan suunnilleen vuoden takaiselle tasolle.

Kestokulutustavaroiden tuonti kasvoi 12 prosenttia vuonna 2006. Henkilöautoja tuotiin 230 000 kappaletta, kun tuonti vuonna 2005 jäi 211 000 autoon. Tärkeimmät tuontimaat olivat Saksa (lähes 48 000 autoa), Britannia (34 000 autoa) ja Japani (vajaat 28 000 autoa). Televisio- ja radiovastaanottimien tuonti kasvoi kolmanneksen ja huonekalujen tuonti 17 prosenttia. Kotitalouskoneiden tuonti oli puolestaan seitsemän prosentin laskussa. Lyhytkestoista kulutustavaroista sekä elintarvikkeiden että vaatteiden tuonti kasvoi runsaat kahdeksan prosenttia.

Kuvio 13. Tuonti tavaroiden käyttötarkoituksen mukaan vuonna 2006

Lähde: Tullihallitus, Tilastoyksikkö

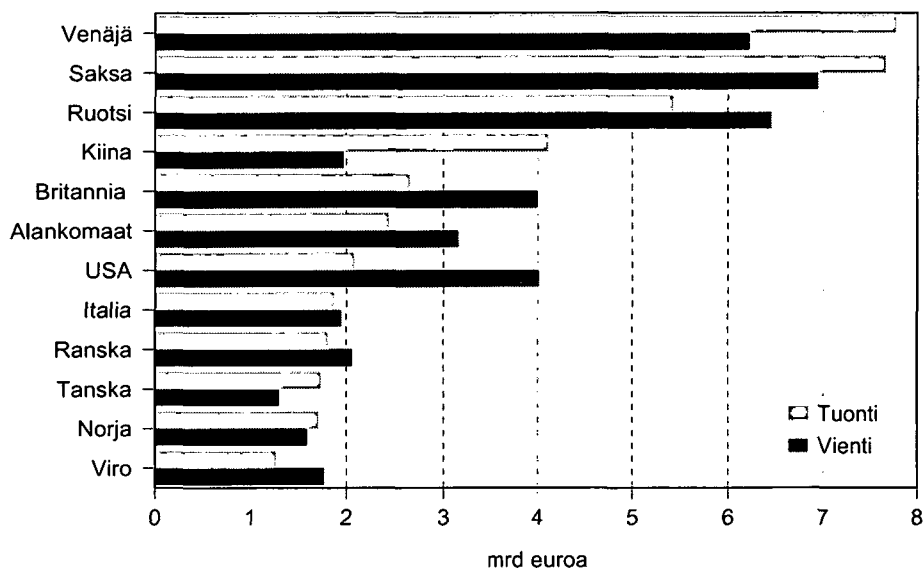
Kauppa EU:n ulkopuolisten maiden kanssa lisääntynyt selvästi

EU:n osuus Suomen tavaroiden ulkomaankaupasta on viime vuosina laskenut tasaisesti. Vuonna 2004 EU:lla oli 58,5 prosentin osuus kauppavaihdosta, vuotta myöhemmin 57,7 prosenttia ja vuonna 2006 enää 56,3 prosenttia. Osuuden lasku vuonna 2006 johtui ulkokaupan tuonin vahvasta kasvusta. EU:n osuus Suomen tavaratuonnista jäi 55,6 prosenttiin, kun se oli vuotta aiemmin 58,7 prosenttia. Viennissä EU:n osuus on sen sijaan pysytellyt suunnilleen edellisvuotisella tasolla, 57 prosentissa.

Tavarakauppa useimpien tärkeiden EU-kauppakumppaneiden kanssa kasvoi selvästi. Vienti Saksaan lisääntyi neljänneksen, ja tuonti sieltä yhdeksän prosenttia. Saksa oli tavarakauppavaihdoltaan Suomen suurin kauppakumppani. Vientimaista se oli selvästi suurin 11,3 prosentin osuudellaan ja tuontimaista Venäjän jälkeen toisena 13,9 prosentin osuudella. Vienti Ruotsiin kasvoi 14 prosenttia ja tuonti sieltä yhdeksän prosenttia. Tärkeistä EU-maista vahvimmassa kasvussa oli Alankomaat, jonne vienti kasvoi neljänneksen, ja josta tuonti kasvoi 30 prosenttia. Aiemmin suotuisasti kehittynyt tavaratuonti Virossa jäi poikkeuksellisesti 14 prosenttia edellisvuotista pienemmäksi vuonna 2006.

Kiinan osuus EU:n ulkopuolisista suurista kauppakumppaneista kasvoi eniten. Tavaravienti Kiinaan kasvoi yli neljänneksen ja tuonti Kiinasta 46 prosenttia. Venäjä säilytti asemansa Suomen toiseksi tärkeimpänä kauppakumppanina, kun vienti sinne kasvoi kahdeksan prosenttia ja tuonti 18 prosenttia. Myös tavarakauppa muiden suurten EU:n ulkopuolisten maiden, Yhdysvaltojen, Norjan ja Japanin kanssa lisääntyi selvästi. Vienti Arabiemiirikuntiin ja Kanadaan oli sen sijaan laskussa.

Kuvio 14. Tärkeimmät kauppakumppanit tavarakauppavaihdon mukaan 2006

Lähde: Tullihallitus, Tilastoyksikkö

2.3.2 Ulkomaankauppaa harjoittaneet yritykset kokoluokittain

Vuonna 2006 Tullihallituksen ulkomaankaupan tilastoaineiston mukaan tavaravientiä harjoittaneita yrityksiä oli yhteensä 14 611. Tämä oli noin 750 yritystä enemmän kuin vuotta aiemmin, jolloin kasvua edellisvuoteen verrattuna oli noin viisi prosenttia. Näistä selvästi suurin osa, 88 prosenttia, oli pk-yrityksiä³. Tavaravientiä harjoittaneista yrityksistä eniten oli mikroyrityksiä, noin 58 prosenttia. Suuriin yrityksiin kuului vajaa kymmenesosa kaikista tavaravientiä harjoittaneista yrityksistä.

Taulukko 2. Tavaroiden ulkomaankauppaa harjoittaneiden yritysten lukumäärät

	Vienti		Tuonti	
	2006	Osuus %	2006	Osuus %
Suuret yritykset	1 239	8	1 917	5
Pk-yritykset yhteensä	12 845	88	34 876	89
Keskisuuri yritys	1 251	9	1 957	5
Pieni yritys	3 024	21	5 454	14
Mikroyritys	8 570	58	27 465	70
Määrittelemätön	527	4	2 550	6
Yhteensä	14 611	100	39 343	100

Lähde: Tullihallitus, Tilastoyksikkö

Tavaratuontia harjoittaneiden yritysten lukumäärä oli vuonna 2006 yli kaksinkertainen vientiä harjoittaneisiin yrityksiin verrattuna. Yhteensä tavaroiden tuontia käyviä yrityksiä oli 39 343 eli noin 2 000 yritystä enemmän kuin vuotta aiemmin. Myös tuonnissa lähes 90 prosenttia yrityksistä kuului pk-yrityksiin suurten yritysten osuuden jäädessä

³ Yritysten kokoluokkien määrittely on kuvattu tuoteselosteessa Ulkomaankauppa yritysten kokoluokittain. http://www.tulli.fi/fi/05_Ulkomaankauppatilastot/01_SVT/index.jsp

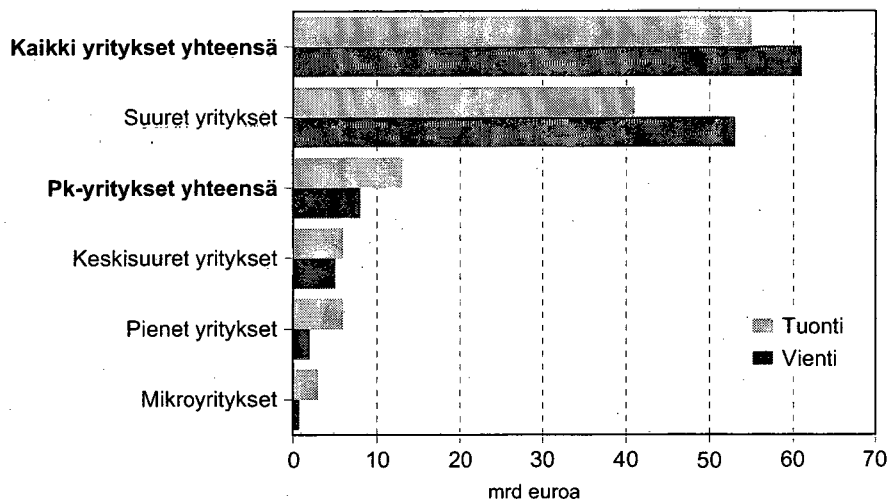
viiteen prosenttiin. Mikroyrityksiä oli 27 465 kappaletta, joka vastasi lukumäärältään 70 prosenttia kaikista tavaroiden tuontia harjoittaneista yrityksistä. Suuria yrityksiä oli 1917, joka oli hieman vajaa sata yritystä enemmän kuin vuotta aiemmin. Tuontia harjoittavien yritysten kokonaismäärä kasvoi vuodesta 2005 noin kuudella prosentilla.

Suurten yritysten osuus Suomen tavaraviennin arvosta vuonna 2006 oli noin 86 prosenttia. Viennin arvo suurilla yrityksillä oli yhteensä 53,1 miljardia euroa. Pk-yritysten osuus tavaraviennin arvosta oli 13 prosenttia eli arvoltaan noin 7,7 miljardia euroa.

Suomen tavaratuonnista suurten yritysten osuus oli 75 prosenttia. Tuonnin arvo suurilla yrityksillä oli 41,4 miljardia euroa. Pk-yritysten osuus tavaroiden tuonnista jäi 24 prosenttiin eli noin 13,3 miljardiin euroon.

Vuonna 2006 suurten yritysten tavaravienti kasvoi 17 prosenttia, ja tavaratuonnissa kasvua oli 18 prosenttia. Pk-yrityksillä vienti kasvoi 17 prosenttia ja tuonti 12 prosenttia edellisvuodesta. Pk-yrityksistä nopeimmin tuontiaan kasvattivat mikroyritykset, joilla kasvua oli 22 prosenttia.

Kuvio 15. Ulkomaankauppa yritysten kokoluokittain vuonna 2006

Lähde: Tullihallitus, Tilastoyksikkö

Pk-yritysten tuonti kolmansista maista kasvoi 14 prosenttia

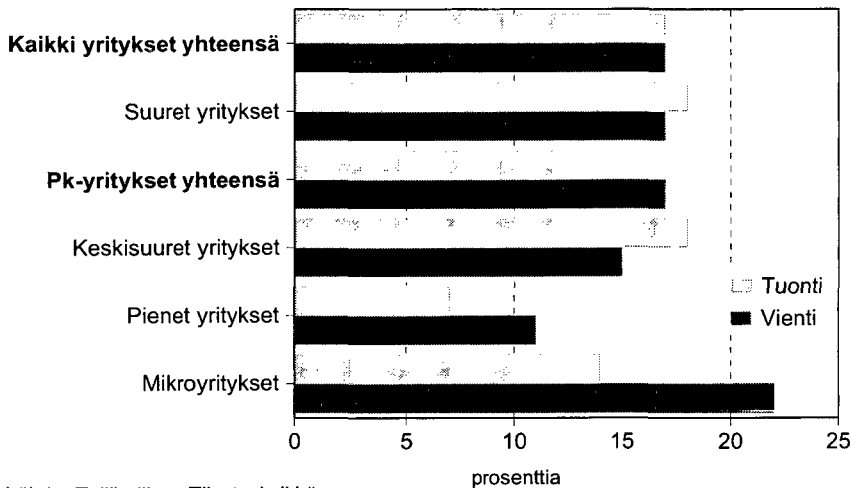
Suurten yritysten tuonnista noin 51 prosenttia, arvoltaan 21 miljardia euroa, tuotiin EU-alueelta. Kasvua oli tuonnissa kymmenen prosenttia. EU:n ulkopuolelta suuret yritykset toivat tavaroita vastaavasti 20,4 miljardin euron edestä kasvun ollessa 28 prosenttia. Euro-alueelta suurten yritysten tuonti oli noin 12 miljardia euroa.

Pk-yritysten tuonti EU-alueelta oli yli kaksi kertaa suurempaa kuin EU:n ulkopuolinen tuonti. EU-alueelta pk-yritykset toivat tavaroita yhteensä noin 9,3 miljardin euron arvosta EU:n ulkopuolisen tuonnin arvon jäädessä neljään miljardiin euroon. Pk-yrityksillä EU:n ulkopuolinen tuonti kasvoi hieman voimakkaammin kuin tuonti EU-alueelta. EU:n ulkopuolista tuontia kasvatti erityisesti mikroyritykset, joiden tuonnin arvo kasvoi 17 prosenttia edellisvuodesta. Yhteensä pk-yritysten tuonnin kasvu EU:n ulkopuolelta oli 14 prosenttia, ja EU-sisäkaupassa kasvua kertyi 11 prosenttia.

Mikroyritysten vienti kasvoi 22 prosenttia

Tavaroiden viennissä vuonna 2006 parasta kasvuvauhtia nähtiin mikroyrityksiltä, joiden vienti kasvoi 22 prosenttia. Mikroyritysten viennin osuus tavaroiden koko viennistä oli kuitenkin vain noin yksi prosentti ja koko pk-sektorin noin 13 prosenttia. Suuret yritykset vastasivat 86 prosentista Suomen tavaraviennistä, mikä kuvaa hyvin viennin keskittymistä suurten yritysten varaan. Suurten yritysten ja pk-yritysten tavaravienti kasvoi vuodesta 2005 noin 17 prosentilla kummassakin kokoluokassa.

Kuvio 16. Viennin ja tuonnin arvon muutos yritysten kokoluokittain vuodesta 2005 vuoteen 2006

Lähde: Tullihallitus, Tilastoyksikkö

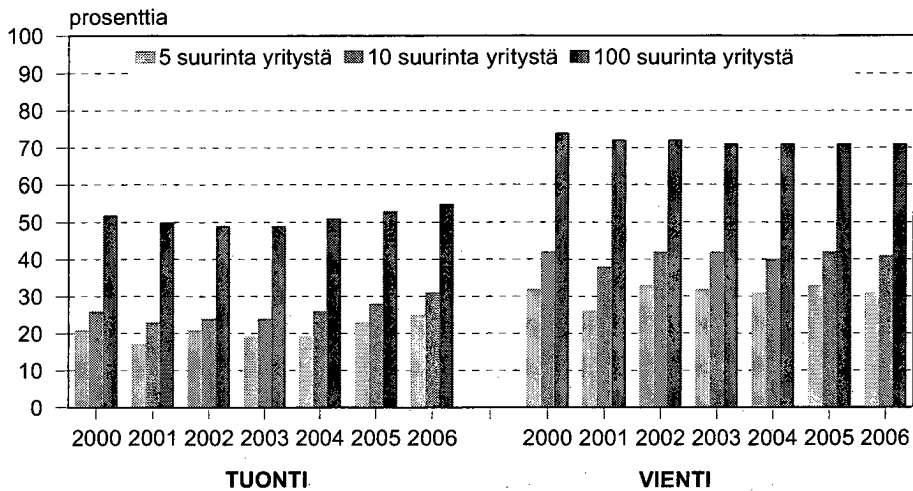
Suurten yritysten tavaroiden viennistä EU-alueelle suuntautui 30,4 miljardia euroa, ja vastaavasti EU:n ulkopuolisiin maihin 22,6 miljardia euroa. Vienti kasvoi kummallekin alueelle suunnilleen samaa vauhtia, noin 16–17 prosenttia. Euroalueelle suuret yritykset veivät tavaroita 16,6 miljardin euron arvosta vuonna 2006.

Pk-yrityksillä viennistä suuntautui EU-alueelle 4,4 miljardia ja EU:n ulkopuolisiin maihin 3,3 miljardia euroa. EU:n ulkopuolinen tavaroiden vienti kasvoi 19 prosentin vauhtia, ja EU:n sisälle vienti kasvoi 15 prosentilla. Pk-yrityksistä erityisesti mikroyritysten vienti kasvoi EU:n ulkopuolelle yltäen 23 prosentin kasvuvauhtiin.

Ulkomaankaupan keskittyneisyys ennallaan

Viiden suurimman yrityksen osuus Suomen tavaroiden koko viennistä oli 31 prosenttia vuonna 2006, jossa oli laskua edellisvuodesta kaksi prosenttiyksikköä. Tuonnissa keskittyminen ei ollut aivan yhtä voimakasta, ja viiden suurimman yrityksen osuus tavaroiden koko tuonnin arvosta oli 25 prosenttia. Viiden suurimman yrityksen osuus tuonnista kasvoi kaksi prosenttiyksikköä.

Kuvio 17. Ulkomaankaupan keskittyminen yrityksittäin vuosina 2000–2006

Lähde: Tullihallitus, Tilastoyksikkö

Sadan suurimman yrityksen osuus tavaraviennistä pysyi edellisvuoden tasolla 71 prosentissa. Tuonnissa sata suurinta yritystä kasvattivat kahdella prosenttiyksiköllä osuutensa tavaratuonnin arvosta 55 prosenttiin. Viennissä 500 miljoonan euron rajan ylitti 18 yritystä, ja yli miljoonan euron vientiin ylsi 1 853 yritystä eli yli sata yritystä enemmän kuin vuotta aiemmin. Tuonnin puolella tavaroiden ulkomaankauppa jakaantui hieman tasaisemmin. 500 miljoonan euron rajan ylittäneitä yrityksiä oli yhdeksän, ja yli miljoonalla eurolla tuontia harjoittavia yrityksiä oli 3 238. Vuosina 2000–2006 tavaroiden tuonnin ja viennin keskittyneisyydessä ei ole tapahtunut merkittävää muutosta.

Tuoteluokittain tarkasteltuna tavaraviennin keskittyminen oli edelleen voimakkainta paperimassan, paperin ja kartongin viennissä. Tuoteluokan viejistä viisi suurinta vastasi 74 prosentin osuudesta. Perusmetallien viennin keskittyminen oli myös varsin voimakasta, ja viiden suurimman viejän osuus kasvoi edelleen viidellä prosenttiyksiköllä edellisvuodesta nouseen 72 prosenttiin. Tuonnissa keskittyneintä oli sähkötekniisten tuotteiden ulkomaankauppa, jonka arvosta 49 prosenttia muodostui viiden suurimman yrityksen tuonnista.

Tärkeimpien tavaravientimaiden osalta keskittyneintä oli vienti Kiinaan. Viiden suurimman yrityksen osuus viennistä Kiinaan nousi 49 prosenttiin, jossa kasvua oli yksi prosenttiyksikkö edellisvuodesta. Seuraavaksi keskittyneintä Suomen tavaravienti oli Britanniaan ja Saksaan, joihin viiden suurimman yrityksen osuus viennistä oli 47 ja 44 prosenttia.

Tavaroiden tuontimaiden osalta Suomen tuonti oli keskittyneintä Venäjältä, jossa viisi suurinta tuojaa vastasivat jopa 67 prosentin osuudesta. Viiden suurimman yrityksen osuus Venäjän tuonnista laski kuitenkin noin kahdella prosenttiyksiköllä. Myös Kiinan tuonti oli hyvin keskittyntä, ja viiden suurimman tuojan osuus nousi kahdeksalla prosenttiyksiköllä 56 prosenttiin.

2.3.3 Ulkomaankauppaa harjoittaneet yritykset omistajatyypeittäin

Vuoden 2006 aikana 14 611 yritystä harjoitti tavaroiden vientiä. Näistä yrityksistä noin 90 prosenttia eli yhteensä hieman yli 13 100 yritystä oli yksityisiä kotimaisia yrityksiä⁴. Ulkomaalaisomistuksessa olevia yrityksiä oli noin 1 200 ja valtiosektorin yrityksiä noin sata. Tavaroiden viennissä suurin osa yksityisistä kotimaisista yrityksistä toimi tukku- ja vähittäiskaupan alalla tai teollisuudessa. Myös ulkomaalaisomisteisissa yrityksissä tärkein toimiala oli tukku- ja vähittäiskauppa.

Tavaratuontia harjoittaneita yrityksiä toimi Suomessa yhteensä 39 343 vuonna 2006. Merkittävin osa niistä oli yksityisiä kotimaisia yrityksiä, joita oli yhteensä noin 36 600. Ulkomaalaisomisteisten yritysten määrä nousi yli sadalla noin 2 100 yritykseen, ja valtiosektorin yritysten määrä laski viime vuoden reilusta 200 yrityksestä hieman alle 190 yritykseen. Myös tavaroiden tuonnissa tärkein toimiala yksityisillä kotimaisilla yrityksillä ja ulkomaalaisomisteisilla yrityksillä oli tukku- ja vähittäiskauppa. Vuonna 2006 yksityisten kotimaisten tuontiyritysten osuus kaikista tuontiyrityksistä säilyi edellisvuoden tasolla, noin 93 prosentissa. Ulkomaalaisomistuksessa olevien tuontiyritysten osuus jäi viiteen prosenttiin.

Vuonna 2006 yksityisten kotimaisten yritysten tavaravienti oli 41,6 miljardia euroa. Kasvua kertyi 11 prosenttia vuoteen 2005 verrattuna. Yksityisten kotimaisten yritysten osuus koko tavaraviennistä laski kuitenkin hieman, noin 68 prosenttiin. Ulkomaalaisomistuksessa olevien yritysten vienti oli 15,9 miljardia euroa, ja se kasvoi vuodesta 2005 lähes kolmanneksella. Ulkomaalaisomistuksessa olevat yritykset vastasivat 26 prosentin osuudesta koko tavaraviennistä, kun niiden osuus edellisvuonna oli 22 prosenttia. Valtiosektorin vienti nousi noin 3,2 miljardiin euroon, jossa kasvua edellisvuodesta oli 28 prosenttia.

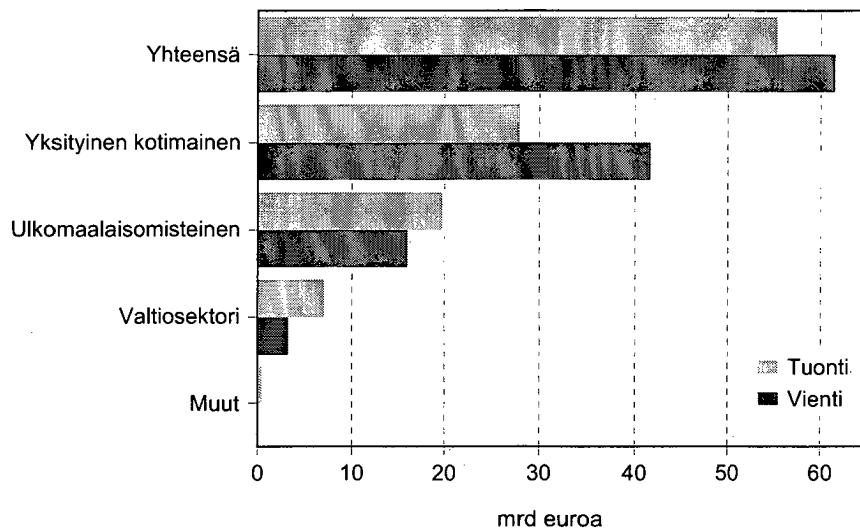
Yksityisten kotimaisten yritysten tavaroiden tuonti kasvoi 15 prosenttia nousten 27,9 miljardiin euroon vuonna 2006. Tavaroiden tuonnista näiden yritysten osuus oli noin 51 prosenttia. Ulkomaalaisomistuksessa olevien yritysten osuus tuonnista oli noin 36 prosenttia, mikä vastasi 19,8 miljardin euron tuonnin arvoa. Energiatuotteiden tuonnin kasvu valtio-omisteisissa yrityksissä nosti koko valtiosektorin tuonnin arvon hieman yli 7 miljardia euroon, jossa kasvua oli 28 prosenttia. Koko tavaratuonnin arvosta valtiosektorin osuus oli noin 13 prosenttia.

Yksityisten kotimaisten yritysten tavaraviennistä suurin osa, noin 24,3 miljardia, suuntautui EU:n sisälle. EU:n ulkopuolisiin maihin vienti oli arvoltaan noin 17,3 miljardia euroa. Valtiosektorin yritysten viennistä 71 prosenttia, noin 2,3 miljardia euroa, suuntautui EU-alueelle. Ulkomaalaisomisteisten yritysten vienti EU:n alueelle oli noin 8,2 miljardia ja sen ulkopuolelle noin 7,7 miljardia euroa.

Yksityisten kotimaisten yritysten tavaratuonti EU-alueelta oli hieman suurempaa kuin EU:n ulkopuolelta. Yksityiset kotimaiset yritykset toivat tavaroita EU:sta 15,6 miljardilla ja sen ulkopuolelta 12,3 miljardilla eurolla. Ulkomaalaisomisteisilla yrityksillä tuonti EU:n alueelta oli lähes kaksinkertainen EU:n ulkopuoliseen tuontiin verrattuna. Tuonnin arvo EU:n alueelta oli noin 13 miljardia euroa. EU:n ulkopuolinen tuonti jäi noin 6,9 miljardiin euroon. Valtiosektorin yritysten tuonnin arvo oli hieman yli seitsemän miljardia euroa. Niiden tuonnista noin 74 prosenttia oli EU:n ulkopuolisista maista ja 26 prosenttia EU-alueelta.

⁴ Yritysten omistajatyypin määrittely on kuvattu tuoteselosteessa Ulkomaankauppa yritysten omistajatyypeittäin

Kuvio 18. Ulkomaankauppa yritysten omistajatyypeittäin vuonna 2006

Lähde: Tullihallitus, Tilastoyksikkö

2.4 Palvelujen ulkomaankauppa

2.4.1 Matkailu palvelujen ulkomaankaupassa

Palvelujen ulkomaankaupassa matkailu kuvaa kansainvälisen matkailun tuloja ja menoja¹. Matkailupalvelujen viennistä saatavat tulot muodostuvat ulkomaisten matkailijoiden kulutuksesta Suomessa ja vastaavasti matkailupalveluiden tuonti koostuu suomalaisten matkailijoiden kulutuksesta ulkomailla. Maksutaseessa matkailuun lasketaan ulkomaille suuntautuvasta joko työhön liittyvästä tai henkilökohtaisesta (esim. loma- ja muut vapaa-ajanmatkat) matkasta aiheutuneet ulkomaisille toimijoille kohdentuvat menot lukuun ottamatta maiden välisiä matkoja, jotka on luokiteltu kuljetuspalvelujen henkilökuljetuksiin.

Matkailulle tyypillisiä palveluja ovat majoitus- ja ravitsemispalvelut, kuljetuspalvelut sekä kulttuuri-, virkistys- ja viihdepalvelut. Näiden lisäksi matkailukulutukseen sisältyy myös vähittäiskaupan palveluja eli tavaroiden ja elintarvikkeiden ostoja matkan kohdemaassa. Matkailukulutukseen sisältyvät ostokset kattavat kaikki ulkomailta henkilökohtaiseen käyttöön hankitut tavarat, mukaan lukien kodinkoneet, viihde-elektroniikka, huonekalut sekä autot ja muut kulkuvälineet². Matkailukulutukseen ei lasketa mukaan kiinteän omaisuuden hankintaa eikä kaupalliseen toimintaan (esim. jälleenmyyntiin tai välituotekäyttöön) liittyviä ostoja.

Vuonna 2006 Suomen matkailutulot ulkomailta olivat lähes 1,9 miljardia euroa ja matkailumenot ulkomaille 2,7 miljardia euroa. Edellisestä vuodesta tulot lisääntyivät 8 prosenttia ja menot 11 prosenttia. Maksutaseen kuljetuspalveluihin sisältyvät matkustajakuljetukset ovat lähes kokonaan kansainvälisen matkailun aikaansaamaa ja siksi ne voidaan laskea mukaan matkailun kokonaiskulutukseen. Kansainvälisistä matkustajakuljetuksista saadut tulot olivat 695 miljoonaa euroa ja menot 449 miljoonaa euroa. Edellisestä vuodesta tulot vähenivät vajaat kolme prosenttia menojen pysyessä lähes ennallaan. Yhteenlaskettuina matkailun ja kansainvälisten henkilökuljetuspalvelujen vienti oli arvoltaan 2,586 miljardia ja tuonti 3,172 miljardia euroa vuonna 2006.

Suomen matkailupalvelujen vienti ja tuonti kohdentuu pääasiassa Eurooppaan. Matkailuviennin arvosta 85 prosenttia ja tuonnin arvosta 81 prosenttia oli peräisin Euroopan maista vuonna 2006. Kaukomatkailun kasvun seurauksena Euroopan osuuksissa on pientä laskua. Viron liittyttyä EU:hun vuonna 2004 matkailupalvelujen tuonti on keskitynyt aikaisempaa enemmän EU25-maihin, joiden osuus Suomen matkailupalvelujen tuonnista on noussut noin 70 prosenttiin. Matkailupalvelujen viennissä EU25-maiden osuus jää tuontia pienemmäksi eli 57 prosenttiin. Epätasapaino tuonnin ja viennin välillä johtuu Venäjän merkittävästä asemasta Suomen matkailutulojen lähtömaana.

1 Maksutaseessa 'matkailun' käsitettä sovelletaan laajemmin (IMF, BPM5) kuin matkailutilastoissa (UN/WTO, Recommendations on Tourism Statistics, 1994) ja matkailukulutukseen lasketaan kuuluvaksi myös kausi- ja rajatyöntekijöiden kulutus. Samoin mukaan lasketaan opiskeluun ja sairaanhoitoon liittyvä kulutus ulkomailla matkan kestosta riippumatta.

2 Autojen ja muiden kulkuvälineiden tuonti koskee vain EU:n sisämarkkinoita. Kaksinkertaisen laskemisen ehkäisemiseksi ulkomailta henkilökohtaiseen käyttöön tuotuja uusia tai käytettyjä ajoneuvoja ei ole Suomessa sisällytetty matkailukulutukseen, koska kansantalouden tilinpidossa ne on huomioitu kotitalouksien kulutusmenoissa kotimaassa. Tarjontapuolella ne kuitenkin puuttuvat tuonnista.

Suomen matkailutulot kasvoivat 8 prosenttia

Ulkomaalaisten matkailukulutus Suomessa nousi 1,891 miljardiin euroon vuonna 2006. Edellisestä vuodesta matkailutulot lisääntyivät vajaat kahdeksan prosenttia. Matkailutulot kasvoivat jo toisena peräkkäisenä vuotena muutamia vuosia jatkuneen heikon kehityksen jälkeen. Vuonna 2006 tuloja kasvatti eniten Suomen tarjoamien matkailupalvelujen lisääntynyt kysyntä Venäjällä ja EU-maissa. Myös matkailijoiden keskimääräinen kulutus Suomessa nousi.

Taulukko 3. Suomen matkustustase maittain 2006, miljoonaa euroa, vuosimuutos (%) 2006–2005

Maa	Tulot	Menot	Tase	Vuosimuutos, % 2006–2005	
				Tulot	Menot
EU25	1 073	1 858	-785	7,8	5,4
Alankomaat	49	31	18	-15,5	3,3
Belgia	32	44	-12	14,3	-2,2
Espanja	47	248	-201	9,3	5,1
Irlanti	10	15	-5	25,0	15,4
Britannia	121	108	13	7,1	4,9
Italia	52	116	-64	18,2	11,5
Itävalta	20	40	-20	5,3	17,6
Kreikka	10	101	-91	11,1	13,5
Portugali	6	40	-34	20,0	2,6
Ranska	59	103	-44	11,3	15,7
Ruotsi	328	280	48	2,2	-2,8
Saksa	150	171	-21	10,3	11,8
Tanska	40	44	-4	11,1	-2,2
Viro	86	346	-260	34,4	1,8
Latvia	13	29	-16	8,3	-3,3
Liettua	6	13	-7	0,0	8,3
Puola	16	23	-7	23,1	9,5
Tsekki	11	35	-24	10,0	2,9
Unkari	10	30	-20	25,0	20,0
Muut EU-maat	7	41	-34	-12,5	24,2
Extra-EU	818	865	-47	7,2	23,9
Venäjä	459	143	316	11,1	-1,4
Norja	67	60	7	3,1	3,4
Sveitsi	39	36	3	0,0	5,9
Muu Eurooppa	7	101	-94	-53,3	2,0
Yhdysvallat	88	165	-77	1,1	17,9
Kanada	14	11	3	-6,7	10,0
Japani	56	18	38	7,7	5,9
Muu maailma	88	331	-243	14,3	69,7
OECD	1 240	1 812	-572	5,4	7,7
Yhteensä	1 891	2 723	-832	7,6	10,6

Lähde: Tilastokeskus, Yritysten suhdanteet: liikenne ja matkailu

Matkailutulot Venäjältä kasvoivat edellisestä vuodesta 11 prosenttia ja nousivat 459 miljoonaan euroon. Suomen puheenjohtajuus vuoden 2006 jälkimmäisellä puolivuotiskaudella ja siihen liittyvät useat kansainväliset kokoukset antoivat lisäpanoksen matkailun jo muutenkin hyvään kehitykseen. Tulot EU25-maista lisääntyivät kahdeksan prosenttia ja nousivat 1,073 miljardiin euroon, mikä vastaa 60 prosenttia vuoden 2006 matkailupalvelujen viennin kokonaisarvosta.

Voimakkainta matkailun kasvu oli EU:hun vuonna 2004 liittyneistä uusista jäsenmaista, joista saadut yhteenlasketut tulot nousivat edellisestä vuodesta vajaan neljänneksen lähes 150 miljoonaan euroon. Uusista jäsenmaista saadut matkailutulot kattoivat 14 prosenttia matkailupalvelujen viennin arvosta EU25-maihin. Noin 60 prosenttia uusista jäsenmaista saaduista matkailutuloista oli peräisin Virosta. Matkailutulot vanhoista EU15-maista kasvoivat 6 prosenttia. Lähes puolet Suomen matkailutuloista (924 milj.) saatiin edelleen EU15-maista. Venäjän osuus tuloista oli entiseen tapaan vajaa neljännes nettotulojen noustessa 316 miljoonaan euroon vuonna 2006. Venäjän lisäksi yksittäisistä maista suurimmat tulot saatiin Ruotsista (328 milj.), Saksasta (150 milj.) ja Britanniasta (121 milj.).

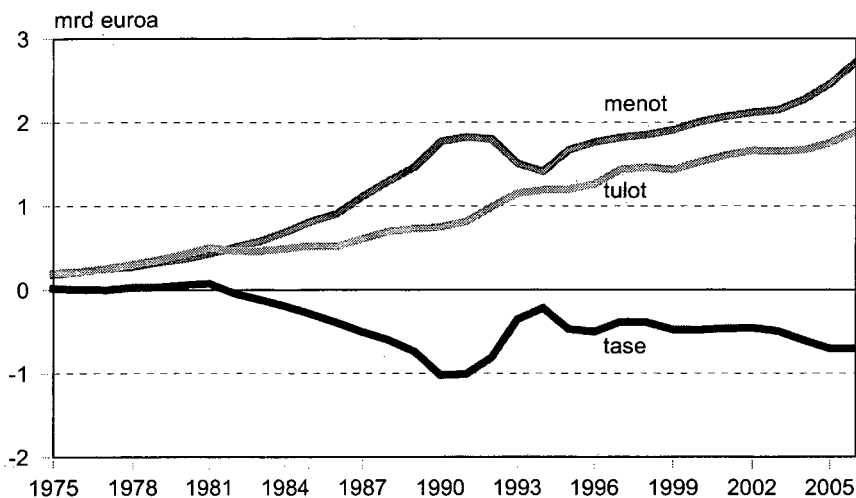
Suomen matkailumenot lisääntyivät 11 prosenttia

Suomalaisten ulkomaanmatkailussa jatkui voimakas kasvutrendi, mikä nosti matkailumenoja edellisestä vuodesta 11 prosenttia 2,723 miljardiin euroon vuonna 2006. Varsinkin kaukokohteet ovat kasvattaneet suosiotaan ja menot lisääntyivät suhteellisesti eniten Aasiaan ja Amerikkaan. Matkailumenojen tuloja nopeampi kasvu syvensi matkustustaseen alijäämää vajaalla viidenneksellä, 832 miljoonaan euroon. Suurimmat alijäämät Suomella on Viron (-260 milj.) ja Espanjan (-200 milj.) välisissä taseissa. Suomalaisten matkailu Viroon on viime vuosina ollut pienessä laskussa, ja toisaalta virolaisten matkailu Suomeen on lisääntynyt maan liittyttyä EU:hun, joten alijäämä Suomen ja Viron välisessä matkustustaseessa on hieman supistunut. Suomen ja Espanjan välisessä matkailussa alijäämä on kasvanut.

Matkailumenot EU25-maihin lisääntyivät 5 prosenttia ja nousivat 1,9 miljardiin euroon vuonna 2006. Tästä EU15-maiden osuus oli runsaat 1,3 miljardia euroa. Matkailumenot uusiin EU-maihin olivat 512 miljoonaa euroa, josta Viron osuus kattaa yli kaksi kolmasosaa. Yksittäisistä maista suomalaiset matkailijat kuluttivat eniten Virossa (346 milj.), Ruotsissa (280 milj.) ja Espanjassa (248 milj.).

Euroopan ulkopuolella suomalaisten matkailukulutus vuonna 2006 nousi yhteensä lähes 525 miljoonaan euroon, josta Aasian osuus oli runsaat 206 miljoonaa ja Amerikan osuus 246 miljoonaa. Heikentynyt dollari kasvatti matkailua Yhdysvaltoihin nostaen menoja edellisestä vuodesta vajaalla viidenneksellä 165 miljoonaan euroon. Aasiassa merkittävää kasvua oli Thaimaahan ja Kiinaan suuntautuvassa matkailussa. Matkailumenot Thaimaahan nousivat 76 miljoonaan euroon ja Kiinaan 61 miljoonaan euroon.

Kuvio 19. Suomen matkustustase 1975–2006

Lähde: Tilastokeskus, Yritysten suhdanteet: liikenne ja matkailu

Suomen matkailuvaje 832 miljoonaa euroa vuonna 2006

Suomen matkustustase on ollut alijäämäinen 1980-luvun puolivälistä lähtien. Toisin sanoen suomalaisten matkailijoiden kulutus ulkomailla on ollut suurempaa kuin ulkomaisten matkailijoiden kulutus Suomessa. Suurimmillaan alijäämä oli 1990-luvun taitteessa, jolloin se nousi miljardiin euroon. Matkustustaseen vaje kaventui 1990-luvun alun lamavuosien aikana, mutta alkoi jälleen kasvaa matkailun elpyessä vuosikymmenen loppupuolella.

Vuosina 1995–2002 matkailuviennin 39 prosentin kasvu oli tuonnin 27 prosentin kasvua huomattavasti nopeampaa, mikä hillitsi alijäämän kasvua. Vuoden 2002 jälkeen matkailutulosten kasvu pysähtyi ja tulot pysyivät kolme vuotta samalla vajaan 1,7 miljardin tasolla. Tulot kääntyivät uudelleen nousuun vuonna 2005, jolloin ne lisääntyivät edellisestä vuodesta viisi prosenttia. Vuonna 2006 matkailupalvelujen viennin kasvu jatkui lähes kahdeksan prosentin vauhdilla. Suomalaisten matkailutuonti alkoi nopeutua vuonna 2004 syventäen alijäämää, joka vuonna 2006 nousi 832 miljoonaan euroon.³

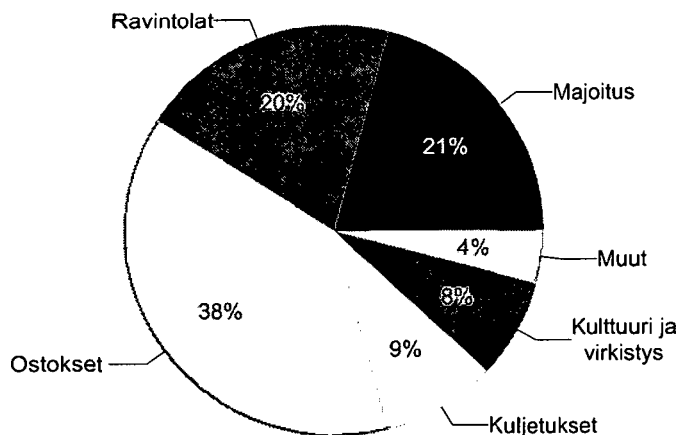
Ulkomaalaiset käyttivät ostoksiin yli 700 miljoonaa euroa

Suomen matkailuviennin rakenteesta saadaan tietoa Rajahaastattelututkimuksesta ja kansantalouden tilinpidon yhteydessä tehtävästä matkailun satelliittitilinpidosta (matkailutilinpito). Matkailutilinpidon ja matkustustaseen matkailutulosten laadinnassa käytetään pääasiallisena lähteenä Rajahaastattelun tietoja. Matkailutilinpidossa matkailukulutus on eritelty tuoteryhmittäin tarkemmin kuin rajahaastattelussa, mutta aineistot eivät ole täysin yhdenmukaiset. Matkailutilinpito sisältää myös matkustustaseeseen kuulumattomat kansainväliset matkustajakuljetukset ja niiden aikana käytetyt muut palvelut, kuten ravitsemis- ja myymäläpalvelut. Matkailutilinpidossa nämä muut palvelut

³ Aikasarja matkailutulosta ja -menoista maittain vuosina 1997–2006 on esitetty Tilastokeskuksen Matkailutilasto 2007 -julkaisussa.

on erotettu kuljetuspalveluista ja siirretty vastaaviin tuoteryhmiin. Kansainvälisen kuljetuksen osuus on yhdistetty Suomessa käytettyihin maan sisäisiin kuljetuspalveluihin.

Kuvio 20. Ulkomaisten matkailijoiden kulutus Suomessa tuoteryhmittäin 2006

Lähde: Tilastokeskus, Rajahaastattelututkimus 2006

Vuonna 2006 ulkomaalaisten matkailijoiden kulutus Suomessa nousi lähes 1,9 miljardiin euroon. Ulkomaalaisten matkailukulutuksen tuoteryhmittäinen jakauma perustuu Rajahaastattelun aineistoon vuodelta 2006. Jakaumaa on tarkennettu matkailutilinpidosta saatavilla tiedoilla ulkomaalaisten kulutuksesta kulttuuri-, virkistys- ja viihdepalveluihin, kuljetuspalveluihin sekä muihin matkailupalveluihin. Erittelemättömät 'Muut palvelut' sisältävät mm. pankkipalvelut, matkatoimistopalvelut sekä huoltoasemien palveluja.

Matkailijoiden kulutuksen rakenne on melko vakaa ja vuosittaiset muutokset tuoteryhmien osuuksissa ovat yleensä hyvin pieniä. Vuonna 2006 ulkomaisten matkailijoiden kulutus Suomessa jakautui tuoteryhmittäin seuraavasti: majoitus- ja ravitsemispalvelut kummatkin noin 20 prosenttia, Suomessa käytetyt kuljetuspalvelut sekä kulttuuri, virkistys- ja viihdepalvelut kummatkin vajaat 10 prosenttia, vähittäiskaupan palvelut vajaat 40 prosenttia ja loput 4 prosenttia koostui muista palveluista (mm. pankkipalvelut, matkatoimistopalvelut, huoltoasemien palvelut).

Vähittäiskaupan palvelut muodostavat ulkomaalaisten suurimman yksittäisen menoryhmän. Ulkomaaiset matkailijat käyttivät ostoksiin yli 700 miljoonaa euroa vuonna 2006. Vähittäiskaupan osuutta kasvattavat erityisesti venäläiset ostosmatkailijat. Venäläisten matkailijoiden kulutuksesta kaksi kolmasosaa käytettiin ostoksiin vuonna 2006. Ostosten osuus venäläisten kulutuksessa oli edellisestä vuodesta jonkin verran pienentynyt. Samoin pieneni venäläisten osuus ulkomaalaisten tekemien ostosten arvosta, mutta kattoi siitä edelleen 44 prosenttia. Matkailupalvelujen tuonnin rakenteesta ei ole vastaavanlaista jakaumaa käytettävissä.

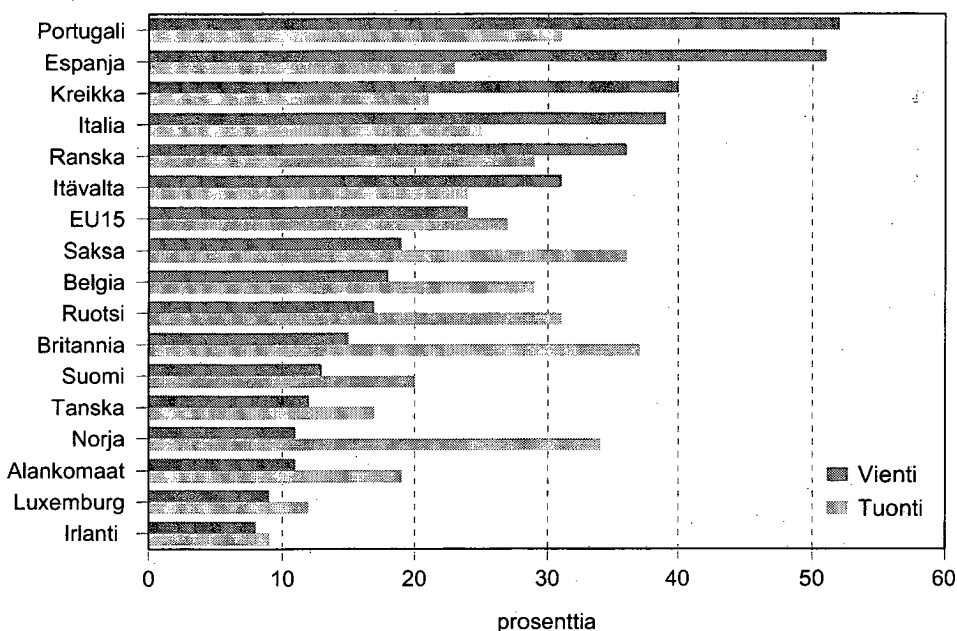
Matkailun osuus neljännes palvelujen viennistä EU:ssa

Matkailupalvelujen kansainvälisessä vertailussa käytetään vuoden 2005 tietoja. EU15-maissa matkailu kattoi noin neljänneksen kaikkien palvelujen viennin arvosta ja runsaan neljänneksen kaikkien palvelujen tuonnin arvosta vuonna 2005. EU25-maissa osuudet

olivat yhtä suuret. Pohjoismailla matkailun osuus palvelujen viennistä jää EU15-maiden keskitason alapuolelle. Ruotsilla matkailun osuus palvelujen viennistä oli 16 prosenttia. Osuus oli Pohjoismaiden korkein vuonna 2005. Muilla osuudet olivat lähes yhtä suuret, Suomella 13, Tanskalla 12 ja Norjalla 11 prosenttia. Pohjoismaiden lisäksi matkailuviennin osuus palvelujen kokonaisviennistä oli EU15-maiden keskitasoa pienempi Saksalla, Britannialla, Alankomailla, Belgiassa ja Luxemburgilla. Korkeita osuuksia oli Ranskalla ja Etelä-Euroopan mailla.

Matkailupalvelujen tuonnin osuuksissa maat eivät jakaudu yhtä selkeisiin ryhmiin. Pohjoismaista matkailun osuus palvelujen kokonaistuonnista jää EU15-maiden keskiarvon alapuolelle Suomessa (20%) ja Tanskassa (17%), kun taas Ruotsin 31 prosentin ja Norjan 34 prosentin osuudet olivat keskimääräistä suuremmat. Matkailupalvelujen tuonnin osuudet olivat edellisen vuoden tapaan suurimmat Britanniassa (37%) ja Saksassa (36%). Keskitason yläpuolelle nousivat myös Portugali, Ranska ja Belgia.

Kuvio 21. Matkailun osuus palvelujen ulkomaankaupasta EU15-maissa ja Norjassa 2005

Lähde: OECD Statistics on International Trade in Services 1995-2005, 2007

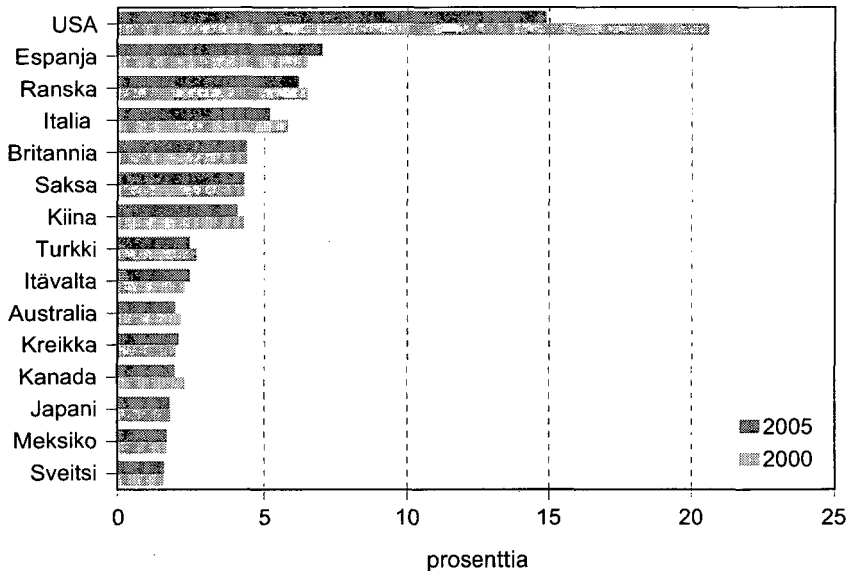
Vuonna 2005 matkailupalvelujen maailmanlaajuinen vienti nousi edellisvuodesta kahdeksan prosenttia 551 miljardiin euroon.⁴ Viennin kasvuvauhti hidastui edellisen vuoden ennätysellisestä vajaan viidenneksen kasvusta, mutta oli edelleen keskimääräistä nopeampaa. Vuodesta 1998 vuoteen 2005 maailman matkailuviennin arvo on noussut yli puolella, mutta samaan aikaan matkailun osuus palvelujen kokonaisviennistä on pienentynyt 33 prosentista 28 prosenttiin.

⁴ World Trade Organization: International trade statistics 2005. Dollarimääräiset arvot on muutettu euroiksi käyttämällä dollarin keskiarvoa 1,2441 vuodelta 2005.

Euroopan osuus kattaa noin puolet koko maailman matkailuviennin ja -tuonnin arvosta. Viennin osalta Pohjois-Amerikka ja Aasia olivat vuonna 2005 lähes tasavertaiset, kummankin osuus koko maailman matkailupalvelujen vientituloista oli vajaa viidennes. Matkailupalvelujen tuonnista Aasian osuus oli 22 prosenttia ja Pohjois-Amerikan 15 prosenttia.

Yhdysvallat on jo pitkään ollut ylivoimaisesti suurin matkailupalvelujen viejämaa. Korkeimmillaan liittovaltion matkailutulot olivat vuonna 2001, mutta kääntyivät seuraavana vuonna jyrkkään laskuun syyskuun 11. päivän terroristi-iskujen jälkeen. Yhdysvaltain matkailu on vähitellen elpynyt, mutta ei ole vielä palautunut vuoden 2001 tasolle. Vuonna 2005 USA:n matkailuviennin arvo oli 82 miljardia euroa. Euroopan maista suurimpia matkailupalvelujen viejiä ovat Espanja, Ranska ja Italia, joiden matkailutulot jäivät alle puoleen USA:n tasosta.

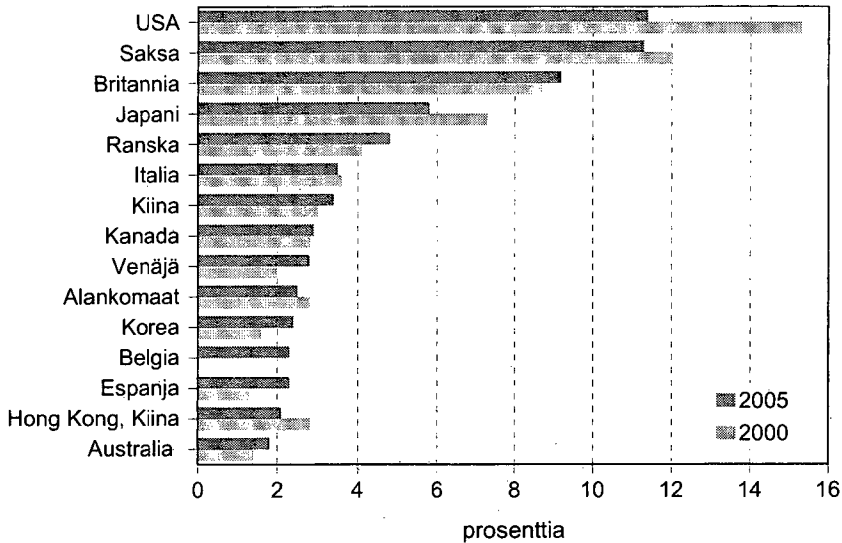
Kuvio 22. Matkustuspalvelujen viennin johtavien maiden osuudet 2000 ja 2005 koko maailman matkustuspalvelujen viennistä

Lähde: World Trade Organization, International trade statistics 2006

Vuonna 2005 Yhdysvallat nousi jälleen suurimmaksi matkailupalvelujen tuojamaaksi ohittaen Saksan niukalla marginaalilla. Kummankin maan matkailumenot nousivat 59 miljardiin euroon. Kolmantena oli Britannia 48 miljardin euron menoilla. Matkailupalvelujen tuonnissa kärkimaiden erot ovat huomattavasti pienemmät kuin johtavilla vientimaidella. Yhdysvallat oli matkailutuonnin kärjessä vielä vuonna 2002, mutta menetti ensimmäisen sijan Saksalle vuosina 2003–2004. Maailman matkailupalvelujen viennin ja tuonnin 15 johtavan maan yhteenlasketut tulot ja menot ovat melko lähellä toisiaan, vuonna 2005 vientitulot olivat 346 miljardia euroa ja tuontimenot 354 miljardia euroa. Viennin arvosta 15 johtavaa maata kattavat lähes kaksi kolmasosaa (63 %).

Kuvio 23. Matkustuspalvelujen tuonnin johtavien maiden osuudet 2000 ja 2005 koko maailman matkustuspalvelujen tuonnista

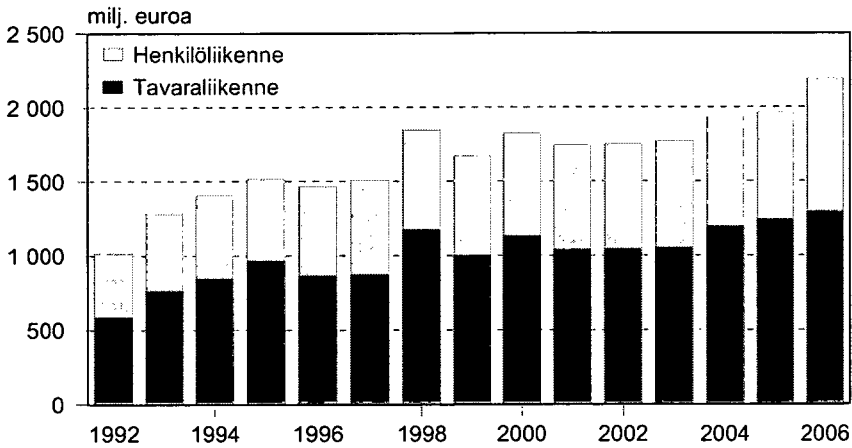
Lähde: World Trade Organization, International trade statistics 2006

2.4.2 Kuljetuspalvelut Suomen ulkomaankaupassa

Kuljetus on yksi suurimpia palvelujen ulkomaankauppaeriä Suomessa. Kuljetuspalveluihin lasketaan kuuluviksi maa-, meri- ja lentoliikenteen kuljetukset sekä henkilö että tavaraliikenteessä. Kuljetuspalveluihin sisältyy myös joitakin varsinaista kuljetusta avustavia toimintoja. Viime vuosina kuljetuspalvelujen osuus Suomen palvelujen viennistä on ollut noin 15–23 prosenttia ja tuonnista noin 25–30 prosenttia. Koska Suomi käy runsasta tavarakauppaa muiden maiden kanssa, on rahtikuljetusten merkitys kuljetuspalveluissa suuri. Myös matkustajien kuljetuksesta koituu Suomen kansantaloudelle huomattavia vientituloja ja tuontimenoja.

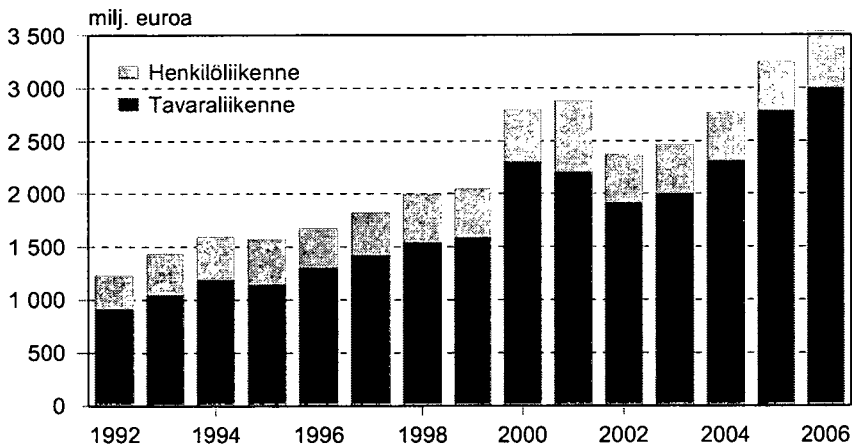
Vuonna 2006 kuljetuksesta saatiin vientituloja yli kaksi miljardia euroa, mikä oli hieman enemmän kuin edellisvuonna. Tavaraliikenteen osuus oli noin 60 prosenttia ja henkilöliikenteen 40 prosenttia. Tavara- ja henkilöliikenteen suhteellisissa osuuksissa ei tapahtunut merkittävää muutosta edellisvuodesta. Kuljetusmenot olivat vuonna 2006 huomattavasti tuloja suuremmat, noin 3,5 miljardia euroa. Menot kasvoivat edellisvuodesta noin yhdeksän prosenttia. Kuljetustulot kasvoivat vastaavasti lähes 12 prosenttia, mikä kavensi kuljetuspalvelujen alijäämää edellisvuodesta. Tavarakuljetusten osuus kuljetusmenoista oli huomattavan suuri, 85 prosenttia vuonna 2006.

Kuvio 24. Kuljetuspalvelujen vientitulot 1992–2006

Lähde: Tilastokeskus: Kansantalouden tilinpito

Kuvio 25. Kuljetuspalvelujen tuontimenot 1992–2006

Lähde: Tilastokeskus: Kansantalouden tilinpito

Tavarakuljetusten viennin ja tuonnin mittaaminen

Euroopan kansantalouden tilinpitojärjestelmässä vuodelta 1995⁵ määritellään palvelujen ulkomaankauppa siten, että palvelujen vienti koostuu kaikista palveluista, joita kotimaiset talousyksiköt tarjoavat ulkomaisille talousyksiköille. Palvelujen tuonti puolestaan koostuu kaikista palveluista, joita ulkomaiset talousyksiköt tarjoavat kotimaisille talousyksiköille. Kuljetusyhtiöiden kohdalla, varsinkin laivanvarustamojen osalta, määritteet kotimainen ja ulkomainen eivät ole täysin selkeitä ja suoraviivaisia. Kotimaisen emoyrityksen ja ulkomaisten tytäryritysten välillä on usein monimutkaisia ristikkäisiä omistus- ja vuokrasuhteita, laivojen kotimaata saatetaan vaihtaa ns. ulosliputuksen

⁵ EKT1995 käsikirja, pykälät 3.140 ja 3.141

kautta kesken vuotta eikä ulkopuolisen ole helppoa tietää, mille yritykselle mikin tulo- tai menoerä on kirjattu kyseisen yrityksen kirjanpidossa.

Toinen ongelma kuljetuspalvelujen mittaamisessa on, että usein ei tiedetä kuljetuksen suorittajan tai maksajan kansallisuutta. Kansainvälisen tavarakaupan piirissä on hyvin monenlaisia sopimuskäytäntöjä, joissa usein tavarahan hinta ja sen kuljettaminen muodostavat ostajalle yhden kokonaisuuden. Tavarahan toimittaja tyypillisesti hankkii kuljetuspalvelut tällaisissa sopimuksissa alihankintana yhdeltä tai useammalta kuljetusyritykseltä. Ostajan on tällöin vaikea tietää tavarahan hankintaan liittyvän kuljetuspalvelun suuruutta. Rahdin ja usein siihen yhdistettyjä muita kustannuksia voi maksaa joko tavarahan myyjä tai ostaja tai molemmat yhdessä.

Edellä luetellut kuljetustulojen ja -menojen mittaamisen ongelmat ovat kansainvälisiä ja koskevat samalla tavoin kaikkia maita. Niihin on myös kehitetty yhtenäisiä ratkaisuja ja työ on edelleen käynnissä useiden kansainvälisten järjestöjen ja instituutioiden, mm. Euroopan Unionin, piirissä. Eräs yleinen menettely ulkomaankauppaan liittyvien tavarakuljetusten tulojen ja menojen mittaamiseksi on tehdä oletus, että tuojaa maksaa aina tuontiin liittyvät kuljetuskustannukset. Tämän menetelmän muunnos on käytössä Suomessaakin. Tuontiin liittyvien kuljetuskustannusten osuus Suomen tullirajalla arvotetun tavaratuonnin arvosta, ns. CIF-arvosta, selvitetään muutaman vuoden välein tehtävillä poikkileikkaustutkimuksilla. CIF-arvolla tarkoitetaan tuontitavarahan arvoa tuontiin liittyvien tavaratuonnin arvosta, ns. CIF-arvosta, selvitetään muutaman vuoden välein tehtävillä poikkileikkaustutkimuksilla. CIF-arvolla tarkoitetaan tuontitavarahan arvoa tuontiin liittyvien tavaratuonnin arvosta, ns. CIF-arvosta, selvitetään muutaman vuoden välein tehtävillä poikkileikkaustutkimuksilla. CIF-arvolla tarkoitetaan tuontitavarahan arvoa tuontiin liittyvien tavaratuonnin arvosta, ns. CIF-arvosta, selvitetään muutaman vuoden välein tehtävillä poikkileikkaustutkimuksilla. CIF-arvolla tarkoitetaan tuontitavarahan arvoa tuontiin liittyvien tavaratuonnin arvosta, ns. CIF-arvosta, selvitetään muutaman vuoden välein tehtävillä poikkileikkaustutkimuksilla.

Muusta kuin ulkomaankauppaan liittyvästä tavarahan kuljetuksesta koituvista menoista ulkomaisille kuljetusyhtiöille ei ole Suomen osalta olemassa tietoja. Toisaalta on hyvin todennäköistä, että tällöin maksajana on suomalaisen yrityksen ulkomainen tytäryhtiö, joka kansantalouden tilinpidon määritelmien mukaan onkin ulkomainen talousyksikkö. Suomalaisten kuljetusyhtiöiden ulkomaisilta talousyksiköiltä saamat kuljetustulot tavarahan kuljetuksesta perustuvat suoraan kyseisille yrityksille tehtyihin kyselyihin.

Suomalaisten varustamojen meriliikenteen rahtitulot ulkomaisilta talousyksiköiltä sekä Suomen ja ulkomaiden välisestä liikenteestä että ulkomaiden välisestä liikenteestä perustuvat Tilastokeskuksessa laadittavaan Ulkomaan meriliikenteen tulot ja menot -tilastoon. Samasta tilastosta saadaan myös tiedot ulkomailta Suomeen aikarahdattujen alusten ja Suomesta ulkomaille aikarahdattujen alusten vuokrasta.⁶

Lentoliikenteen osalta ulkomaisilta talousyksiköiltä saadut rahtitulot perustuvat lentoyhtiöiden Tilastokeskukselle antamiin tietoihin. Rautatieliikenteen organisoinnista Suomen ja Venäjän välillä johtuen varsinaiset kuljetustulot ja -menot jäävät vähäisiksi. Tämä perustuu siihen, että kummankin em. maan rautatieyhtiöt toimivat vain oman valtakuntansa alueella.

Maantiekuljetuksen rahtitulot perustuvat Suomessa Suomen kuorma-autoliiton asiantuntija-arvioon. Muitakin tiedonhankintamenetelmiä on ollut käytössä ja niiden sopivuutta suhteessa käytettävissä oleviin resursseihin harkittaneen tulevaisuudessa. Lopul-

⁶ Alusvuokria ei kansantalouden tilinpidossa lueta kuljetustuloihin, vaan vuokratuloihin, jotka ovat osa omaisuustuloja.

lisesti eri kuljetusmuotojen tulot ulkomaisilta talousyksiköiltä määräytyvät samoin kuin menotkin kansantalouden tilinpidon kysyntä- ja tarjontataulujen yhteensovittamisessa.

Matkustajakuljetusten viennin ja tuonnin mittaaminen

Matkustajakuljetusten vienti muodostuu määritelmän mukaan suomalaisten kuljetusyhtiöiden suorittamasta ulkomaisten henkilöiden, ja heidän matkatavaroidensa kuljetuksesta saamista korvauksista. Matkustajakuljetusten tuonti käsittää vastaavasti ulkomaisten kuljetusyhtiöiden tulot suomalaisten matkustajien ja heidän matkatavaroidensa kuljetuksesta. Yleensä yritysten kirjanpidossa ei kuitenkaan eritellä asiakkaita kansallisuuden mukaan. Tästä seuraa, että matkustustulojen ja -menojen laskemisessa kansantalouden ulkomaantililla joudutaan käyttämään epäsuoria tietolähteitä tai niiden puuttuessa turvautumaan uskottaviin oletuksiin.

Vesiliikenteen matkustajatulot perustuvat edellä tavaraliikenteen yhteydessä mainittuun Ulkomaan meriliikenteen tulot ja menot -tilastoon. Siinä suomalaiset matkustajaliikennettä harjoittavat yhtiöt raportoivat tulonsa matkustajien ja heidän ajoneuvojensa kuljettamisesta sekä laivoilla sijaitsevien ravintoloiden ja myymälöiden tuotoista. Nämä lasketaan matkustustuloiksi. Suomalaiset matkustaja-alukset toimivat etupäässä Ruotsiin ja Viroon suuntautuvilla reiteillä, joissa huomattava osa matkustajista on kotimaisia matkustajia. Ulkomaisten matkustajien osuudeksi olemme arvioineet viime vuosina 40 prosenttia kaikista suomalaisten alusten saamista matkustustuloista. Myös satunnaiset suomalaisten alusten matkustustulot ulkomaiden välisillä reiteillä luetaan mukaan.

Lentoliikenteen matkustajatulot ulkomaisilta asiakkailta perustuvat kotimaisten lentoyhtiöiden toiminnastaan antamiin tietoihin. Tuloiksi ulkomailta lasketaan ulkomailla myydyistä matkalipuista ja matkatavaroiden kuljetuksesta saadut tulot sekä ulkomaiden välisestä liikenteestä saadut matkustustulot. Käytäntö perustuu yksinkertaistukseen, jonka mukaan ulkomailla myydyin lipun ostaja on todennäköisemmin ulkomaan kuin Suomen kansalainen. Rautatieliikenteen osalta ei Suomessa kirjjata ulkomaisia matkustuloja eikä -menoja ulkomaantilille tavaraliikenteen yhteydessä mainitusta syystä.

Vesiliikenteen matkustusmenojen tietopohja on selkeästi vajaanmpi kuin tulojen. Meriliikenteen matkustusmenojen arvioinnissa tukeudumme siksi voimakkaasti tulopuolen tietoihin. Kun tiedetään laivamatkustajien kokonaismäärä Suomen ja ulkomaiden välisessä liikenteessä ja ulkomaisten yhtiöiden markkinaosuus, voidaan laskea meriliikenteen matkustusmenot ulkomaille. Tämä perustuu oletukseen, että ulkomaisten yhtiöiden perimät maksut ovat yhtä suuret kuin kotimaisten. Vastaavalla tavalla voidaan laskea myös lentoliikenteen kuljetusmenot. Rautatieliikenteen ja maantieliikenteen osalta ei Suomen ulkomaantililla ole matkustajien kuljetuksesta aiheutuvia kirjauksia.

Kuljetusta palvelevan toiminnan vienti ja tuonti

Varsinkin meriliikenteen ja ilmaliikenteen harjoittamiseen kuuluu monenlaisia varsinaista liikennettä avustavia ja tukevia toimintoja sekä matkan aikana käytetyt palvelut, esimerkiksi ravintolapalvelut. Kansantalouden tilinpidossa tällaiset avustavat ja tukevat toiminnat luokitellaan kutakin liikennemuotoa avustavaksi toiminnaksi. Meriliikenteessä avustavia toimintoja ovat mm. luotsaus-, lastaus-, huolinta-, yöylä- ja satamapalvelut. Lentoliikenteessä avustavia toimintoja ovat esimerkiksi erilaiset lentokenttäpalvelut, liikennöimismaksut (korvauksena mm. lennonjohtopalveluista) sekä erilaiset korjaus- ja huoltotyöt.

Taulukko 4. Liikenne Suomen ulkomaantilillä (fob-fob)⁷, 1998–2006

Milj. euroa	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Henkilöliikenne (netto)	208	42	245	254	281	260	365
Tulot	685	701	702	715	734	714	897
Menot	477	659	456	461	452	454	532
Tavaraliikenne (netto)	-1 171	-1 170	-871	-949	-1 070	-1 544	-1 705
Tulot	1 138	1 045	1 049	1 054	1 199	1 246	1 297
Menot	2 310	2 215	1 920	2 003	2 320	2 790	3 002
Rautatieliikenne	- 16	- 21	- 16	-20	-16	-16	-12
Tulot	2	3	1	0	0	0	4
Menot	18	24	16	20	16	16	16
Tieliikenne (netto)	73	91	83	60	-56	-136	-123
Tulot	122	141	133	132	132	132	132
Menot	49	50	50	72	188	268	255
Vesiliikenne (netto)	-1 279	-1 263	-985	-1 010	-1 094	-1 458	-1 643
Tulot	802	721	710	751	858	871	905
Menot	2 081	1 985	1 696	1 760	1 952	2 329	2 548
Lentoliikenne (netto)	51	23	47	18	40	60	76
Tulot	213	180	204	170	205	239	259
Menot	162	157	158	152	165	179	183
Tietoliikenne	-101	-130	-25	-28	36	-144	-137
Tulot	225	255	246	204	252	316	257
Menot	326	385	271	232	216	460	394
Liikenne yhteensä	-1 064	-1 258	-651	-723	-753	-1 428	-1 477
Tulot	2 048	2 002	1 996	1 972	2 185	2 276	2 451
Menot	3 112	3 260	2 647	2 695	2 988	3 704	3 928

* Ennakkotieto

Lähde: Tilastokeskus: Kansantalouden tilinpito

2.4.3 Muiden palvelujen ulkomaankauppa

Vaihtotaseen muut palvelut kattaa viestintäpalvelut, rakentamispalvelut, vakuutuspalvelut, rahoituspalvelut, tietojenkäsittely- ja tietopalvelut, rojalitit ja lisenssimaksut, muut liike-elämän palvelut sekä henkilökohtaiset, kulttuuri ja virkistyspalvelut. Tiedot muista palveluista lukuun ottamatta vakuutuspalveluita kerätään Tilastokeskuksen palvelujen ulkomaankaupan tiedustelussa. Tiedustelu tehdään vuosittain ja siihen kuuluu noin 2200 yritystä.

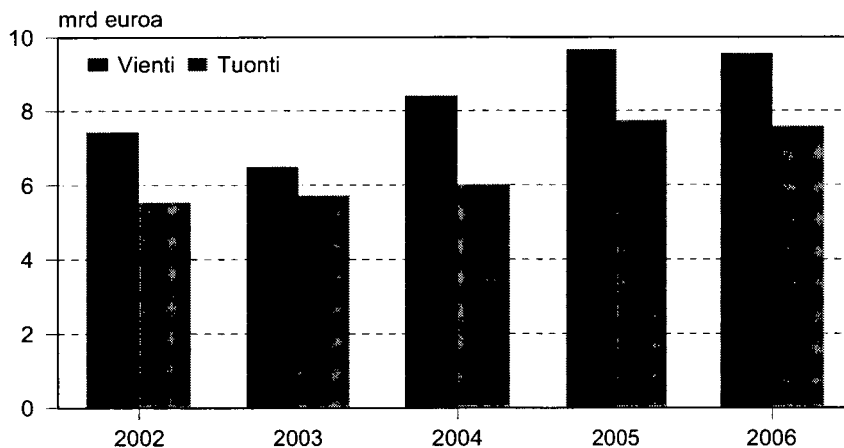
Tilastokeskus on julkaissut tietoja muiden palvelujen ulkomaankaupasta vuodesta 2000 lähtien. Palvelujen ulkomaankaupan tilasto⁸ kattaa maksutaseen muut palvelut, lukuun ottamatta vakuutus- ja rahoituspalveluja. Tiedot julkaistaan palveluerittäin ja maittäin. Ennen vuotta 1999 tiedot tuotettiin Suomen Pankissa ulkomaisten maksujen aineiston avulla.

⁷ Sekä vienti että tuonti on kirjattu fob-perusteisina

⁸ Tässä luvussa esitettävät tiedot perustuvat Palvelujen ulkomaankaupan tilastoon.

Vuonna 2006 muiden palvelujen vienti laski noin prosentin vuodesta 2005. Viennin arvo oli noin 9,5 miljardia euroa vuonna 2006, kun se vuonna 2005 oli noin 9,6 miljardia. Palvelujen tuonti pieneni edellisvuodesta kaksi prosenttia. Tuonnin arvo oli lähes 7,6 miljardia euroa vuonna 2006, kun se vuonna 2005 oli noin 7,7 miljardia euroa. Muiden palvelujen ulkomaankaupan ylijäämä oli yli 1,9 miljardia euroa vuonna 2006.

Kuvio 26. Muiden palvelujen vienti ja tuonti 2002–2006

Lähde: Tilastokeskus, Yritysten rakenteet: Palvelujen ulkomaankauppatilasto

Vientitulot säilyneet entisellä tasolla vuonna 2006

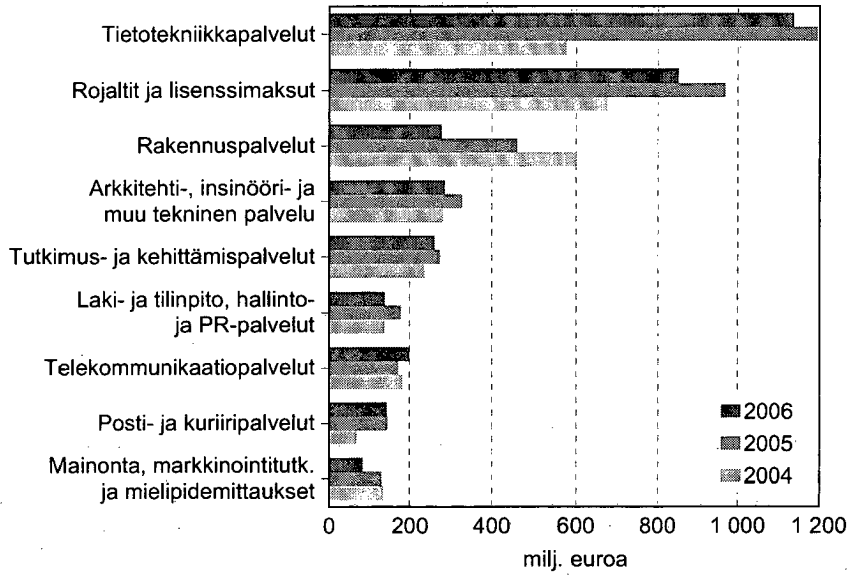
Palvelujen viennissä suurin palveluerä kokonaisuutena on muut liike-elämän palvelut, mutta sen sisältöä ei ole eritelty. Suurimmat eriteltyt ja yksittäiset palvelujen vientitulojen lähteet olivat tietotekniikkapalvelut, rojalit ja lisenssimaksu sekä tekniset palvelut vuonna 2006. Myös vuonna 2005 tietotekniikkapalvelut olivat viennin suurin yksittäinen erä.

Tietotekniikkapalvelujen vienti väheni vuonna 2006 noin viisi prosenttia vuoteen 2005 nähden. Tämä palveluerä muodosti sekä 2006 että 2005 noin 12 prosentin osuuden palvelujen viennistä. Tärkeimpiä vientimaita olivat Iso-Britannia, Saksa ja Ruotsi. Vuoteen 2005 nähden etenkin tietotekniikkapalvelujen vienti Saksaan kasvoi.

Toiseksi merkittävin eritelty vientierä, rojalit ja lisenssimaksut, pieneni vuoteen 2005 nähden noin 119 miljoonaa euroa ja muodosti siten noin yhdeksän prosentin osuuden palvelujen viennistä. Rojalit ja lisenssimaksut olivat toiseksi tärkein vientierä myös vuonna 2005. Suurin osa rojalteista ja lisenssimaksuista saatiin tänäkin vuonna Kiinasta, jonka osuus palveluerän viennistä pieneni vuoden 2005 56 prosentista noin 48 prosenttiin. Toiseksi tärkeimmän vientimaan, Yhdysvaltojen, osuus kasvoi vuoden 2005 alle yhdeksästä prosentista yli kymmeneen prosenttiin vuonna 2006.

Arkkitehti-, insinööri- ja muiden teknisten palvelujen vienti väheni vuonna 2006 hieman alle 43 miljoonaa euroa vuodesta 2005. Tämän kolmanneksi tärkeimmän eritellyn palveluerän osuus palvelujen viennistä on hieman alle kolme prosenttia ja kokonaisarvo noin 285 miljoonaa. Laskua vuoteen 2005 nähden oli noin 13 prosenttia. Kolme tärkeintä näiden palvelujen vientimaata olivat Saksa, Venäjä ja Ruotsi.

Kuvio 27. Palvelujen vieni palvelutyypeittäin 2004–2006, merkittävimmät palveluerät pl. erittelemättömät liike-elämän palvelut

Lähde: Tilastokeskus, Yritysten rakenteet: Palvelujen ulkomaankauppatilasto

Taulukko 5. Palvelujen vienti 2002–2006 palvelutyypeittäin, milj. euroa

Palvelutyyppi	2002	2003	2004	2005	2006
Posti- ja telekommunikaatiopalvelut	252	202	251	316	342
Posti- ja kuriiripalvelut	40	49	68	145	143
Telekommunikaatiopalvelut	212	153	183	171	199
Rakennuspalvelut	276	363	601	460	278
Tietotekniikka- ja informaatiopalvelut	533	501	608	1 213	1 177
Tietotekniikkapalvelut	518	492	576	1 194	1 136
Informaatiopalvelut	16	9	31	19	41
Rojaltit ja lisenssimaksut	594	443	675	969	850
Muut liike-elämän palvelut	5 489	4 843	6 032	6 367	6 874
Laki- ja tilinpito, hallinto- ja PR-palvelut	96	161	138	178	138
Mainonta, markkinointitutkimus ja mielipidemittaukset	77	113	136	130	83
Tutkimus- ja kehittämisspalvelut	200	283	235	274	260
Arkkitehti-, insinööri- ja muu tekninen palvelu	251	272	280	327	285
Maatalous-, kaivos- ja muu jalostuspalvelu	92	89	1	4	50
Muualla erittelemättömät liike-elämän palvelut, ml. välityskauppa, käyttöleasing ja muualla luokittelematt. konsernien sisäiset palvelut	4 774	3 925	5 241	5 453	6 060
Henkilökohtaiset palvelut, kulttuuri- ja virkistyspalvelut	12	26	13	10	19
Audiovisuaaliset ja siihen liittyvät palvelut	6	23	4	6	3
Muut henkilökohtaiset, kulttuuri- ja virkistyspalvelut	6	3	9	4	16
Muut erittelemättömät palvelut	267	120	124	308	0
Yhteensä	7 424	6 499	8 303	9 642	9 540

Lähde: Tilastokeskus, Yritysten rakenteet: Palvelujen ulkomaankauppatilasto

Tutkimus- ja kehittämisspalvelut tärkein tuonnin erä

Palvelujen tuonnissa suurin palveluerä vuonna 2006 oli tutkimus- ja kehittämisspalvelut. Toiseksi- ja kolmanneksi suurimmat erät olivat mainonnan, markkinatutkimusten ja mielipidemittausten palvelut sekä rojaltit ja lisenssimaksut. Palvelujen ulkomaankaupan tuontikorjatuissa aikasarjoissa tutkimus- ja kehittämismenot ovat suurin erä vuodesta 2002 alkaen.

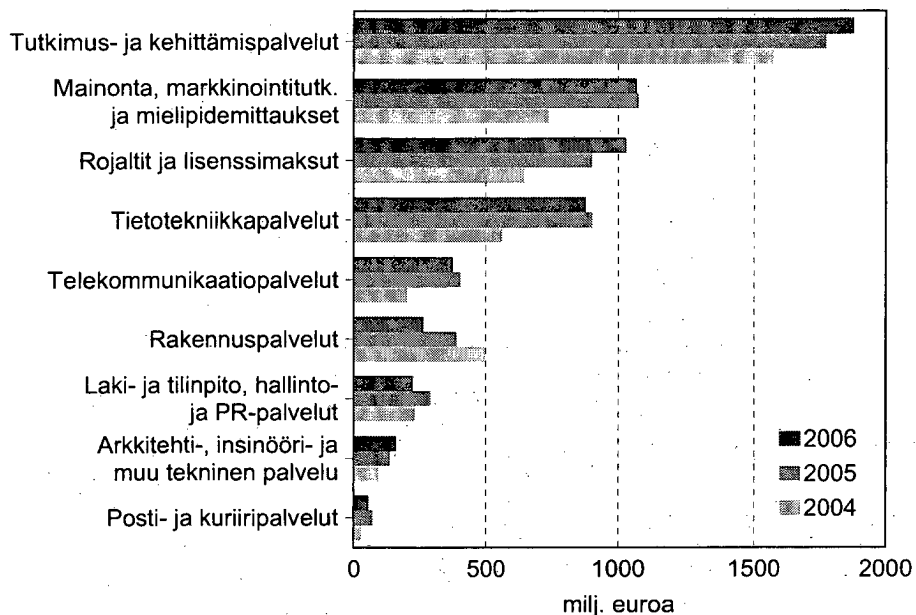
Vuonna 2006 tutkimus- ja kehittämisspalvelujen arvo oli yhteensä hieman alle 1880 miljoonaa euroa, mikä on yhteensä noin viidesosa kaikkien palvelujen tuonnista. Vuodesta 2005 tutkimus- ja kehittämisspalvelujen tuonti kasvoi noin 110 miljoonaa euroa eli lähes kuusi prosenttia. Eniten palveluja tuotiin Yhdysvalloista. Seuraavaksi merkittävimmät tuontimaat olivat Saksa ja Iso-Britannia.

Mainonnan, markkinatutkimusten ja mielipidemittausten palvelujen tuonti väheni vuonna 2006 vajaan prosentin edellisvuodesta. Vähän yli miljardin tuonnilla markkinointipalvelujen osuus kaikesta tuonnista on hieman yli 11 prosenttia. Tämän palveluerän merkittävin tuontimaa oli Iso-Britannia.

Rojaltien ja lisenssimaksujen hankinnat ylittivät miljardin euron rajan vuonna 2006. Vuoteen 2005 nähden kasvua oli yli 14 prosenttia. Eniten ostoja tehtiin Yhdysvalloista, Isosta Britanniasta ja Ruotsista.

Vuonna 2006 muualla erittelemättömien liike-elämän palvelujen tuonti kasvoi vajaat neljä prosenttia edellisvuodesta, ja niiden arvo kasvoi 1,6 miljardiin. Vuonna 2005 muita palveluja tuotiin noin 1,5 miljardia. Erittelemättömien palvelujen osuus tuonnista on hieman alle 17 prosenttia.

Kuvio 28. Palvelujen tuonti palvelutyypeittäin 2004–2006, merkittävimmät palveluerät pl. erittelemättömät liike-elämän palvelut

Lähde: Tilastokeskus, Yritysten rakenteet: Palvelujen ulkomaankauppatilasto

Taulukko 6. Palvelujen tuonti 2002–2006 palvelutyypeittäin, milj. euroa

Palvelutyyppi	2002	2003	2004	2005	2006
Posti- ja telekommunikaatiopalvelut	293	249	228	474	430
Posti- ja kuriiripalvelut	34	43	28	71	57
Telekommunikaatiopalvelut	259	206	200	403	373
Rakennuspalvelut	223	261	497	388	261
Tietotekniikka- ja informaatiopalvelut	395	427	592	929	891
Tietotekniikkapalvelut	363	407	561	904	879
Informaatiopalvelut	32	19	31	25	12
Rojaltit ja lisenssimaksut	641	545	644	902	1 031
Muut liike-elämän palvelut	3 703	4 038	3 900	4 830	4 944
Laki- ja tilinpito, hallinto- ja PR-palvelut	216	207	230	288	220
Mainonta, markkinointitutkimus ja mielipidemittaukset	701	759	736	1 076	1 069
Tutkimus- ja kehittämisspalvelut	1 500	1 686	1 573	1 775	1 879
Arkkitehti-, insinööri- ja muu tekninen palvelu	69	77	92	135	158
Maatalous-, kaivos- ja muu jalostuspalvelu	2	1	8	9	13
Muualla erittelemättömät liike-elämän palvelut, välityskauppa, käyttöleasing ja muualla luokittelematt. konsernien sisäiset palvelut	1 216	1 310	1 261	1 548	1 605
Henkilökohtaiset palvelut, kulttuuri- ja virkistyspalvelut	64	22	23	19	21
Audiovisuaaliset ja siihen liittyvät palvelut	58	6	6	10	8
Muut henkilökohtaiset, kulttuuri- ja virkistyspalvelut	6	16	17	9	14
Muut erittelemättömät palvelut	128	78	123	197	0
Yhteensä	5 448	5 620	6 007	7 738	7 578

Lähde: Tilastokeskus, Yritysten rakenteet: Palvelujen ulkomaankauppatilasto

Tärkeimmät vientimaat Ruotsi ja Venäjä

Vuonna 2006 tärkein muiden palvelujen vientimaa oli Ruotsi, jonne vietiin palveluja noin 760 miljoonalla eurolla. Ruotsin osuus viennistä oli lähes kahdeksan prosenttia. Toiseksi tärkein vientimaa oli Venäjä, jonne kohdistuneen viennin arvo oli noin 605 miljoonaa euroa, joka muodostaa palveluviennistä yli kuuden prosentin osuuden. Eniten Venäjälle myytiin rakennuspalveluja, joiden osuus viennistä kyseiseen maahan on yli 22 prosenttia.

Neljänneksi tärkein vientimaa oli Yhdysvallat, jonne palveluja vietiin 461 miljoonalla eurolla, jonka osuus palvelujen viennistä vuonna 2006 on vähän alle viisi prosenttia. Muista merkittävistä maista Saksan ja Kiinan osuus viennistä oli noin 4,7 prosenttia. Myös Intian, Iso-Britannian, Alankomaiden, Sveitsin ja Italian osuus viennistä oli yli kaksi prosenttia eli yli kaksi sataa miljoonaa euroa.

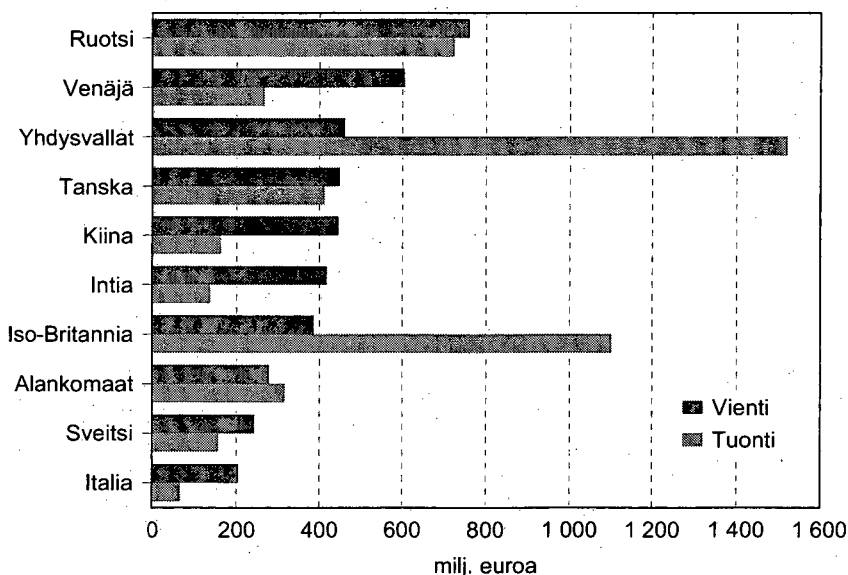
EU15-maiden osuus palvelujen viennistä oli yli 31 prosenttia. Muista EU15-maista tärkeitä vientimaita olivat Ranska, Itävalta, Tanska ja Belgia, joihin kuhunkin vietiin palveluja yli sadan miljoonan euron arvosta.

Yli puolet palveluista tuotiin EU15-maista

Palvelujen tuonnista hieman yli puolet, noin 52 prosenttia, tuli EU15-maista. Eniten palveluja tuotiin Yhdysvalloista, josta tuotujen palvelujen arvo oli yli 1,5 miljardia euroa ja osuus palvelujen tuonnista 20 prosenttia. Toiseksi eniten palveluja tuotiin Britanniasta, jonka osuus palvelujen tuonnista oli reilut 14 prosenttia. Britanniasta tuotiin palveluja yhteensä noin 1,1 miljardilla eurolla.

Kolmanneksi tärkein tuontimaa oli Ruotsi, jonka osuus kaikesta tuonnista oli jonkin verran alle kymmenen prosenttia. Ruotsista ostettujen palvelujen kokonaissumma oli 724 miljoonaa. Saksasta palveluja tuotiin 693 miljoonan arvosta, mikä muodostaa noin yhdeksän prosenttia tuonnista. Seuraavaksi merkittävimmät palvelujen tuontimaat olivat Tanska, Alankomaat, Venäjä, Ranska, Kiina, Sveitsi ja Norja, joista kaikista tuotiin palveluja yli 150 miljoonan euron arvosta.

Kuvio 29. Palvelujen vienti ja tuonti maittain 2006, 10 merkittävintä vientimaata

Lähde: Tilastokeskus, Yritysten rakenteet: Palvelujen ulkomaankauppatilasto

Palvelujen ulkomaankaupan tase maittain

Muiden palvelujen ulkomaankauppa EU15-maiden kanssa oli vuonna 2006 lähes 990 miljoonaa euroa alijäämäistä. Suurin alijäämä, 716 miljoonaa euroa, oli Iso-Britannian kanssa. EU15-maista merkittävä alijäämä oli myös Saksan ja Tanskan kanssa, yli 240 miljoonaa molemmissa. Alijäämäistä kauppa oli lisäksi Alankomaiden, Espanjan ja Irlannin kanssa. Suurin ylijäämä EU15-maista oli Italian kanssa, noin 138 miljoonaa euroa. Itävallan kanssa palvelujen ulkomaankauppa oli noin 75 miljoonaa ylijäämäistä, mikä on EU15-maista toiseksi eniten. Kauppa oli ylijäämäistä myös Belgian, Kreikan, Luxemburgin, Portugalin, Ranskan ja Ruotsin kanssa.

Kokonaisuudessaan muiden palvelujen ulkomaankauppa oli selvästi Suomessa ylijäämäistä vuonna 2006. Suurin yksittäinen ylijäämä tuli Venäjältä, noin 338 miljoonaa euroa. Kiinan ja Intian kanssa ylijäämä oli yli 280 miljoonaa euroa. EU15-maita lukuun ottamatta palvelukauppa oli merkittävästi alijäämäistä vain Yhdysvaltojen kanssa, jonka kanssa kauppataase oli hieman yli miljardi euroa alijäämäistä.

Palvelujen ulkomaankaupan ali- ja ylijäämät palvelutyypeittäin

Palveluerittäin tarkasteltuna suurin ylijäämä oli muissa erittelemättömissä liike-elämän palveluissa. Muista eritellyistä palveluista suurin ylijäämä oli tietotekniikkapalveluissa, joiden vienti oli noin 257 miljoonaa euroa suurempi kuin tuonti. Arkkitehti-, insinööri- ja muiden teknisten palvelujen ylijäämä oli merkittävä ollen yli 127 miljoonaa euroa. Posti- ja kuriiripalvelu, rakennuspalvelut, muut henkilökohtaiset kulttuuri- ja virkistyspalvelut sekä maatalous-, kaivos- ja muut jalostuspalvelut olivat myös ylijäämäisiä.

Vuonna 2006 muut eritellyt palveluerät olivat alijäämäisiä. Tutkimus- ja kehityspalvelujen alijäämä oli suurin 1,6 miljardin euron alijäämällä. Mainonta-, markkinointi- ja mielipideselvityksiä ostettiin ulkomailta 986 miljoonaa euroa enemmän kuin vietiin. Myös rojaltien ja lisenssimaksujen sekä laki-, tilinpito-, hallinto- ja PR-palveluissa alijäämä oli huomattava.

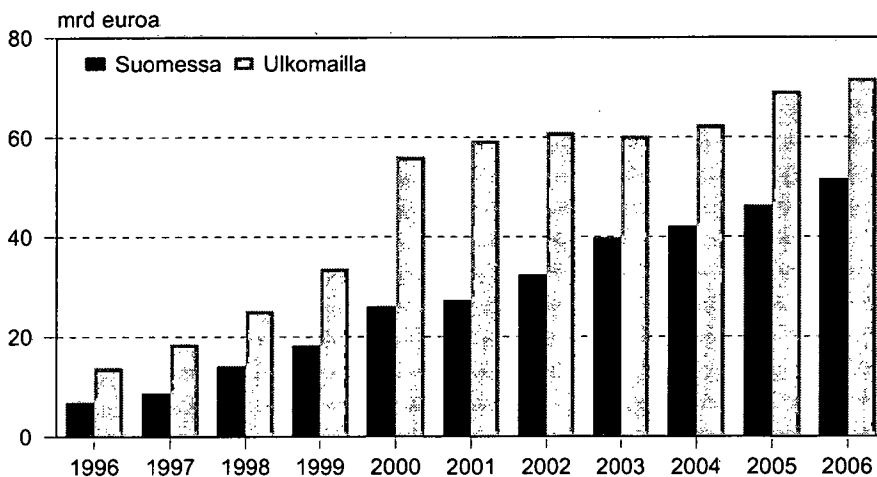
3. Suorat sijoitukset

Kansainvälisen valuuttarahaston ohjeiden mukaan suoralla sijoituksella tarkoitetaan pääomasijoitusta, jonka yritys tekee toisessa maassa sijaitsevaan yritykseen pysyvän taloudellisen suhteen luomiseksi ja määräysvallan hankkimiseksi. Suorien sijoitusten pääomalla tarkoitetaan käytännössä pääomaa, jolla sijoittaja on hankkinut ulkomaalaisen kohteen suoraan omistukseensa sekä lisäksi muuta pääomaa, jolla sijoittaja suoraan rahoittaa ulkomaisen kohteen tavaroiden ja palvelujen tuotantotoimintaa, investointeja ja yrityskauppoja. Käytännössä sijoitus tilastoidaan suoraksi sijoitukseksi, jos yrityksen omistusosuus tai äänivalta ulkomaisessa yrityksessä on vähintään kymmenen prosenttia. Suorien sijoitusten tiedot perustuvat Suomen Pankin maksutasekyselyihin.

3.1 Suorat sijoitukset Suomeen

Ulkomailla sijaitsevat yritykset sijoittivat vuonna 2006 pääomaa Suomeen suorina sijoituksina nettomääräisesti 4,4 miljardia euroa, mikä oli noin 500 miljoonaa euroa enemmän kuin edellisvuonna. Omana pääomana sijoituksia tehtiin 3,9 miljardia euroa ja muuna pääomana 0,5 miljardia euroa. Suurin osa sijoituksista suuntautui palvelualan yrityksiin.

Kuvio 30. Suorat sijoitukset Suomesta ulkomaille ja ulkomailta Suomeen, sijoituskanta 1996–2006

Lähde: Suomen Pankki

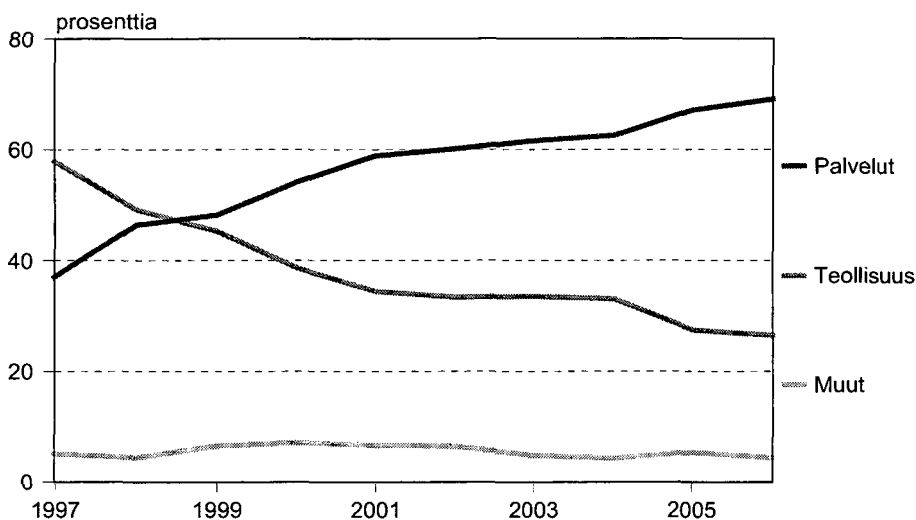
Ulkomaisten sijoittajien Suomeen tekemien suorien sijoitusten arvo oli vuoden 2006 lopussa 51,6 miljardia euroa. Listattujen yritysten arvo on tilastoitu markkina-arvoon ja muiden yritysten kirjanpitoarvoon¹. Sijoituskannasta palvelualan yritysten osuus oli edelleen noin kaksi kolmasosaa ja teollisuusyritysten kolmannes. Ruotsi oli merkittävin välitön sijoittajamaa, ja sen osuus kaikista sijoituksista oli melkein 60 prosenttia. Muita merkittäviä sijoittajamaita olivat Alankomaat, Iso Britannia, Saksa, Tanska, Luxemburg ja Yhdysvallat. Sijoittajamaiden kärki on pysynyt muuttumattomana edellisestä vuo-

¹ Listattujen yritysten vuoden lopun arvo on tilastoitu vuodesta 2004 lähtien markkina-arvoon.

desta. Sijoituskannan arvo on noussut yli seitsemänkertaiseksi kymmenessä vuodessa ja melkein kaksinkertaiseksi vuoden 2000 lopusta. Suorien sijoitusten kanta Suomessa on noussut nopeammin kuin suorien sijoitusten kanta ulkomailla.

Toimialoittain tarkasteltuna teollisuusyrityksiin tehtyjen sijoitusten arvo on laskenut viimeisen kymmenen vuoden aikana noin 30 prosenttiyksikköä ja vastaavasti palveluyritysten noussut yli 30 prosenttiyksikköä. Teollisuusyritysten sijoitusten arvo on laskenut koko tarkasteluajanjakson tasaisen loivasti ja palveluyritysten noussut niin, että vuoden 2006 lopussa teollisuusyritysten osuus oli 27 prosenttia ja palveluyritysten osuus 69 prosenttia koko sijoituskannasta. Ennen vuotta 1998 teollisuusyritysten sijoitusten arvo koko sijoituskannasta oli suurempi kuin palveluyritysten. Yksittäisten suurten yritysten osuus vaikuttaa huomattavasti toimialojen osuuksiin.

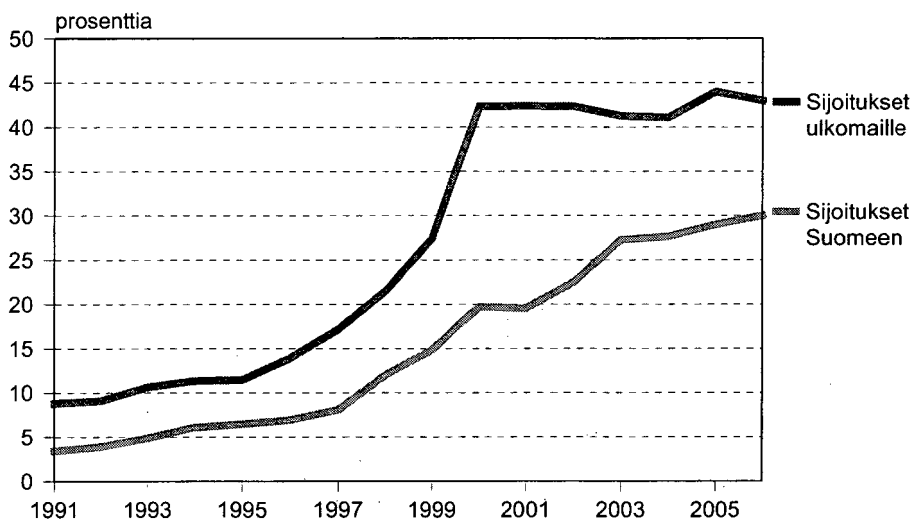
Kuvio 31. Toimialojen osuudet sijoituskannasta Suomeen 1997–2006

Lähde: Suomen Pankki

Suorien sijoitusten virtojen ja sijoituskantojen suhdetta bruttokansantuotteeseen kuvaa osaltaan yritysten kansainvälistymisen astetta. Sijoitusvirtojen suhde bruttokansantuotteeseen vaihtelee vuosittain huomattavastikin, koska virrat vaihtelevat merkittävästi johtuen yrityskauppojen ajoituksista ja konsernien sisäisistä rahoitusjärjestelyistä. Sijoituskantojen suhde bruttokansantuotteeseen antaa kehityksestä tasaisemman kuvan. Näin mitattuna kansainvälistyminen oli vielä 1990-luvun alussa aika vähäistä, mutta vuosituhannen vaihteessa kansainvälistymisen aste kasvoi jyrkästi. Ulkomaisten sijoitusten arvo Suomessa oli vuoden 2006 lopussa noin 30 prosenttia suhteessa bruttokansantuotteeseen.

Kuvio 32. Sijoituskannat suhteessa bruttokansantuotteeseen 1991–2006

Lähde: Suomen Pankki

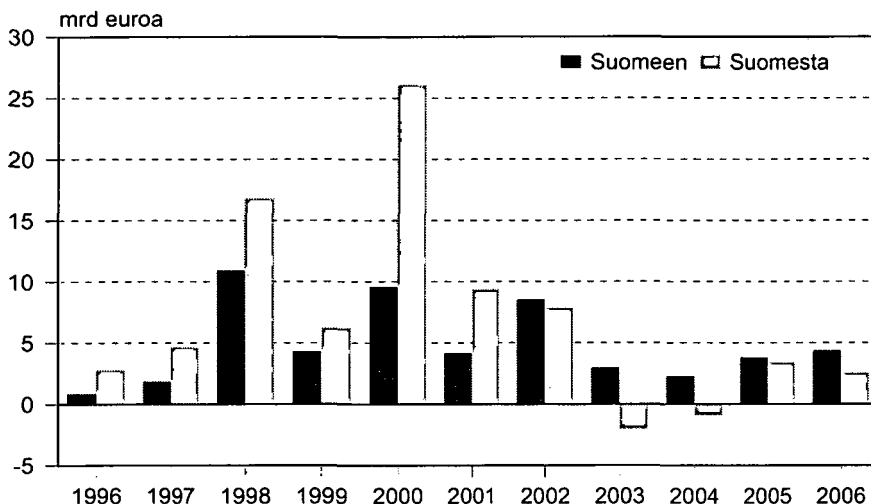
3.2 Suorat sijoitukset Suomesta ulkomaille

Suomalaiset yritykset sijoittivat ulkomaille pääomaa suorina sijoituksina vuonna 2006 nettomääräisesti 2,5 miljardia euroa, mikä on 0,9 miljardia euroa vähemmän edellisvuoteen verrattuna. Oma pääomana sijoitettiin 6,3 miljardia euroa, mutta muuna pääomana sijoituksia palautui nettomääräisesti 3,8 miljardia euroa.

Suorien sijoitusten pääomavirtoihin vaikuttavat yksittäiset suuret yrityskaupat ja niihin liittyvät lainajärjestelyt. Myös kansainvälisten konsernien rahoituksen järjestely ulkomaisten ja suomalaisten yritysten välillä näkyy suorien sijoitusten muun pääoman tiedoissa. Tiedot saattavat vaihdella huomattavasti vuoden sisällä ja vuodesta toiseen.

Teollisuusyrityksistä metalliteollisuuden yritykset sijoittivat nettomääräisesti pääomaa 1,4 miljardia euroa ja kemian teollisuuden yritykset 0,9 miljardia euroa. Sen sijaan metsäteollisuusyritykset palauttivat ulkomailta pääomaa nettomääräisesti 0,9 miljardia euroa lähinnä konsernien sisäisten rahoitusjärjestelyiden takia. Rahoitus- ja vakuutusalan yritykset toivat pääomaa nettomääräisesti 0,6 miljardia euroa ja muut palvelualan yritykset vastaavasti sijoittivat 0,5 miljardia euroa. Muiden toimialojen yritykset sijoittivat ulkomaille nettomääräisesti 1,1 miljardia euroa.

Kuvio 33. Suorat sijoitukset Suomesta ulkomaille ja ulkomailta Suomeen 1996-2006, nettopääomavirrat

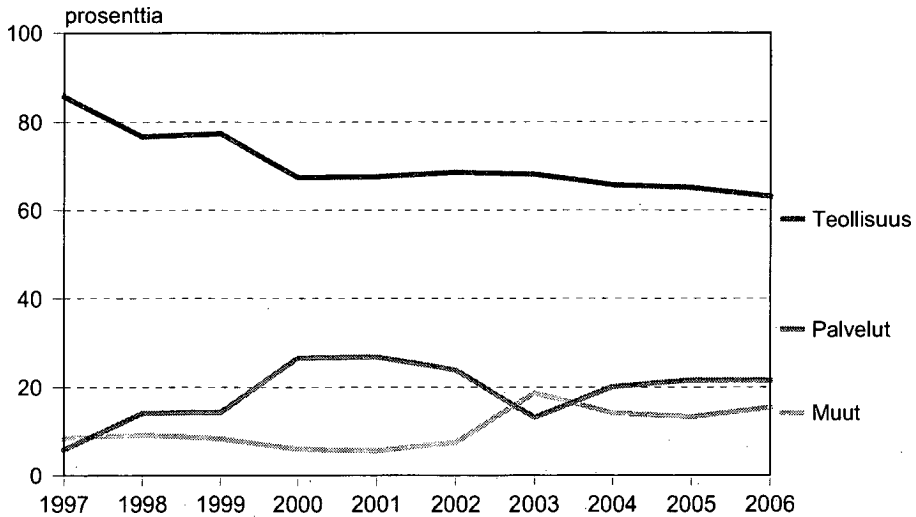
Lähde: Suomen Pankki

Ulkomaille tehtyjen suorien sijoitusten arvo oli 71,3 miljardia euroa vuoden 2006 lopussa. Tämä on 43 prosenttia suhteessa bruttokansantuotteeseen eli hieman vähemmän kuin edellisenä vuonna. Kuten sijoituksissa Suomeen myös ulkomaisten sijoitusten arvo on tilastoitu listattujen yritysten osalta markkina-arvoon ja muiden yritysten osalta kirjanpitoarvoon². Teollisuusyritysten osuus oli noin 63 prosenttia eli hieman vähemmän kuin edellisvuonna, ja eniten sijoituksia oli edelleen metalli- ja metsäteollisuudella. Palvelualan yritysten osuus oli hieman yli viidenneksen koko sijoituskannasta.

Toimialoittain tarkasteltuna teollisuusyritysten osuus sijoituskannasta on pudonnut viimeisen kymmenen vuoden aikana runsaasta 80 prosentista runsaaseen 60 prosenttiin koko sijoituskannasta. Vastaavasti palvelualan yritysten osuus on noussut noin viidestä prosentista 20 prosenttiin. Myös muiden toimialojen osuus on noussut hieman. Toimialoittaiset muutokset eivät ole yhtä suuria kuin Suomeen tehdyissä sijoituksissa.

² Listattujen yritysten arvo on tilastoitu vuodesta 2004 lähtien markkina-arvoon.

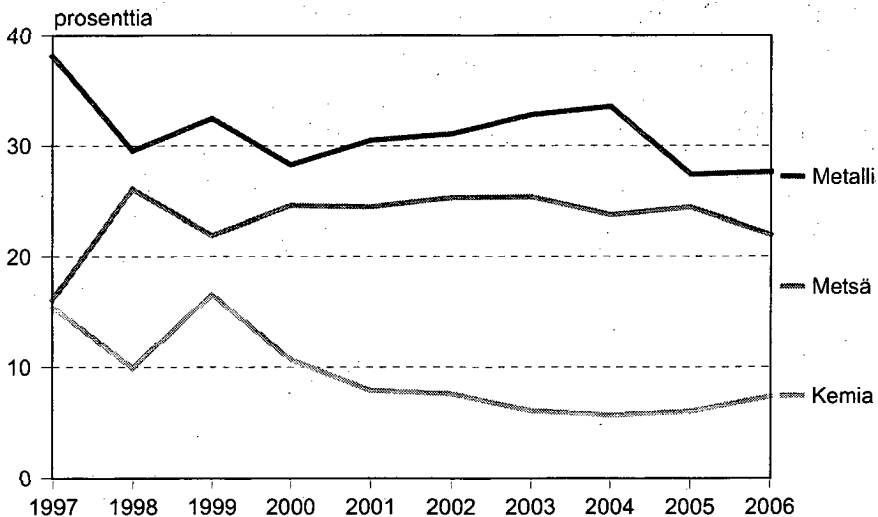
Kuvio 34. Toimialojen osuudet sijoituskannasta ulkomaille 1997–2006

Lähde: Suomen Pankki

Teollisuustoimialoista metsäteollisuuden osuus koko sijoituskannasta on pysynyt noin neljäsosana viimeisen kymmenen vuoden aikana. Metalliteollisuuden osuus on laskenut alle kolmannekseen, kun se vielä kymmenen vuotta sitten oli liki 40 prosenttia. Myös kemianteollisuuden osuus sijoituskannasta on laskenut puoleen siitä mitä se oli kymmenen vuotta sitten ollen nyt seitsemän prosenttia. Teollisuustoimialojen osuuden väheneminen koko sijoituskannassa on näkynyt kaikissa toimialoissa joskin metsäteollisuudessa loivempaa kuin muissa toimialoissa.

Kuvio 35. Teollisuustoimialojen osuudet sijoituskannasta ulkomaille 1997–2006

Lähde: Suomen Pankki

Merkittävimmät suorien sijoitusten välittömät kohdemaat olivat Ruotsi, Alankomaat, Belgia, Saksa ja Yhdysvallat. Sijoituskannasta oli EU-alueella noin 78 prosenttia, joka on hieman enemmän kuin edellisen vuoden lopussa. Myös euromaiden osuus koko sijoituskannasta nousi edellisvuodesta noin viisi prosenttiyksikköä, ja oli melkein 45 prosenttia. Sijoitusten arvo ulkomailla on noussut vuoden 1996 lopusta yli viisinkertaiseksi ja vuoden 2000 lopusta noin 27 prosenttia.

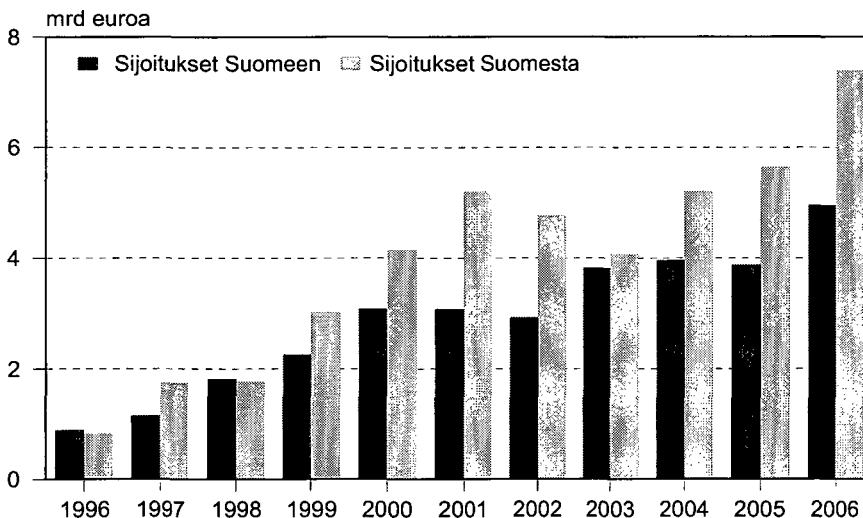
3.3 Suorien sijoitusten tuotot

Ulkomaisista sijoituksista saadut tuotot olivat 7,3 miljardia euroa vuonna 2006. Tästä oli ulkomaisten tytäryritysten voittoja 6,9 miljardia euroa ja näiden yritysten suomalaisille omistajilleen maksamia nettomääräisiä korkoja 0,4 miljardia euroa. Suorien sijoitusten vuosituotot suhteessa vuoden alun ja lopun keskimääräiseen sijoituskantaan ovat vaihdelleet vuodesta 1994 lähtien neljästä yhteentoista prosenttiin ollen viime vuonna kymmenen prosenttia.

Ulkomaisten omistajien saamat tuotot Suomeen tekemistään suorista sijoituksista olivat 4,9 miljardia euroa vuonna 2006. Yritysten voittoja tuotoista oli 4,6 miljardia euroa ja yritysten omistajilleen maksamia nettomääräisiä korkoja 0,3 miljardia euroa. Suorien sijoitusten vuosituotot suhteessa vuoden alun ja lopun keskimääräiseen sijoituskantaan ovat vaihdelleet vuodesta 1994 lähtien yhdeksästä kuuteentoista prosenttiin ollen viime vuonna kymmenen prosenttia.

Suomalaisten ulkomaille tekemien suorien sijoitusten ja ulkomaisten Suomeen tekemien suorien sijoitusten tuotto prosentit olivat molemmat kymmenen prosenttia vuonna 2006. Edellisenä vuonna molemmat tuotto prosentit olivat yhdeksän prosenttia. Siihen asti vuodesta 1994 lähtien Suomeen tehtyjen sijoitusten tuotto prosentti on ollut useampia prosenttiyksiköitä korkeampi suomalaisten ulkomaille tekemien suorien sijoitusten tuotto prosentti. Suomeen tehtyjen sijoitusten tuotto prosentissa on havaittavissa laskeva trendi ja ulkomaille tehtyjen sijoitusten tuotto prosentissa nouseva trendi.

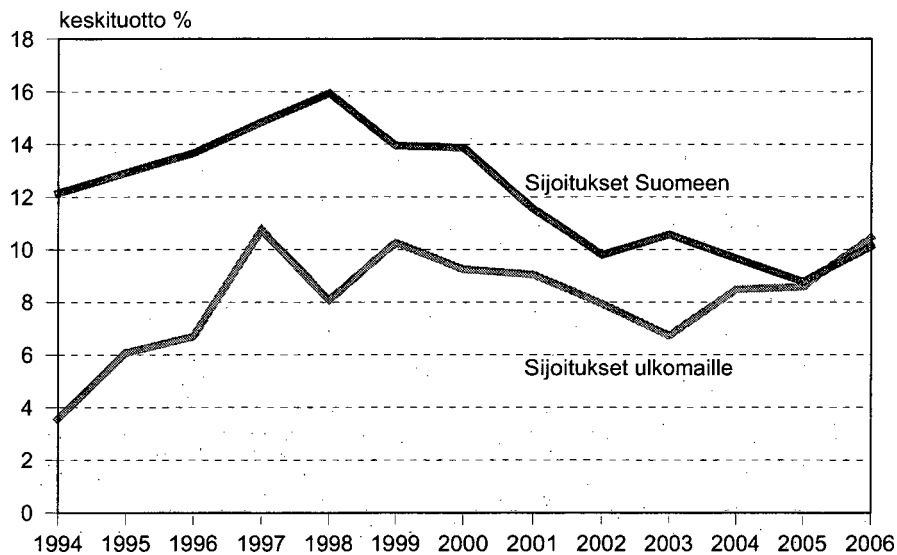
Kuvio 36. Suorien sijoitusten tuotot Suomesta ulkomaille ja ulkomailta Suomeen 1996–2006

Lähde: Suomen Pankki

Suorien sijoitusten tuottoprosentin tulkintaa vaikeuttaa sijoituskannan arvostaminen kirjanpitoarvoon. Sijoituskanta on arvostettu markkinahintaan vasta vuodesta 2004 lähtien. Usein kirjanpitoarvo on huomattavasti alle markkina-arvon. Tämä arvostusongelma on sekä sijoituksissa Suomeen että ulkomaille, joten näiden sijoitusten keskinäiseen vertailuun tämä ei vaikuta. Keskinäisessä vertailussa sen sijaan sijoitusten toimialarakenteella saattaa olla merkitystä.

Kuvio 37. Suorien sijoitusten keskimääräinen tuotto 1994–2006

Lähde: Suomen Pankki

4. Monikansallisten yritysten taloudellinen toiminta

Eräs maailmantalouden lisääntyvän globalisaation piirteistä on monikansallisten yritysten yhä merkittävämpi rooli. Talouden sääntelyn purkaminen ja integraatiokehitys ovat lisänneet tuotannontekijöiden, tuotannon ja työpaikkojen liikkuvuutta. Rahamarkkinoiden vapautuminen 1980-luvun puolivälissä, yhteinen valuutta ja ulkomaalaisomistusta koskevien rajoitusten poistuminen Suomessa vuonna 1993 ovat edistäneet taloudellisen yhdentymisen syvenemistä. Monikansallisten yritysten roolista maailmantaloudessa kertovat suorien sijoitusten tilastotietojen ohella niiden toimintaa kuvaavat tilastoaineistot.

Monikansallisten yritysten taloudellista toimintaa kuvataan Suomessa sijaitsevien ulkomaisten tytäryhtiöiden toiminnan, Suomessa sijaitsevien yritysten ulkomailla sijaitsevien tytäryhtiöiden toiminnan ja toimintojen kansainvälisen ulkoistamisen näkökulmasta. Suomessa sijaitsevien ulkomaisten tytäryhtiöiden toimintaa kuvataan Tilastokeskuksen Ulkomaiset tytäryhtiöt Suomessa -tilastossa¹. Suomessa sijaitsevien yritysten ulkomailla sijaitsevien tytäryhtiöiden tilaston laatii Suomen Pankki².

Ulkomaisella tytäryhtiöllä tarkoitetaan yritystä, joka on sijaintimaan ulkopuolella sijaitsevan institutionaalisen yksikön määräysvallassa eli yli puolet osakkaiden äänioikeudesta (tai osakkeista) on ainakin epäsuorasti yhden ulkomaisen tahon hallussa. Muutokset ulkomaisen määräysvallan laajuutta Suomessa kuvaavissa mittareissa voivat johtua ulkomaisten investoijien perustamista uusista yrityksistä, olemassa olevien yritysten siirtymisestä ulkomaiseen määräysvaltaan yrityskaupan myötä tai ulkomaisessa määräysvallassa olevien yritysten toiminnan laajentumisesta. Näiden eri muutosten taloudelliset vaikutukset kuten työllisyysvaikutukset ovat erilaiset.

4.1 Yritystoiminnan kansainvälistyminen Suomessa

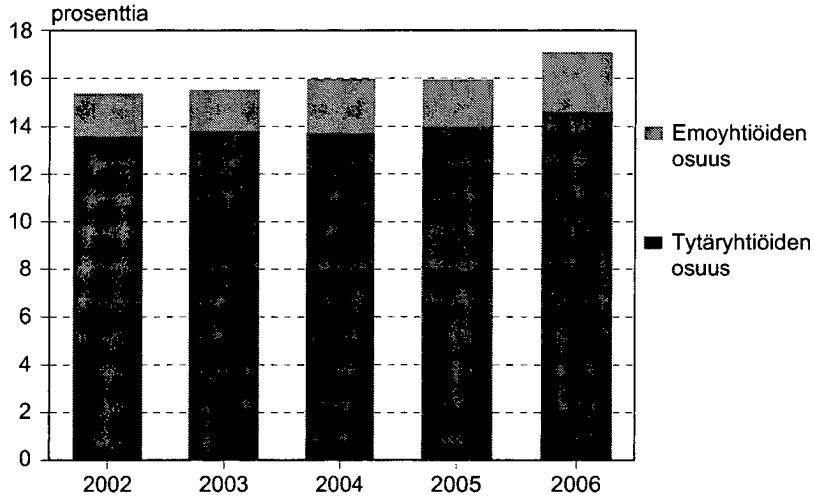
Kansainvälistyvän yritystoiminnan laajuutta Suomessa on mahdollista arvioida tarkastelemalla ulkomaisen määräysvallan kehittymistä liiketoiminnassa. Ulkomaisten yhtiöiden taloudellista toimintaa kuvaavat indikaattorit mittaavat ulkomaisten tytär- ja emoyhtiöiden toiminnan laajuutta Suomessa. Ne muodostetaan suhteuttamalla Suomessa sijaitsevien sekä ulkomaisten tytär- että emoyhtiöiden toimintaa kuvaavat muuttujat koko yrityssektorin toimintaan. Ulkomaisiksi yhtiöiksi määritellään ne yritykset, jotka ovat ulkomaisen sijoittajan määräysvallassa. Tässä luvussa Suomessa toimivat ulkomaiset emoyhtiöt, joilla on myös määräysvallassaan ulkomailla sijaitsevia yrityksiä, erotetaan Suomessa toimivista ulkomaisista tytäryhtiöistä konsermirakenteensa vuoksi.

Tärkein mittari kuvattaessa yritysten kansainvälistymisen laajuutta Suomessa on ulkomaisten yhtiöiden osuus kaikkien yritysten jalostusarvosta. Ulkomaisten tytär- ja emoyhtiöiden jalostusarvo-osuus kuvaa sitä osuutta tuotannosta, joka on ulkomaisessa määräysvallassa. Vuonna 2006 ulkomaisten yhtiöiden osuus kaikkien yritysten jalostusarvosta oli noin 17 prosenttia. Nämä yhtiöt kasvattivat jalostusarvo-osuuttaan 11 prosenttia vuodesta 2002 vuoteen 2006. Kasvuun on vaikuttanut erityisesti emoyhtiöiden jalostusarvo-osuuden yli 40 prosentin kasvu.

1 Ulkomaisten tytäryhtiöiden tilastoon kuuluvat yritykset, jotka ovat 1) ulkomaalaisomisteisia tilastovuoden viimeisenä päivänä ja 2) kuuluvat Tilastokeskuksen yritysrekisteriin.

2 Tilastokeskus vastaa kyseisen tilaston laatimisesta tilastovuodesta 2007 lähtien.

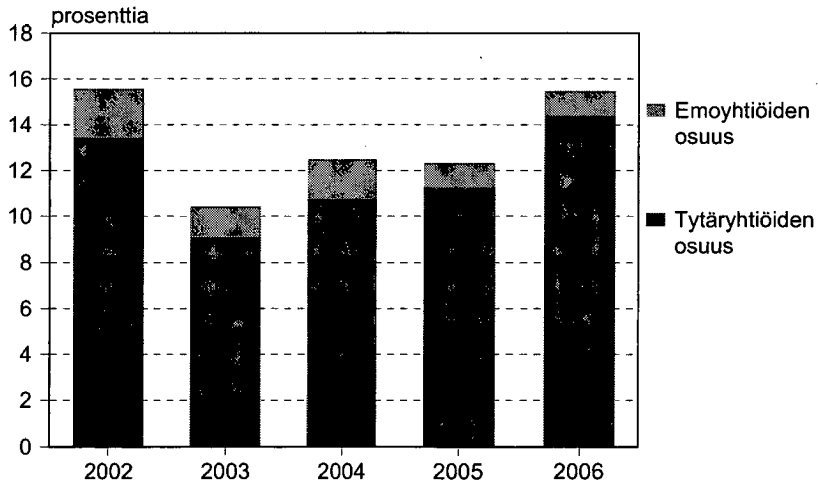
Kuvio 38. Ulkomaisten yhtiöiden osuus jalostusarvosta Suomessa 2002–2006

Lähde: Tilastokeskus, Ulkomaiset tytäryhtiöt Suomessa -tilasto, Rakennetilastot

Myös liikevaihto-osuus kuvaa ulkomaisten tytär- ja emoyhtiöiden aikaansaaman taloudellisen toiminnan merkittävyyttä. Osuudet jalostusarvosta ja liikevaihdosta voivat poiketa toisistaan erityisesti siksi, että jotkut tytäryhtiöt tuovat paljon välituotteita ulkomaisilta emoyhtiöiltään tai toimivat valmiiden tuotteiden jakelukanavana. Ulkomaisilla tytäryhtiöillä liikevaihto-osuus on ollut noin kaksi prosenttiyksikköä suurempi kuin jalostusarvo-osuus, mutta ulkomaisilla emoyhtiöillä osuudet ovat olleet samaa suuruusluokkaa vuodesta 2002 vuoteen 2006.

Kuvio 39. Ulkomaisten yhtiöiden osuus kiinteän pääoman bruttomuodostuksesta Suomessa 2002–2006

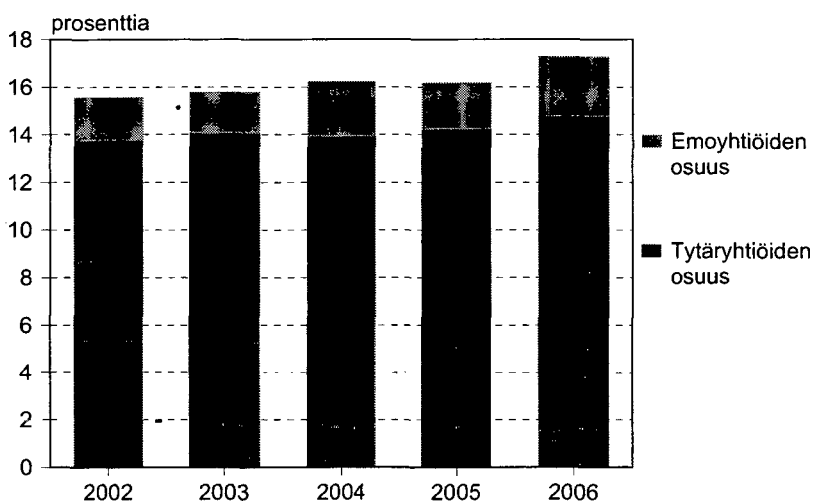
Lähde: Tilastokeskus, Ulkomaiset tytäryhtiöt Suomessa -tilasto, Rakennetilastot

Ulkomaisten yhtiöiden osuus kiinteän pääoman bruttomuodostuksesta kuvaa investointialttiutta, joka heijastaa myös vaikutusta tuottavuuteen, vientikapasiteettiin ja kasvuun. Sekä ulkomaisten tytär- että emoyhtiöiden investointialttius suhteessa kotimaisiin yri-

tyksiin näytti taantuvan maailman talouskasvun hidastumisen myötä 2000-luvun alkupuoliskolla. Ulkomaisten yhtiöiden osuus kiinteän pääoman bruttomuodostuksesta saavutti kuitenkin vuonna 2006 melkein vuoden 2002 tason, koska tytäryhtiöiden pääomaosuus kasvoi prosenttiyksiköllä 14,4 prosenttiin.

Ulkomaisten yhtiöiden toimintaylijäämäosuudella mitataan liiketoiminnan tuottamaa tuloa eli sen voitollisuutta. Jos ulkomaisten tytäryhtiöiden osuus toimintaylijäämästä on korkeampi kuin osuus jalostusarvosta, voidaan ulkomaisten yhtiöiden päteillä tuottavan Suomessa suhteessa enemmän voittoja kuin kotimaiset yritykset. Sekä ulkomaisten tytäryhtiöiden että emoyhtiöiden toimintaylijäämäosuus on ollut kaikkina tarkasteluvuosina hieman jalostusarvo-osuutta korkeampi. Nämä yhtiöt näyttäisivät siten tuottavan Suomessa enemmän voittoja kuin kotimaiset yritykset.

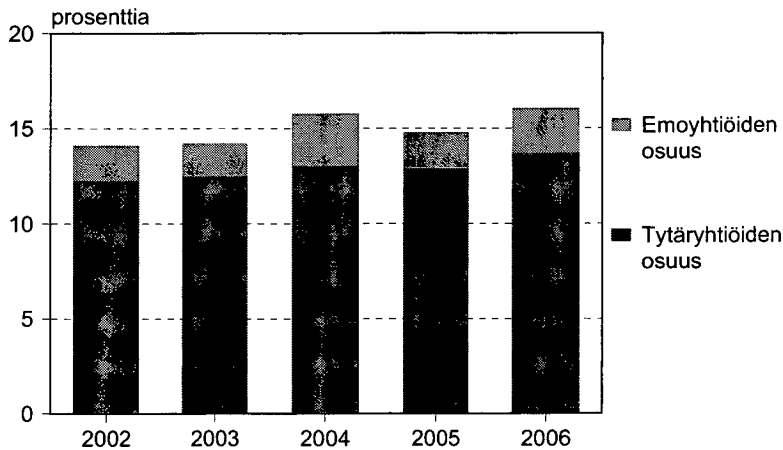
Kuvio 40. Ulkomaisten yhtiöiden osuus toimintaylijäämästä Suomessa 2002–2006

Lähde: Tilastokeskus, Ulkomaiset tytäryhtiöt Suomessa -tilasto, Rakennetilastot

Ulkomaisten yhtiöiden osuus työllisyydestä kuvaa ulkomaisten investointien tärkeyttä työpaikkojen säilymisessä tai syntymisessä. Työllisyysosuus voi kasvaa uusien yritystoimintojen tai markkinaosuuksien kasvattamisen myötä. Ulkomaiset yhtiöt kasvattivat työllisyysosuuttaan lähes 14 prosenttia vuodesta 2002 vuoteen 2006. Kasvuun on vaikuttanut erityisesti ulkomaisten emoyhtiöiden työllisyysosuuden lähes 26 prosentin kasvu. Kun ulkomaisten yhtiöiden osuutta työllisyydestä verrataan niiden osuuteen jalostusarvosta, saadaan selville työvoiman tuottavuus suhteessa kotimaisiin yrityksiin. Ulkomaisten tytäryhtiöiden työllisyysosuus on ollut kaikkina tarkasteluvuosina hieman jalostusarvo-osuutta alempi, joten näiden yhtiöiden voidaan tulkita olevan keskimäärin kotimaisia yrityksiä tuottavampia työvoiman suhteen.

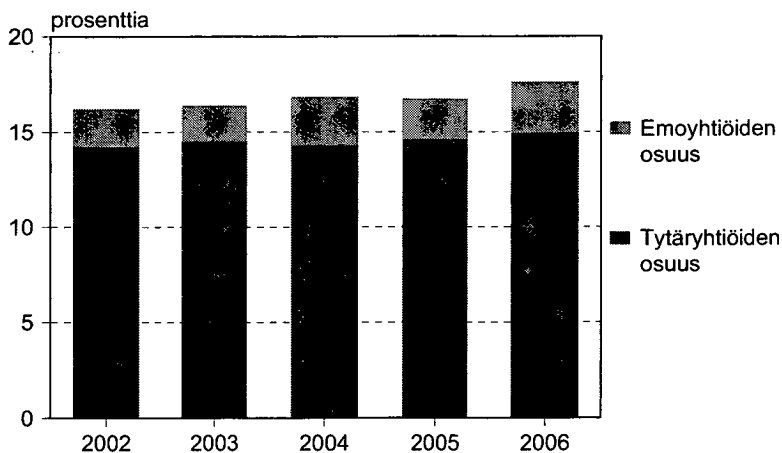
Kuvio 41. Ulkomaisten yhtiöiden osuus työllisyydestä Suomessa 2002–2006

Lähde: Tilastokeskus, Ulkomaiset tytäryhtiöt Suomessa -tilasto, Rakennetilastot

Ulkomaisten yhtiöiden osuus palkansaajakorvauksista heijastaa niiden palkkatasoa suhteessa kotimaisessa määräysvallassa olevien yritysten palkkatasoon. Suomessa vuonna 2006 ulkomaisten yhtiöiden osuus kaikkien yritysten palkansaajakorvauksista oli 17,6 prosenttia. Ulkomaisissa tytär- ja emoyhtiöissä näyttäisi olevan korkeampi palkkataso kuin kotimaisissa yrityksissä, kun verrataan palkansaajakorvauksia työntekijää kohti ulkomaisissa yhtiöissä ja kotimaisissa yrityksissä. Palkansaajakorvausosuus voi kasvaa ulkomaisten tytär- ja emoyhtiöiden koon tai maailmanmarkkinaosuuden kasvamisen myötä. Ulkomaiset yhtiöt kasvattivat osuuttaan palkansaajakorvauksista yli kahdeksan prosenttia vuodesta 2002 vuoteen 2006.

Kuvio 42. Ulkomaisten yhtiöiden osuus palkansaajakorvauksista Suomessa 2002–2006

Lähde: Tilastokeskus, Ulkomaiset tytäryhtiöt Suomessa -tilasto, Rakennetilastot

4.2 Ulkomaisten tytäryhtiöiden toiminta Suomessa

Ulkomaisten tytäryhtiöiden toimintaa kuvaavien tilastojen laatiminen aloitettiin Eurostatin pilottihankkeena vuonna 1994. Tilastointi ja sen laajuus on vaihdellut EU-maissa siirtymäkaudella, ennen Euroopan parlamentin asetuksen voimaantuloa. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus N:o 716/2007, joka määrittää tilastoinnin laajuuden, tuli voimaan heinäkuussa 2007. Eurostatin suosituskäsikirja³ ulkomaisten tytäryhtiöiden tilastoinnista julkaistiin myös vuoden 2007 aikana.

Ulkomaisella tytäryhtiöllä tarkoitetaan yritystä, joka on sijaintimaan ulkopuolella sijaitsevan institutionaalisen yksikön määräysvallassa. Ulkomaisen tytäryhtiön osakkaiden äänioikeudesta yli puolet on (ainakin epäsuorasti) yhden ulkomaisen tahon hallussa. Ulkomaiset tytäryhtiöt Suomessa -tilaston tavoitteena on tunnistaa ulkomaiset tytäryhtiöt ja niiden perimmäisen omistajatahon⁴ sijaintimaa. Ulkomaista omistusta koskevat tiedot saadaan Invest in Finlandista, Patentti- ja rekisterihallituksesta, Suomen Pankista, Tilastokeskuksen kyselystä ja verohallinnosta. Tunnistamisen jälkeen ulkomaisiin tytäryhtiöihin liitetään niiden toimintaa kuvaavia Tilastokeskuksen tilinpäätöstilaston tietoja.

Suomessa toimi yli 4 100 ulkomaista tytäryhtiötä vuonna 2006

Vuonna 2006 Suomessa toimi 4 124 ulkomaista tytäryhtiötä. Edellisvuoteen verrattuna niiden lukumäärä kasvoi noin 20 prosenttia. Ulkomaisten tytäryhtiöiden osuus kaikista yrityksistä oli noin 1,6 prosenttia⁵. Ulkomaiset tytäryhtiöt ovat kotimaisessa määräysvallassa oleviin yrityksiin verrattuna huomattavasti suurempia. Vuonna 2006 ulkomaisissa tytäryhtiöissä työskenteli keskimäärin 50 henkilöä, kun kotimaisissa yrityksissä työskenteli keskimäärin vain kuusi henkilöä.

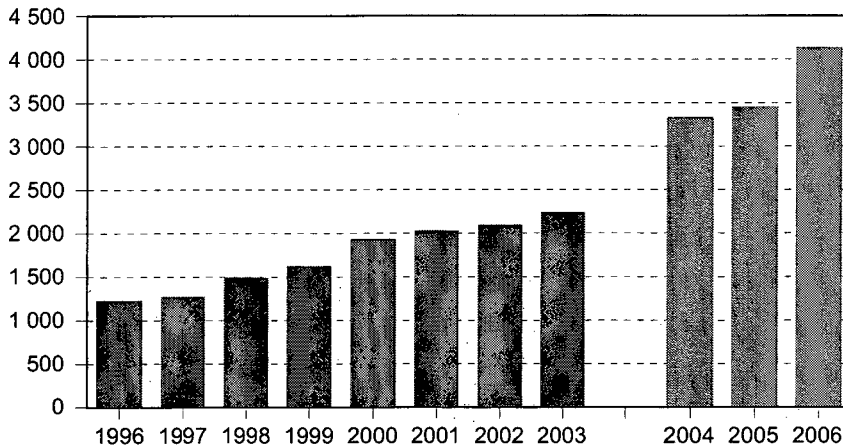
Ulkomaisten tytäryhtiöiden määrä on kasvanut tilastointiperiodilla 1996–2006 huomattavasti. Esitettyjä lukuja tarkasteltaessa on kuitenkin huomioitava, että tilastoinnin kehikkoa on muutettu vuonna 2004. Tilastoinnin kehikkona on käytetty vuodesta 2004 lähtien Tilastokeskuksen yritysrekisteriä. Yritysrekisterin avulla on mahdollista tilastoida aikaisempaa käytäntöä laajemmin pieniä ulkomaisia sivuliikkeitä, koska rekisteri sisältää tiedot periaatteessa kaikista sivuliikkeistä Suomessa.

3 Eurostat. (2007). Recommendations Manual on the Production of Foreign Affiliates Statistics (FATS).

4 Perimmäinen omistajataho on ulkomaisessa tytäryhtiössä määräysvaltaa käyttävä taho, eli se taho joka on ylimpänä ulkomaisen tytäryhtiön määräysvallaketjussa eikä ole minkään muun institutionaalisen yksikön määräysvallassa.

5 Luvussa tehdyt vertailut Suomen koko yritystoimintaan perustuvat Tilastokeskuksen yritysrekisterin tietoihin.

Kuvio 43. Ulkomaisten tytäryhtiöiden lukumäärä Suomessa 1996–2006

Selite: Vuodesta 2004 lähtien tilastoinnissa on käytetty yritysrekisterikantaa, joka on kasvattanut ulkomaisten sivuliikkeiden lukumäärää tilastossa.

Lähde: Tilastokeskus, Ulkomaiset tytäryhtiöt Suomessa -tilasto, Rakennetilastot

Ulkomaisten tytäryhtiöiden lukumäärä ja toiminta vaihtelee toimialoittain merkittävästi. Vuonna 2006 eniten ulkomaisia tytäryhtiöitä toimi tukku- ja vähittäiskaupan toimialalla. Kyseisen toimialan osuus kaikkien ulkomaisten tytäryhtiöiden lukumäärästä oli noin 41 prosenttia. Toiseksi eniten ulkomaisia tytäryhtiöitä toimi pääasiassa yrityssektoriin suuntautunutta palvelua tekevällä kiinteistö-, vuokraus- ja tutkimuspalvelujen sekä liike-elämän palvelujen toimialalla, missä toimi noin 20 prosenttia ulkomaisista tytäryhtiöistä. Ulkomaisista tytäryhtiöistä kolmanneksi eniten oli teollisuuden toimialan yrityksiä.

Taulukko 7. Ulkomaisten tytäryhtiöiden lukumäärä toimialoittain 2004–2006

Toimiala	2004	2005	2006
Kaivostoiminta ja louhinta (C)	16	15	18
Teollisuus (D)	538	500	564
Sähkö-, kaasu- ja vesihuolto (E)	37	26	27
Rakentaminen (F)	124	147	210
Tukku- ja vähittäiskauppa (G)	1 415	1 504	1 691
Majoitus- ja ravitsemistoiminta (H)	21	24	23
Kuljetus, varastointi ja tietoliikenne (I)	233	224	268
Rahoitustoiminta (J)	228	241	194
Kiinteistö-, vuokraus- ja tutkimuspalvelut; liike-elämän palvelut (K)	636	652	823
Muut toimialat	81	112	307
Yhteensä	3 329	3 445	4 124

Selite: Tuntemattomalla toimialalla toimivat ulkomaiset tytäryhtiöt on kirjattu luokkaan Muut toimialat.

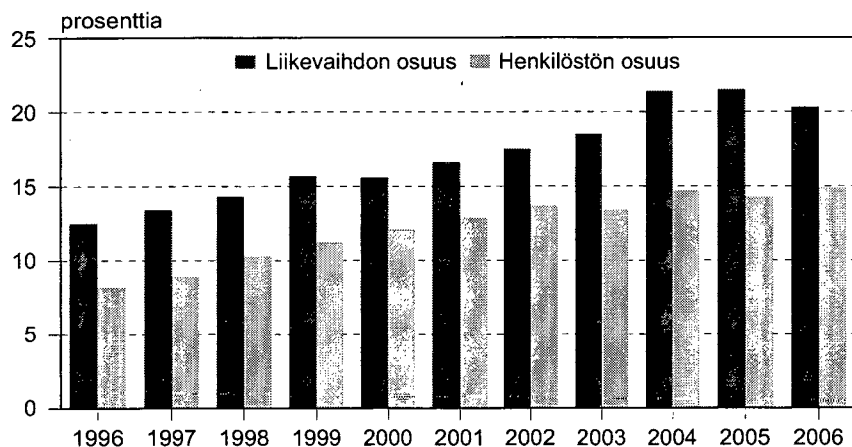
Lähde: Tilastokeskus, Ulkomaiset tytäryhtiöt Suomessa -tilasto

Ulkomaisten tytäryhtiöiden liikevaihto yli 70 miljardia euroa vuonna 2006

Vuonna 2006 Suomessa sijaitsevien ulkomaisten tytäryhtiöiden yhteenlaskettu liikevaihto oli yli 70 miljardia euroa. Liikevaihto kasvoi edellisvuoteen verrattuna 3,2 prosenttia. Ulkomaisten tytäryhtiöiden osuus kaikkien yritysten liikevaihdosta on kasvanut huomattavasti viimeisen kymmenen vuoden aikana, mutta vuonna 2006 niiden osuus hieman laski edellisvuodesta. Vuonna 1997 niiden osuus kaikkien yritysten liikevaihdosta oli 13,4 prosenttia, kun se vuonna 2006 oli 20,3 prosenttia.

Ulkomaissa tytäryhtiöissä työskenteli 205 000 henkeä vuonna 2006. Niiden osuus kaikkien yritysten henkilöstön määrästä oli 14,9 prosenttia, kun se edellisvuonna oli 14,3 prosenttia. Ulkomaisten tytäryhtiöiden osuus kaikkien yritysten henkilöstön määrästä on ollut liikevaihto-osuutta pienempi kaikkina tilastointivuosina.

Kuvio 44. Ulkomaisten tytäryhtiöiden liikevaihdon ja henkilöstön määrän osuus kaikista yrityksistä 1996–2006

Lähde: Tilastokeskus, Ulkomaiset tytäryhtiöt Suomessa -tilasto

Ulkomaisten tytäryhtiöiden toiminta oli liikevaihdolla mitattuna huomattavinta tukku- ja vähittäiskaupan toimialalla, jossa ulkomaisten tytäryhtiöiden yhteenlaskettu liikevaihto oli yli 29 miljardia euroa. Toiseksi merkittävin toimiala oli teollisuus, jonka yhteenlaskettu liikevaihto oli lähes 23 miljardia euroa. Vuonna 2006 eniten kasvoi kiinteistö-, vuokraus- ja tutkimustoimiala. Kyseisellä toimialalla toimivien ulkomaisten tytäryhtiöiden yhteenlaskettu liikevaihto kasvoi 30 prosenttia. Sähkö-, kaasun- ja vesihuollon toimialalla toimivien ulkomaisten tytäryhtiöiden liikevaihto puolestaan väheni vuonna 2006 eniten.

Teollisuudessa työskenteli melkein 30 prosenttia kaikista ulkomaisten tytäryhtiöiden henkilöstöstä. Toiseksi merkittävin toimiala henkilöstön määrällä mitattuna oli kiinteistö-, vuokraus- ja tutkimuspalvelut, jossa työskenteli noin 43 500 henkeä. Vuoteen 2005 verrattuna kyseisen toimialan henkilöstön määrä myös kasvoi eniten (22 prosenttia).

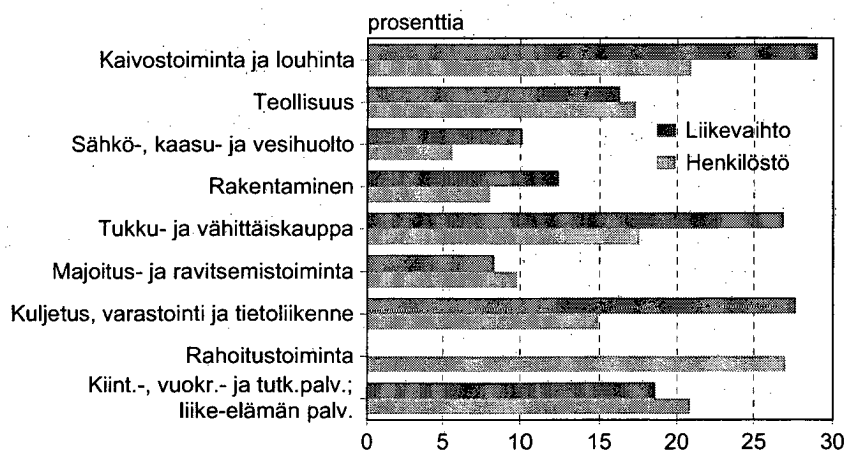
Taulukko 8. Ulkomaisten tytäryhtiöiden liikevaihto ja henkilöstön määrä toimialoittain 2006

Toimiala	Liikevaihto milj. euroa	Henkilöstön määrä
Kaivostoiminta ja louhinta (C)	359	772
Teollisuus (D)	22 833	68 946
Sähkö-, kaasu- ja vesihuolto (E)	1 006	671
Rakentaminen (F)	2 580	10 023
Tukku- ja vähittäiskauppa (G)	29 412	40 841
Majoitus- ja ravitsemistoiminta (H)	415	4 718
Kuljetus, varastointi ja tietoliikenne (I)	7 281	20 849
Rahoitustoiminta (J)	1 286	11 654
Kiinteistö-, vuokraus- ja tutkimuspalvelut; liike-elämän palvelut (K)	5 125	43 510
Muut toimialat	389	3 057
Yhteensä	70 686	205 040

Lähde: Tilastokeskus, Ulkomaiset tytäryhtiöt Suomessa -tilasto

Ulkomaisten tytäryhtiöiden osuus toimialan liikevaihdosta ylitti 25 prosenttia seuraavilla toimialoilla: Kaivostoiminta ja louhinta (29 prosenttia) ja kuljetus, varastointi ja tietoliikenne (28 prosenttia), ja tukku- ja vähittäiskaupassa (27 prosenttia). Vastaavasti ulkomaisten tytäryhtiöiden osuus henkilöstöstä oli suurin rahoitustoiminnassa (27 prosenttia).

Kuvio 45. Ulkomaisten tytäryhtiöiden osuus toimialan liikevaihdosta ja henkilöstön määrästä 2006

Lähde: Tilastokeskus, Ulkomaiset tytäryhtiöt Suomessa -tilasto

Suomessa eniten ruotsalaisia tytäryhtiöitä

Suomessa sijaitsevien ulkomaisten tytäryhtiöiden perimmäisten omistajatahojen sijaintimaiden jakauma on laaja. Vuonna 2006 omistus jakaantui 46 eri maahan. Lukumääräi-

sesti eniten Suomessa oli ruotsalaisia tytäryhtiöitä. Toiseksi eniten Suomessa sijaitsi yhdysvaltalaisia tytäryhtiöitä ja kolmanneksi eniten saksalaisia tytäryhtiöitä.

Taulukko 9. Ulkomaisten tytäryhtiöiden lukumäärä maittain 2004–2006

		2004	2005	2006
EU-25-maat		2 489	2 252	2 391
josta	Ruotsi	1 008	815	833
	Saksa	352	375	408
	Britannia	324	281	351
	Tanska	238	208	218
	Alankomaat	212	156	155
	Ranska	109	154	145
	Viro	49	61	66
	Italia	38	49	65
	Belgia	41	39	33
	Irlanti	34	26	32
	Luxemburg	43	19	29
Muut maat		840	1 193	1 733
josta	Yhdysvallat	403	547	623
	Norja	166	144	147
	Sveitsi	103	109	128
	Japani	57	90	111
	Venäjä	34	43	41
Yhteensä		3 329	3 445	4 124

Selite: Tuntemattomat ulkomaiset perimmäiset omistajatahot on kirjattu luokkaan Muut maat.

Lähde: Tilastokeskus, Ulkomaiset tytäryhtiöt Suomessa -tilasto

Virolaisten ja italialaisten tytäryhtiöiden liiketoiminta kasvaa vauhdilla

Yritysten lukumäärän ohella Ruotsi oli merkittävin perimmäinen omistajamaa myös liikevaihdon (21,2 prosenttia) ja henkilöstön määrän (27,7 prosenttia) mukaan mitattuna vuonna 2006. Vanhoista EU:n jäsenmaista Britannia ja Italia kasvattivat merkittävästi ulkomaisten tytäryhtiöiden toimintaa Suomessa vuonna 2006. Britannialaisten tytäryhtiöiden liikevaihto kasvoi 34 prosenttia ja henkilöstön määrä 43 prosenttia vuonna 2006 edellisvuoteen verrattuna. Vastaavasti, vuonna 2006, italialaisten tytäryhtiöiden sekä liikevaihto että henkilöstön määrä melkein kolminkertaistuivat vuoteen 2005 verrattuna. Uudemmissa jäsenmaista erityisesti Viro kasvatti ulkomaisten tytäryhtiöiden liiketoimintaa Suomessa vuonna 2006. Virolaisten tytäryhtiöiden liikevaihto yli kaksinkertaistui ja henkilöstön määrä kasvoi melkein 600 prosenttia vuoteen 2005 verrattuna.

Japani kasvatti eniten ulkomaisten tytäryhtiöiden liiketoimintaa EU:n ulkopuolisista maista Suomessa vuonna 2006. Japanilaisten tytäryhtiöiden liikevaihto kasvoi 28 prosenttia ja henkilöstön määrä 56 prosenttia edellisvuoteen verrattuna.

Taulukko 10. Ulkomaisten tytäryhtiöiden liikevaihto ja henkilöstön määrä maittain 2004–2006

	Liikevaihto milj. euroa			Henkilöstön määrä		
	2004	2005	2006	2004	2005	2006
EU-25-maat	41 143	40 224	38 797	142 321	129 686	138 200
josta Ruotsi	18 353	16 524	14 958	63 081	56 452	56 693
Saksa	6 409	7 023	6 682	13 920	14 792	15 328
Britannia	3 151	2 939	3 949	14 803	10 251	14 639
Tanska	3 482	4 466	2 698	20 166	19 270	17 748
Alankomaat	4 540	3 841	4 351	13 473	11 040	11 668
Ranska	1 798	2 611	2 761	8 078	10 513	11 436
Viro	46	162	354	218	261	1 755
Italia	323	318	942	1 817	1 300	3 422
Belgia	461	177	186	533	459	574
Irlanti	578	550	513	1 285	1 567	1 353
Luxemburg	692	196	273	2 388	1 066	943
Muut maat	23 089	28 286	31 889	50 912	59 656	66 839
josta Yhdysvallat	8 320	11 618	12 355	22 120	26 369	29 036
Norja	4 355	3 437	2 286	10 244	7 726	7 290
Sveitsi	2 192	3 437	4 085	6 448	12 248	12 574
Japani	4 119	4 873	6 242	3 799	4 248	6 609
Venäjä	499	2 876	3 436	743	1 672	1 657
Yhteensä	64 233	68 470	70 686	193 233	189 342	205 040

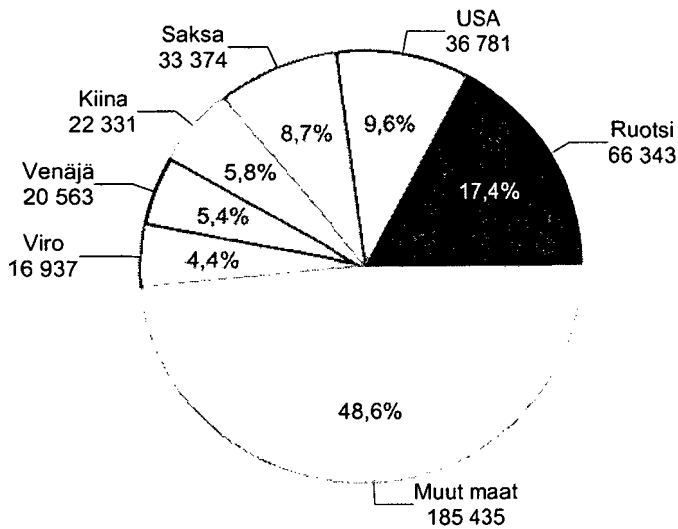
Selite: Tuntemattomat ulkomaiset perimmäiset omistajatahot on kirjattu luokkaan Muut maat.

Lähde: Tilastokeskus, Ulkomaiset tytäryhtiöt Suomessa -tilasto

4.3 Suomalaisten yritysten ulkomailla sijaitsevien tytäryhtiöiden toiminta

Tiedot suomalaisten yritysten ulkomailla sijaitsevien tytäryhtiöiden toiminnasta perustuvat Suomen Pankin suorien sijoitusten maksutasekyselyyn, johon valikoiduilta yrityksiltä kysytään tietoja myös niiden ulkomaisten tytäryritysten henkilökunnan määrästä ja liikevaihdosta. Taseeltaan alle viiden miljoonan euron tytäryhtiöiden tiedot eivät sisälly lukuihin. Näiden tietojen mukaan Suomessa sijaitsevien yritysten ulkomaisten tytäryritysten liikevaihto oli 151 miljardia euroa, ja niiden palveluksessa oli 382 000 työntekijää vuonna 2006. Työntekijöitä oli edelleen eniten Ruotsissa, jossa noin 66 000 työntekijää oli suomalaissomasteisen yrityksen palveluksessa. Myös Yhdysvalloissa, Saksassa, Kiinassa, Venäjällä ja Virossa Suomessa sijaitsevien yritysten ulkomaiset tytäryritykset työllistivät yli 15 000 työntekijää.

Kuvio 46. Ulkomailla sijaitsevien tytäryhtiöiden henkilökunta maittain 2006

Lähde: Tilastokeskus, Ulkomaiset tytäryhtiöt Suomessa -tilasto

Ulkomailla toimivien suomalaisomisteisten teollisuusyritysten liikevaihto oli 87 miljardia euroa, ja näiden tytäryhtiöiden palveluksessa oli 262 000 työntekijää (239 000 työntekijää vuonna 2005). Metalli- ja metsäteollisuus olivat merkittävimmät teollisuus-toimialat ulkomailla. Ulkomailla sijaitsevat palvelualan yritykset työllistivät 93 000 työntekijää (88 000 työntekijää vuonna 2004).

Taulukko 11. Ulkomailla sijaitsevien tytäryhtiöiden henkilökunta ja liikevaihto toimialoittain 2005–2006

	Henkilökunta		Liikevaihto miljoonaa euroa	
	2005	2006	2005	2006
Teollisuus	239 476	261 769	74 597	87 000
Metsä	59 102	56 971	20 165	21 061
Metalli	117 830	143 472	43 012	52 610
Kemia	29 970	25 253	6 171	6 905
Muut	32 574	36 073	5 249	6 424
Palvelut	88 982	93 304	50 169	58 352
Kauppa	52 375	56 577	40 163	43 410
Rahoitus ja vakuutus	8 951	8 943	5 436	9 810
Muut	27 656	27 784	4 570	5 132
Muut	22 285	26 691	4 835	6 044
Yhteensä	350 743	381 764	129 601	151 396

Lähde: Tilastokeskus, Ulkomaiset tytäryhtiöt Suomessa -tilasto

4.4 Toimintojen ulkoistaminen ja siirtäminen ulkomaille

Teollisuustuotantoa on jo pidemmän aikaa liputettu Suomesta ulkomaille edullisemman työvoiman ja kasvavien markkinoiden vauhdittamana. Uudempi trendi kansainvälisessä työnjaossa on ilmiön laajeneminen myös palvelutoimintoihin. Tuoreen tutkimusaineiston mukaan toimintojen ulkoistaminen ja siirtäminen ulkomaille¹ näyttäisi olevan varsin yleinen ilmiö suomalaisyrityksissä.²

Monikansallisissa yrityksissä tuotannon arvoketju kattaa tyypillisesti monia maita ja maanosia. Tuotantoprosessi pilkotaan osiin, jotka kilpailutetaan ja tuotetaan globaalisti siellä, missä on tarjolla kilpailukykyisin vaihtoehto. Myös arvoketjun palvelua sisältävät osat voidaan yhä useammin tuottaa ulkomailla.

Toimintojen ulkoistamisen ja siirtämisen seurauksena työpaikkojen väheneminen näillä aloilla aiheuttaa erityistä huolta kehittyneissä länsimaissa. Meneillään on kiistatta maailmanlaajuinen talouden rakennemuutos, jonka pidemmän aikavälin seurauksia voimme vain arvailla. Rajut toimintaympäristön muutokset asettavat myös yritykset uudenlaisten haasteiden eteen.

Teollisuustuotannon siirtyminen ulkomaille on ollut ilmiön ensimmäinen vaihe. Palvelujen tuotannossa läheisyys markkinoihin ja asiakkaisiin on usein välttämätöntä, mutta tietotekninen vallankumous maailmanlaajuisine tietoverkkoineen on mahdollistanut monien palvelujen tuotannon periaatteessa missä maailmankolkassa tahansa ja toimitukset vaikkapa internetin välityksellä loppukäyttäjälle.

Yhä useammin myös vaativaa osaamista edellyttäviä asiantuntijatehtäviä – kuten ohjelmointipalveluja tai kokonaisten liiketoimintaprosessien hallintaa – ulkoistetaan tai siirretään ulkomaille. Vahvassa kasvussa olevat Aasian talousmahdit ovat ainakin toistaiseksi pystyneet tarjoamaan osaavaa henkilöstöä myös vaativiin tehtäviin sekä kilpailukykyiseen hintaan.

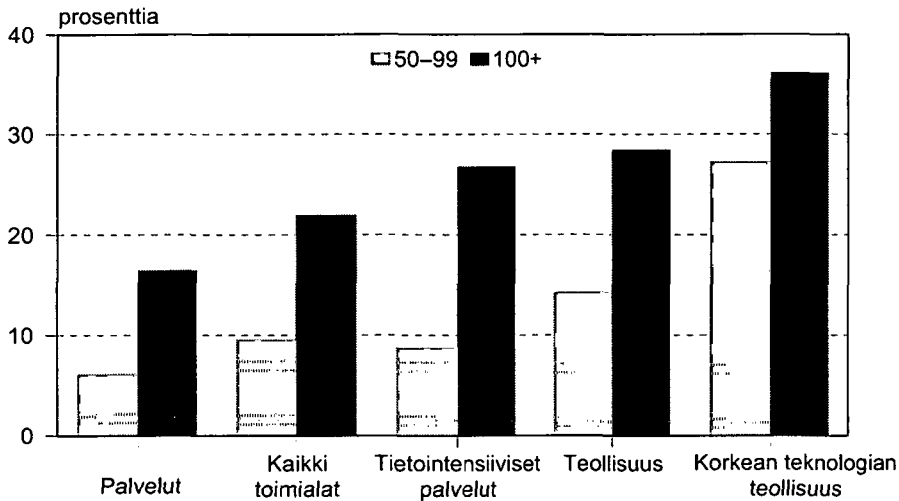
Toimintojen siirtyminen ulkomaille yleistä

Toimintojen ulkoistaminen tai siirtäminen ulkomaille on tutkimuksen mukaan varsin yleistä etenkin suuremmissa suomalaisissa yrityksissä. Yli sadan henkilön yrityksistä viidennes raportoi ulkoistaneensa tai siirtäneensä toimintojaan ulkomaille vuosien 2001–2006 aikana. Toiminnot voivat olla joko yrityksen ydinliiketoimintoja tai niitä tukevia tukitoimintoja, kuten tietotekniikka- ja logistiikkapalveluja, markkinointia tai tutkimus- ja kehittämistoimintaa.

1 Ulkoistamisella ja toimintojen siirtämisellä ulkomaille tarkoitetaan yrityksessä tähän asti tehtyjen tai Suomessa ulkoistettujen ydinliiketoimintojen tai tukitoimintojen siirtämistä kokonaan tai osittain toiselle - joko samaan konserniin kuuluvalle tai ulkopuoliselle yritykselle - joka toimii ulkomailla. Tästä käytetään tekstissä lyhyesti nimitystä 'toimintojen siirtyminen'. Toimintojen ulkoistamiseksi tai siirtämiseksi ulkomaille ei katsota yrityksen ydinliiketoimintojen tai tukitoimintojen laajenemista ulkomaille ilman, että kyseessä on toimintojen siirto Suomesta ulkomaille.

2 Katso tarkempi selvitys liitteessä 3 hankkeen taustasta.

Kuvio 47. Toimintojaan ulkomaille ulkoistaneet tai siirtäneet yritykset 2001–2006, osuus 50–99 sekä yli 100 henkilön yrityksistä toimialoittain

Lähde: Tilastokeskus, Toimintojen ulkoistaminen ja siirtäminen ulkomaille -kysely 2007.

Toimintojen siirtyminen ulkomaille oli selvästi yleisintä korkean teknologian teollisuusyrityksissä, joihin luetaan mm. koneiden ja laitteiden sekä elektroniikan ja sähkötuotteiden valmistus. Näistä kolmannes oli ulkoistanut tai siirtänyt toimintonsa ulkomaille, yli sadan hengen yrityksistä jopa 36 prosenttia. Muussa teollisuustuotannossa toimintojen siirtyminen on ollut selvästi harvinaisempaa.

Myös tietointensiivisiä palveluita, kuten tietotekniikkapalveluja tuottavat yritykset ovat olleet ahkeria toimintonsa siirtäjiä ulkomaille. Reilu neljännes yli sadan hengen yrityksistä, mutta vain harvat pienemmistä ilmoitti siirtäneensä toimintonsa ulkomaille vuosina 2001–2006.

Toimintojen siirtyminen ulkomaille on siis ollut kaikkein yleisintä korkean teknologian teollisuudessa ja tietointensiivisillä palvelualoilla. Usein ajatellaan, että nimenomaan nämä alat ovat sellaisia, joiden toiminnan toivotaan kasvavan Suomessa. Kyselyn tulokset kuitenkin osoittavat, että näiden alojen yritykset ovat varsin yleisesti siirtäneet toimintonsa pois Suomesta. On mahdollista, että siirtymisten johdosta Suomessa säilyvät yksiköt keskittyvät korkeamman jalostusasteen toimintoihin, jolloin kokonaisvaikutus voikin kansantalouden tasolla olla lopulta myönteinen. Tämä on kuitenkin avoin kysymys, johon vastausta ei tiedetä.

Mitä toimintoja siirretään?

Yrityksen pääasiallisen toiminnan eli ydinliiketoimintojen ulkoistamisessa ja siirtämisessä ulkomaille teollisuusyritykset jo toimintansa luonteestakin johtuen olivat selvästi palveluyrityksiä edellä. Joka viides teollisuusyritys mutta vain viitisen prosenttia palveluyrityksistä ilmoitti ulkoistaneensa ydinliiketoimintonsa ulkomaille. Se sijaan useiden tukitoimintojen, kuten markkinointi tai tietotekniikkapalvelut, siirtyminen ulkomaille oli yhtä yleistä teollisuudessa ja palveluissa. Yleisimmin ulkomaille siirtyneitä tukitoimintoja olivat tietotekniikka, markkinointi ja logistiikkapalvelut.

Taulukko 12. Ydinliiketoiminnan sekä tukitoimintojen ulkoistaminen ja siirtäminen ulkomaille toimialoittain, osuus yli sadan henkilön yrityksistä

	Kaikki toimialat	Palvelut	Tietointensiiviset palvelut	Teollisuus	Korkean teknologian teollisuus
Ydinliiketoiminta	12.8	5.5	10.2	21.7	28.6
Ydinliike- tai tukitoiminta	22.0	16.5	26.8	28.5	36.2
Jokin tukitoiminto	14.5	14.2	22.3	14.8	19.6
Jakelu ja logistiikka	4.3	2.6	1.3	6.4	8.5
Markkinointi ja myynti	4.6	3.9	4.5	5.4	7.6
Tietotekniikkapalvelut	5.4	5.3	5.1	5.6	7.1
Hallinnon ja johdon tehtävät	3.5	4.2	10.2	2.8	4.5
Insinööri- ja tekniset palvelut	2.3	1.4	4.5	3.3	6.7
Tutkimus ja kehittämistoiminta	2.9	3.5	9.6	2.3	3.1

Lähde: Tilastokeskus, Toimintojen ulkoistaminen ja siirtäminen ulkomaille -kysely 2007.

Alasta riippuen tutkimus- ja kehittämistoimintaa pidetään yleisesti yhtenä kriittisenä tekijänä yritysten globaalin kilpailukyvyn ja menestyksen kannalta. Tästä syystä näiden toimintojen siirtyminen rajojen yli ulkomaille saattaa myös olla sensitiivinen asia: Kyselyn mukaan kaikista tukitoiminnoista tutkimus- ja kehittämistoiminta oli yksi kaikkein harvimmista ulkomaille siirtyneistä tukitoiminnoista – vain kolmisen prosenttia yrityksistä oli tehnyt näin.

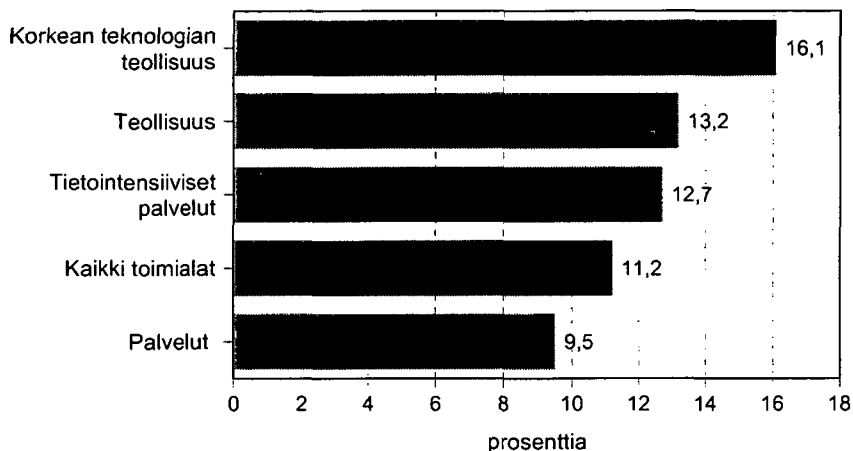
Mielenkiintoista kyllä teollisuusyritykset mukaan lukien korkean teknologian yritykset eivät olleet ulkoistaneet tai siirtäneet t&k -toimintojaan ulkomaille keskivertoyrityksiä useammin. Sen sijaan tietointensiivisistä palveluyrityksissä tutkimus- ja kehittämistoimintojen siirrot ulkomaille olivat yleisimpiä, noin 10 prosentissa yrityksistä.

Ulkomaille laajentuminen houkuttelee

Yritystoimintojen ulkomaille siirtymisen lisäksi etenkin globaalisti toimivien yritysten kasvu ja laajeneminen aiheuttaa pohdintaa uuden tuotteiden tai palvelujen tuotantokapasiteetin sijaintipaikasta. Tähän vaikuttaa keskeisesti kansainvälinen kilpailutilanne, markkinoiden läheisyys sekä toimintaedellytykset eri maissa. Toisin kuin toimintojen siirtyminen ulkomaille, laajeneminen tai uuden tuotantokapasiteetin perustaminen ulkomaille ei välttämättä aiheuta mitään välittömiä seurauksia yrityksen toiminnalle Suomessa.

Toimintojaan oli laajentanut ulkomailla – muulla tavoin kuin ulkoistamalla tai siirtämällä – noin 11 prosenttia yli sadan hengen yrityksistä, pienemmistä yrityksistä vain harvat. Toimintojen siirtymisen lisäksi korkean teknologian yritykset ovat myös muulla tavoin laajentaneet vuosina 2001–2006 toimintaansa aktiivisesti ulkomailla (16 %). Myös tietointensiiviset palveluyritykset tekivät näin keskimääräistä useammin.

Kuvio 48. Toimintojaan ulkomailla vuosina 2001–2006 laajentaneet yritykset, osuus kaikista yli sadan henkilön yrityksistä

Lähde: Tilastokeskus, Toimintojen ulkoistaminen ja siirtäminen ulkomaille -kysely 2007.

Aineiston perusteella yritysten suora laajeneminen tai tuotannollinen kasvu ulkomailla näyttäisi olevan selvästi harvinaisempi ilmiö kuin toimintojen ulkoistaminen ja siirtäminen ulkomaille. Yhtenä luonnollisena selityksenä tälle on se, että ulkomaille laajennetaan yleensä ydinliiketoiminnan tuotannossa, kun taas yrityksen tukitoiminnot sopivat paremmin ulkoistettaviksi ulkomaille. Poikkeuksena myynti- ja markkinointiyksikön perustaminen ulkomaille ei ole mitenkään harvinaisen tapahtuma.

Yrityksiltä kysyttiin myös aikeista laajentaa toimintaansa ulkomailla vuoteen 2009 mennessä. Innokkaimpien kärjessä olivat jälleen tietointensiiviset palvelualat sekä korkean teknologian teollisuus, vajaa kolmannes näiden toimialojen yli sadan hengen yrityksistä oli laajentamassa toimintojaan ulkomailla. Myös näiden toimialojen pienemmillä yrityksillä laajenemisaikeet ulkomaille olivat korkealla.

Kotimaahan ulkoistetaan tasaisesti

Tutkimuksessa yrityksiltä kysyttiin ulkoistamisen³ yleisyyttä kotimaassa sellaisissa toiminnoissa, jotka periaatteessa voitaisiin tuottaa myös ulkomailla. Tällöin tarkastelun ulkopuolelle jäävät varsin yleisesti ulkoistetut siivous-, vartiointi- sekä henkilöstöruokalapalvelut.

Kotimaahan ilmoitti ulkoistaneensa vuosina 2001–2006 ydinliike- tai tukitoimintoja noin 46 prosenttia yli sadan hengen yrityksistä. Ydinliiketoimintaansa ulkoisti Suomeen noin 15 prosenttia yrityksistä. Ulkoistamisen yleisyys kotimaahan ei juurikaan vaihdellut toimialoittain esimerkiksi teollisuuden ja palvelujen välillä.

³ Sisältää sekä ulkoistamisen että konsernin sisäiset siirrot kotimaassa.

Taulukko 13. Toimintojen ulkoistaminen ja siirtäminen Suomessa 2001–2006, osuus yrityksistä.

	50–99 henkilöä	yli 100 henkilöä	Yhteensä
Ydinliiketoimintoja	14,6	15,0	14,8
Jokin tukitoiminto	39,2	43,4	41,3
Ydinliike- tai tukitoimintoja	41,0	45,9	43,5
Tietotekniikkapalvelut	26,4	28,2	27,3
Jakelu ja logistiikka	18,5	20,0	19,3
Hallinnon ja johdon tehtävät	11,9	15,2	13,6
Markkinointi ja myynti	10,6	10,8	10,7
Insinööri- ja tekniset palvelut	10,5	10,1	10,2
Tutkimus ja kehittämistoiminta	6,3	5,7	6,0

Lähde: Tilastokeskus, Toimintojen ulkoistaminen ja siirtäminen ulkomaille -kysely 2007.

Tukitoiminnoista selvästi yleisimpiä ovat tietotekniikkapalvelujen ulkoistukset sekä suurissa että pienissä yrityksissä. Myös jakelu- ja logistiikkatoimintoja annetaan usein muiden Suomessa toimivien yritysten tehtäväksi. On huomioitava että tarkastelujakso kattaa vuodet 2001–2006, joten monia toimintoja on voitu ulkoistaa tai siirtää jo aiemmin.

Takaisin Suomeen?

Ydinliike- tai tukitoimintojen ulkoistamisen perusteet ja hyötyodotukset eivät aina toteudu tai ovat ylioptimistisia. Ei ole tavatonta, että toimintojen ulkoistaminen tai siirtäminen ei täyty syystä tai toisesta yrityksen toiveita ja toiminnot siirretäänkin takaisin Suomeen.

Toisinaan on kyse myös siitä, että Suomeen siirretään toimintoja, jotka eivät täällä ole koskaan olleetkaan. Yrityksellä on siis itse perustettu tai ostettu yksikkö ulkomailta, joiden toimintoja päätetään siirtää Suomeen. Usein nämä tapaukset liittyvät siihen, että konsernitasonla tehdään eri yksiköiden välisiä työnjakopäätöksiä.

Yli sadan hengen yrityksistä nelisen prosenttia oli siirtänyt toimintojaan takaisin Suomeen vuosina 2001–2006. Korkean teknologian yrityksistä näin oli tehnyt joka kymmenes yritys. Osuutta voidaan pitää yllättävän korkeana, sillä tästä Suomeen siirtämisestä ei juuri puhuta. Palveluyrityksissä Suomeen siirtäminen oli selvästi harvinaisempaa kuin korkean teknologian teollisuusyrityksissä.

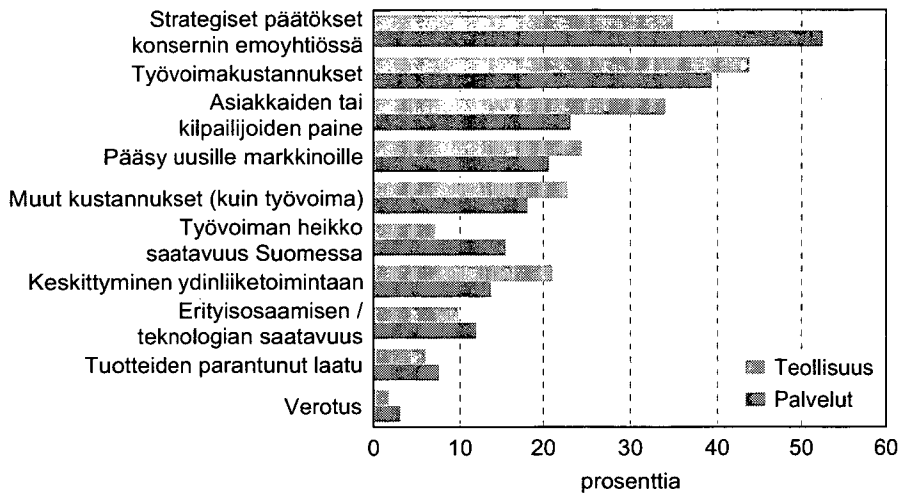
Ulkoistaminen ja toimintojen siirtäminen ulkomaille näyttäisi olevan varsin pysyvä ilmiö eikä mitään mittavaa toimintojen siirtymistä Suomeen ole odotettavissa. Aikomukset siirtää toimintojaan ulkomailta Suomeen vuoteen 2009 mennessä eivät olleet erityisen mittavia, sillä vain noin kolme prosenttia yrityksistä ilmoitti tällaisista aikeista.

Työvoimakustannukset vauhdittavat siirtymistä

Työvoimakustannusten pienentäminen on usein mainittu keskeisenä motivaatiotekijänä, kun yritykset ulkoistavat tai siirtävät toimintojaan ulkomaille. Tutkimus näyttäisi myös vahvistavan tätä käsitystä toimialasta riippumatta. Muiden kustannusten kuin työvoimakustannusten merkitys oli selvästi vähäisempi.

Suomessa toimivat yritykset eivät aina voi itse päättää tai tehdä ulkomaille ulkoistamispäätöksiä, vaan ne tehdään usein keskitetysti konsernin sisällä. Tällöin konserniin kuuluvat yritykset joutuvat ottamaan päätökset ikään kuin annettuna konsernin johdolta. Palvelualojen yrityksistä noin puolet ilmoitti ulkomaille siirtymiselle tärkeänä syynä sen, että yritystä koskevat strategiset päätökset tehdään konsernin emoyhtiössä.

Kuvio 49. Syyt toimintojen ulkoistamiseen ja siirtämiseen ulkomaille, osuus yrityksistä jotka pitivät syytä erittäin tärkeänä

Lähde: Tilastokeskus, Toimintojen ulkoistaminen ja siirtäminen ulkomaille -kysely 2007.

Asiakkaiden ja kilpailijoiden paine vaikuttaa myös keskeisenä tekijänä yritysten siirtymiseen ulkomaille. Kokemuksien hankinta sekä pelko kilpailukyvyyn heikkenemisestä kilpailijoihin verrattuna pitävät yritykset valppaina ja kilpailijoiden toimia seurataan. Myös asiakasyritysten siirtyminen tai toimiminen ulkomaille asettaa paineita etenkin palveluyrityksille, joiden tuotanto ei ole siirrettävissä maasta toiseen.

Työvoiman heikko saatavuus Suomessa mainittiin syyksi useammin palvelualoilla kuin teollisuudessa. Tuotteiden laadun ei uskottu paranevan ulkomaille, eivätkä teknologian saatavuusongelmat tai verotus näyttäisi olevan ajamassa toimintoja pois Suomesta.

Kiina-ilmio laajenee

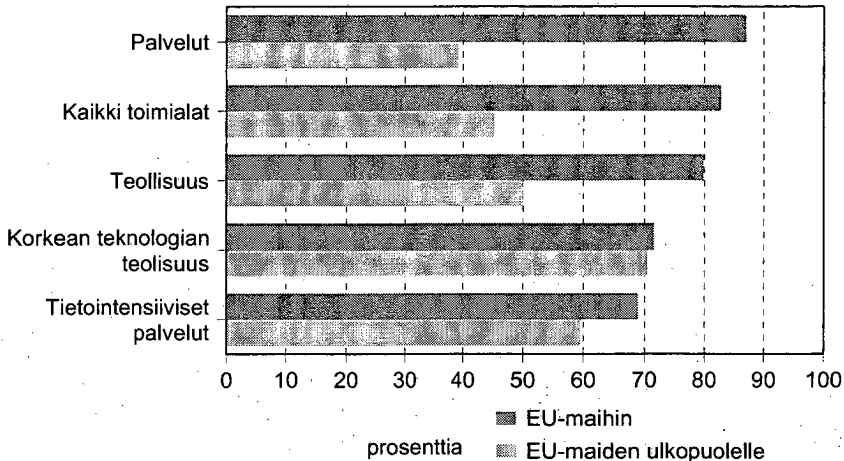
Useat elektroniikka-alan yritykset siirsivät 2000-luvun alkuvuosina joko osan tai koko valmistuksensa Kiinaan. Näiden tapahtumien seurauksena syntyi käsite Kiina-ilmio, josta tuli yleistermi kuvaamaan yritysten toimintojen siirtymistä maasta toiseen.

Kiina on ollut merkittävä kohde erityisesti elektroniikan valmistukselle, mutta erityisesti EU:n uudet jäsenmaat ovat olleet Kiinaakin suosittu kohde. Elektroniikkate-

ollisuutta on kiinnostanut erityisesti Unkari, mutta myös Viro on saanut osansa suomalaisyritysten tuotannonsiirroista ja -ulkoistuksista.

Viroon siirtyneen valmistustoiminnan kirjo on laaja. Sinne on siirtynyt niin tekstiiliteollisuuden ompelutyötä kuin huonekaluvalmistusta ja metallituotteiden valmistustakin. Kaiken kaikkiaan EU:n uudet jäsenmaat ovat olleet hyvin yleinen kohdealue, mihin suomalaisten teollisuusyritysten ydintoimintaa eli valmistusta on siirtynyt.

Kuvio 50. Toimintojen ulkoistamisen ja siirtämisen yleisyys EU-maihin ja EU:n ulkopuolelle toimialoittain, osuus ulkoistaneista tai siirtäneistä yli 100 henkilön yrityksistä

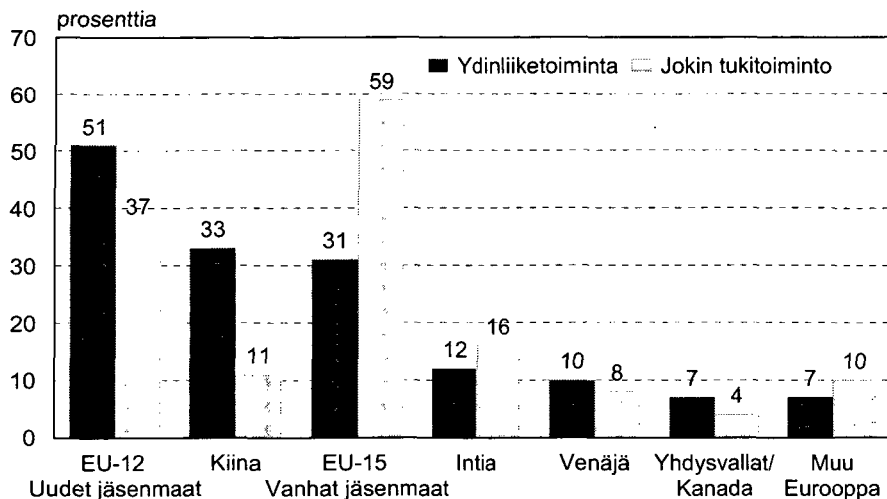
Lähde: Tilastokeskus, Toimintojen ulkoistaminen ja siirtäminen ulkomaille -kysely 2007.

Intia vetää palvelutoimintoja

Toimintojen siirtyminen maasta toiseen ei rajoitu valmistustoimintaan. Yhä useammin on kyse palveluluonteisesta toiminnasta. Informaation digitalisointi yhdistettynä nopeisiin tietoverkkoihin on mahdollistanut sen, että myös osa palveluista voidaan tuottaa eri paikassa kuin ne kulutetaan. Soitto yrityksen puhelinpalveluun voikin yhdistyä vaikkapa yhtiön Intian New Delhissä sijaitsevaan puhelinpalvelukeskukseen, jossa saattaa vastata suomalainen työntekijä. Soittaja ei voi mistään tietää, onko vastaaja samalla paikkakunnalla, samassa maassa tai edes samassa maanosassa kuin itse soittaja.

Intia onkin ollut varsin suosittu toimintojen siirtokohde erityisesti tietointensiivisillä palvelualoilla (ns. KIBS-alat). Intian suosion keskeisenä syynä on ollut se, että sinne on siirtynyt runsaasti tietotekniikkapalvelujen tuotantoa ja ohjelmistokehitystä.

Kuvio 51. Toimintojen ulkoistamisen ja siirtämisen kohdemaita 2001–2006, osuus ulkoistaneista tai siirtäneistä yli 100 henkilön yrityksistä

Lähde: Tilastokeskus, Toimintojen ulkoistaminen ja siirtäminen ulkomaille -kysely 2007.

Ulkoistaminen Intian kaltaisiin kaukomaihin hoituu yleensä niin, että ulkoistuspalveluja tarjoavilla yrityksillä on Suomessa toimipiste tai yksikkö. Tämän paikallisen ja lähellä asiakasta sijaitsevan yksikön kanssa sovitaan ulkoistuksen sisältö ja toimitusajat. Merkittävä osa ulkoistetusta työstä tehdään kuitenkin tietoverkkojen välityksellä esimerkiksi Intiassa.

Toimintojen siirtymisessä ulkomaille kyse ei aina ole siitä, että yritykset pyrkivät minimoimaan henkilöstökustannuksiaan. Vaikka kustannukset ovatkin keskeisimpiä syitä toimintojen siirtymiseen, niin kaikissa tapauksissa näin ei ole. Vanhat EU-jäsenmaat (EU-15) ovat olleet hyvin suosittu kohdealue, joihin erityisesti tukitoimintoja on siirrynyt. Tämä pätee niin teollisuuteen kuin tietointensiivisiin palveluyrityksiin. Näissä maissa työvoimakustannukset ovat samaa luokkaa kuin Suomessa.

Kansainvälinen liiketoiminta monimuotoistuu

1980-luvulla suomalaisten yritysten kansainvälinen toiminta laajeni perinteisestä ulkomaankaupasta eli tavaroiden viennistä ja tuonnista myös tuotannolliseen toimintaan ulkomailla. 1990-luvulla etenkin suurten yritysten tutkimus- ja tuotekehitystoiminta laajeni ulkomaille. Samaan aikaan myös niiden omistus kansainvälistyi.

Kansainvälinen liiketoiminta on saanut 2000-luvulla kaksi uutta piirrettä. Ensinnäkin digitalisointi ja nopeat tietoverkkoyhteydet ovat mahdollistaneet myös palveluluonteisten toimintojen tuottamisen eri paikassa kuin ne kulutetaan. Tätä voisi luonnehtia palvelujen vienniksi ja tuonniksi. Toinen uusi piirre on se, että yritysten eri toimintoja ja jopa työtehtäviä siirretään maasta toiseen. Yritykset eivät siis vain laajenna toimintaansa eri maihin. Yrityksissä mietitään yhä useammin mitä kannattaa tehdä missäkin ja tämän seurauksena toimintoja ja työtehtäviä siirtyy maasta toiseen.

Suomesta on siirtynyt 2000-luvulla toimintoja ulkomaille sekä ulkoistusten että konsernien sisäisten siirtojen seurauksena. Runsas viidennes yli sadan henkilön yrityksistä oli

siirtänyt joko ulkoistusten tai konsernin sisäisten siirtojen avulla toimintoja Suomesta ulkomaille. Ulkoistaminen kotimaahan on kuitenkin vielä yleisempää.

Korkean teknologian teollisuudessa ja tietointensiivisillä palvelualoilla toimintojen siirtyminen ulkomaille on kaikkein yleisintä. Monesti ajatellaan, että juuri nämä alat ovat niitä, jotka voisivat Suomessa kasvaa ja joihin Suomen pitäisi keskittyä. Vaikka näiden alojen toimintoja on siirtynyt Suomesta pois, niin päinvastaistakin on tapahtunut. Kymmenesosa korkean teknologian teollisuusyrityksistä on 2000-luvulla siirtänyt joi-tain toimintoja myös ulkomailta Suomeen.

Tärkeimpiä syitä toimintojen siirtymiseen Suomesta ulkomaille on ollut tavoite pienentää työvoimakustannuksia. Myös paineet asiakkaiden ja kilpailijoiden suunnalta ovat lisänneet siirtoja. Sen sijaan verotuksen vaikutukset toimintojen siirtoon ovat lähes ole-mattomat.

Suurin osa toimintoja siirtäneistä yrityksistä on siirtänyt ainakin osan toiminnoistaan EU-alueelle. Sekä vanhat jäsenmaat (EU-15) että uudet jäsenmaat (EU-12)⁴ ovat olleet suosittuja kohteita tukipalveluille, kuten logistiikalle ja tietotekniikkapalveluille. Sen sijaan teollisuustuotannon siirtymiset EU-alueelle painottuvat uusiin jäsenmaihiin. Näi-den maiden lisäksi teollisuustuotantoa on siirtynyt Kiinaan.

Kaiken kaikkiaan talouden globalisaatio on muuttunut niin, ettei kansainvälinen kilpailu kohdistu enää vain lopputuotemarkkinoihin vaan kilpailu ilmenee myös paljon hienoja-koisemmalla tasolla. Kyse voi olla yhtä hyvin korkean koulutustason ja tuottavuuden tehtävistä kuin matalan koulutustason rutiinitehtävistä. Siirtopäätösten kriteeri onkin enenevässä määrin alueellisten tuottavuuksien suhde verrattuna alueellisten palkka-tasojen suhteeseen tehtävätasolla.

⁴ EU 12 = uudet EU-maat, Kypros, Latvia, Liettua, Malta, Puola, Slovakia, Slovenia, Tšekki, Unkari, Viro, Bulgaria ja Romania

5. Teknologian kansainvälistyminen

Kansainvälistymisen ja talouskasvun kannalta yksi merkittävimmistä alueista on teknologian ja erityisesti tieto- ja viestintätekniiikan rooli globalisaatioprosessissa. Tutkimus- ja kehittämistoimintaa sekä innovaatioita pidetään yleisesti keskeisinä yritysten kilpailukyvyille ja menestymiselle kansainvälistyvässä toimintaympäristössä. Teknologian voimistuneen kansainvälistymisen taustalla on kaupan vapautumisen ja pääomaliikkeiden säännöstelyn purkamisen ohella informaatioteknologian nopea kehitys. Tämä on mahdollistanut monikansallisten yritysten toimien koordinoinnin ja havainnoinnin maailmanlaajuisesti, mikä on samalla luonut edellytyksiä globaaleille teknologiastrategioille.

Teknologian kansainvälistymistä kuvataan tässä luvussa yritysten tutkimus- ja kehittämistoiminnan kansainvälistymisen, korkean teknologian tuotteiden ulkomaankaupan ja innovaatiotoiminnan kansainvälistymisen näkökulmasta. Yritysten tutkimus- ja kehittämistoiminta on pääasiallinen teknologinen panos, jonka yritys tai emoyhtiö voi kehittää yhdessä tai useammassa maassa yrityksen sisäisen verkoston tai t&k-keskusten kautta. Kun t&k-menot ja -henkilöstö mittaavat enemmänkin panostusta itse kehittämistyöhön ja korkean teknologian ulkomaankauppa heijastaa t&k-investoinnin tasoa, niin innovaatiotoiminnan kuvauksen lähtökohtana on kehittämistyön tulos.

5.1 Tutkimus- ja kehittämistoiminnan kansainvälistyminen

Tässä luvussa luodaan katsaus ulkomaisten yritysten t&k-toimintaan Suomessa Tilastokeskuksen vuosittaisen tutkimus- ja kehittämistoimintakyselyn tuottamien tietojen puitteissa. Ulkomaiseksi tytäryhtiöiksi on määritelty yritys, jonka omistajana on ulkomainen yritys yli 50 prosentin päätäntävällällä. Kyseessä ovat siis ulkomaisen emoyrityksen Suomessa toimivat tytäryhtiöt.

Ulkomaisten yhtiöiden t&k-toiminta Suomessa

Ulkomaalaisomisteisten yritysten tutkimus- ja kehittämistoiminnan menot olivat vuonna 2006 kaikkiaan 705 miljoonaa euroa, mikä oli 17 prosenttia kaikista yritysten t&k-menoista Suomessa. Vielä vuosituhannen vaihteessa vastaava osuus oli runsaat 13 prosenttia. Samalla kun yritysten t&k-menot nousivat vuodesta 2000 vuoteen 2006 noin 31 prosenttia, oli kasvu ulkomaisissa yhtiöissä yli kaksinkertainen, 67 prosenttia.

Yritysten tutkimus- ja tuotekehitystehtävissä työskenteli vuonna 2006 kaikkiaan 41 700 henkilöä. Näistä runsaat 8 000 eli lähes joka viides työskenteli ulkomaalaisomisteisissa yrityksissä. Henkilöstön osuus on noussut t&k-menoja nopeammin, yli viidellä prosenttiosuudella vuodesta 2000. T&k-henkilökunnan määrä kaikissa yrityksissä kasvoi tarkasteluajanjaksolla yhdeksän prosenttia, mutta ulkomaisissa yhtiöissä lähes 50 prosenttia.

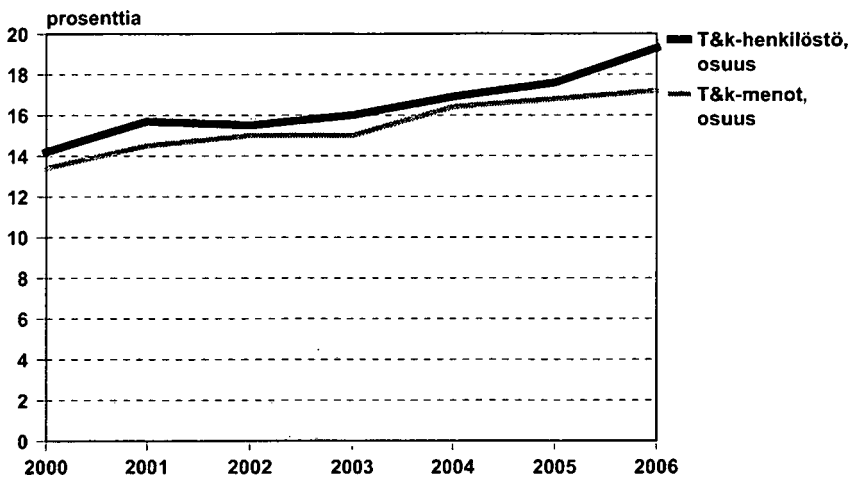
Näin ollen tutkimus- ja kehittämistoimintatietojen valossa ulkomaisomisteisten yritysten merkitys Suomessa on kuluneen vuosikymmenen aikana vahvistunut suuresti.

Taulukko 14. Yritysten tutkimus- ja kehittämistoiminnan menot ja henkilökunta 2000–2006

Vuosi	T&k-menot yhteensä		T&k-henkilöstö		
	milj. euroa	ulkomaiset yhtiöt milj. euroa osuus, %	ulkomaiset yhtiöt lkm osuus, %	yhteensä lkm	ulkomaiset yhtiöt lkm osuus, %
2000	3 135,9	420,9 13,4	38 169	5 420	14,2
2001	3 284,0	477,3 14,5	37 971	5 946	15,7
2002	3 375,1	505,4 15,0	39 239	6 063	15,5
2003	3 527,9	529,2 15,0	40 089	6 421	16,0
2004	3 683,5	605,6 16,4	40 674	6 877	16,9
2005	3 876,9	653,2 16,8	40 802	7 163	17,6
2006	4 107,8	705,0 17,2	41 691	8 054	19,3

Lähde: Tilastokeskus, Tiede, teknologia ja tietoyhteiskunta

Kuvio 52. Ulkomaisten yhtiöiden osuus tutkimus- ja kehittämistoiminnan menoista ja henkilökunnasta 2000–2006

Lähde: Tilastokeskus, Tiede, teknologia ja tietoyhteiskunta

5.2 Korkean teknologian tuotteiden ulkomaankauppa

Tutkimus- ja kehittämistoiminnan tuloksena syntyy uutta tietoa ja teknologiaa, joiden käyttöönotto ja soveltaminen näkyvät teollisuudessa mm. uusina tuotantoprosesseina ja tuotteina sekä teknologiaintensiivisten tuotteiden kauppana. Teknologian soveltamista ja siirtoa tarkastellaan tässä luvussa korkean teknologian ulkomaankauppätietojen kautta. Käytetyt indikaattorit kertovat eri maiden ulkomaankaupan rakenteen ja volyymin kehityksestä, kilpailukyvästä sekä menestymisestä kansainvälisillä tiede- ja teknologiaintensiivisillä markkinoilla. Korkean teknologian tuotteilla on tunnetusti laajalti hyödynnettyinä positiivisia vaikutuksia talouden tuottavuuteen ja kasvuun. Ne kuvastavatkin maan kykyä hyödyntää ja kaupallistaa tutkimuksen ja teknologisten innovaatioiden tuloksia. Suuri korkean teknologian osuus ulkomaankaupasta yhdistetään t&k-

investointien korkeaan tasoon, tuottavuuden kasvuun sekä hyväpalkkaisiin ja taitoa vaativiin työtehtäviin. Tietojen lähteenä on Tullihallituksen ULTIKA-tietokanta.

Korkean teknologian käsitteen määrittely¹

Korkean teknologian käsitettä voidaan tarkastella joko toimiala-, yritys- tai tuoteperusteisesti tai itse käytetyn teknologian teknisten ominaisuuksien näkökulmasta. Tilastoimen kannalta toimiala- ja tuoteperusteinen tarkastelu on käyttökelpoisin. OECD on jakanut eri toimialat t&k-intensiteettiin perustuen neljään luokkaan. Korkean teknologian tämänhetkisiä toimialoja ovat avaruus ja ilmailu, tieto- ja konntorikoneet, elektronikka ja tietoliikennevälineet, lääkevalmisteet sekä instrumentit ja hienomekaniikka. Korkean teknologian tuoteryhmät on määritelty samankaltaisella periaatteella.

Korkean teknologian tuoteryhmät

Toimialoittaisen tarkastelun ongelmana on, että korkean teknologian toimialoihin voi esimerkiksi kuulua yrityksiä, jotka eivät todellisuudessa ole kovin t&k-intensiivisiä. Yritykset voivat tuottaa myös tuotteita, jotka kaikki eivät täytä korkean teknologian tuotteiden kriteerejä. Korkean teknologian tuotteita tuotetaan myös muilla kuin korkean teknologian toimialoilla. Korkeasta teknologiasta ja sen tuotannosta saadaankin toimialaperustaista lähestymistapaa tarkempi kuva tarkastelemalla sitä tuotteiden näkökulmasta. Tuotelista perustuu tuoteryhmittäisiin t&k-intensiivisyyslaskelmiin.

Korkean teknologian tuotteet muuttuvat ajan kuluessa, mikä johtaa uusien määritelmien käyttöönottoon. Uusia teknologioita ja niihin perustuvia tuotteita kehitetään jatkuvasti, kun taas vanhemmat teknologiat saavuttavat ajan myötä kypsyyssvaiheen ja niistä tulee vähemmän teknologiaintensiivisiä keskitason tai pitkällä ajalla jopa matalan tason teknologioita. Tämän kehityksen vuoksi myös toimiala- ja tuoteperusteisia korkean teknologian määritelmiä on muutettava.

Nykyisin käytössä olevan OECD:n määritelmän mukaisia tuoteryhmiä on yhdeksän. Korkean teknologian tuotteiksi luetaan tavarat, joiden tutkimukseen ja kehittämiseen käytetään vähintään neljä prosenttia toimialan liikevaihdosta. Päätuoteryhmät SITC (Standard International Trade Classification) rev. 3 -koodeineen on listattu liitteessä 4.²

Korkean teknologian vienti entisellään

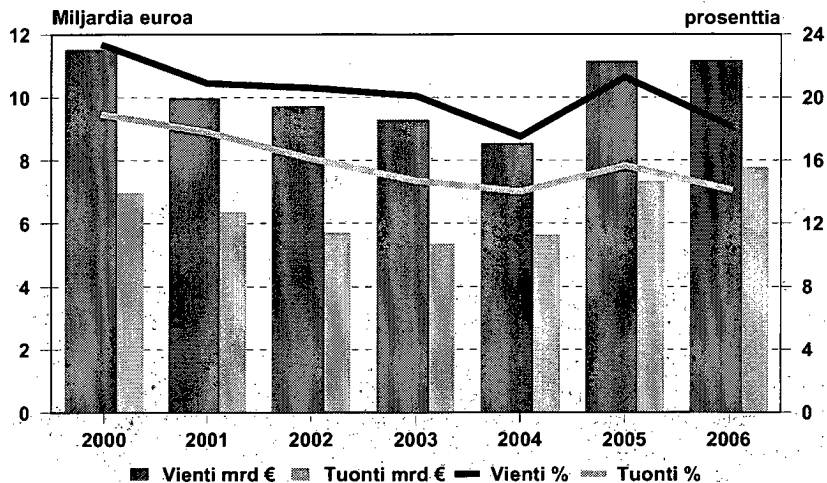
Korkean teknologian tuotteiden viennin arvo pysyi vuonna 2006 edellisvuoden tasolla ollen lähes 11,2 miljardia euroa. Sen osuus Suomen koko viennistä kuitenkin laski vuoteen 2005 verrattuna kolmella prosenttiyksiköllä 18,2 prosenttiin. Osuus oli toistaiseksi korkeimmillaan yli 23 prosentissa vuonna 2000. Korkean teknologian tuonti sen sijaan nousi arvoltaan suuremmaksi kuin koskaan, miltei 7,8 miljardiin euroon. Silti myös sen osuus Suomen koko tuonnista laski ja oli 14,2 prosenttia. Vuonna 2000 tuonnin osuus hipoi 19 prosenttia.

¹ Classification of High-Technology Products and Industries. OECD Document DST/EAS/IND/STP(95)1. OECD. sekä Hatzichronoglou, Thomas: Revision of the High-Technology Sector and Product Classification. STI Working Papers 1997/2, OECD.

² Lisätietoja korkean teknologian ulkomaankauppatilastoista on saatavilla osoitteessa www.tilastokeskus.fi/tii/ktek

Suomen korkean teknologian tuotteiden ulkomaankaupan tase on ollut positiivinen vuodesta 1995 lähtien, jolloin vienti ylitti arvoltaan tuonnin ensimmäistä kertaa. Vuonna 2006 ylijäämää kertyi 3,4 miljardia euroa. Vienti-tuonti-suhde oli 1,44. Muissa kuin korkean teknologian tuotteissa vastaava suhdeluku oli 1,07 ja ulkomaankaupassa kaikkiaan 1,12.

Kuvio 53. Korkean teknologian tuotteiden ulkomaankaupan arvo ja osuudet vuosina 2000–2006

Lähde: Tullihallitus

Elektroniikan ja tietoliikennevälineiden vienti väheni

Tuoteryhmittäin tarkasteltuna korkean teknologian viennin kehitys oli vuonna 2006 varsin vaihtelevaa. Neljässä tuoteryhmästä yhdeksästä vienti väheni edelliseen vuoteen verrattuna. Näihin lukeutui myös elektroniikka ja tietoliikennevälineet, jossa vähennystä kertyi runsas 150 miljoonaa euroa. Ryhmän osuus korkean teknologian viennistä oli kuitenkin 80 prosenttia. Matkapuhelinten osuus tuoteryhmän kaikkiaan 8,9 miljardin euron viennistä oli 6,7 miljardia euroa.

Tieteellisten instrumenttien vienti ylitti ensimmäistä kertaa miljardin euron rajan. Eniten kuitenkin kasvoi kolmanneksi suurimman ryhmän, tieto- ja toimistokoneiden, viennin arvo. Tuoteryhmän vienti nousi liki 120 miljoonaa euroa mikä tarkoittaa 27 prosentin kasvua. Pienemmistä tuoteryhmistä ei-sähköisten koneiden viennissä kirjattiin 52 prosentin lisäys. Sen sijaan sekä aseiden että avaruus- ja ilmailualan tuotteiden vienti laski suhteellisesti saman verran.

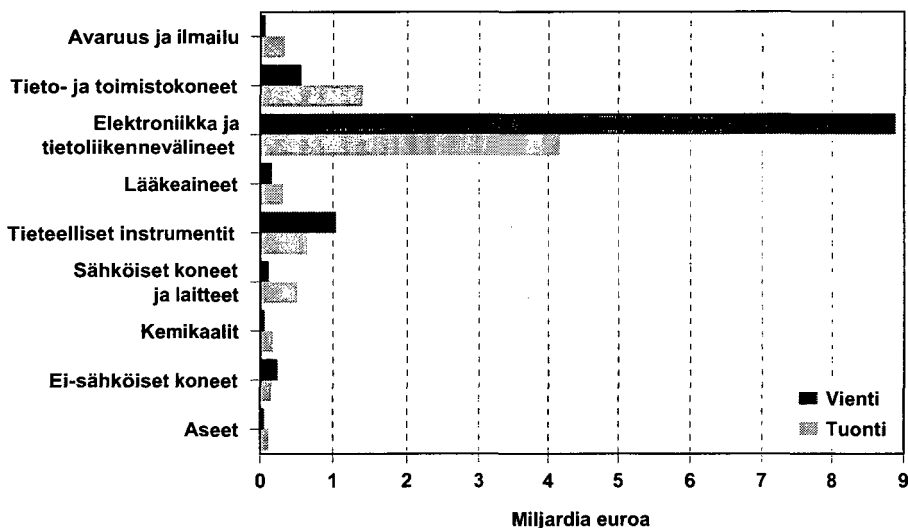
Taulukko 15. Korkean teknologian tuotteiden ulkomaankauppa tuoteryhmittäin vuosina 2005 ja 2006

Tuoteryhmä	2005			2006		
	Vienti	Tuonti	Kauppataase	Vienti	Tuonti	Kauppataase
Avaruus ja ilmailu	128	207	-79	61	322	-261
Tieto- ja toimistokoneet	446	1 400	-955	565	1 403	-838
Elektroniikka ja tietoliikennevälineet	9 041	3 845	5 196	8 886	4 157	4 729
Lääkeaineet	134	289	-155	158	314	-155
Tieteelliset instrumentit	971	581	390	1 040	637	403
Sähköiset koneet ja laitteet	115	620	-504	114	507	-392
Kemikaalit	55	158	-102	56	166	-111
Ei-sähköiset koneet	155	154	1	235	154	81
Aseet	112	74	38	52	107	-55
Korkean teknologian tuotteet yhteensä	11 157	7 328	3 830	11 168	7 767	3 401

Lähde: Tullihallitus

Elektroniikan ja tietoliikennevälineiden tuonti kasvoi vuoden 2006 aikana runsaalla 300 miljoonalla eurolla lähes 4,2 miljardiin euroon. Tieto- ja toimistokoneiden tuonti pysyi ennallaan 1,4 miljardissa eurossa. Avaruus- ja ilmailualan tuotteiden tuontiin kirjautui 56 prosentin kasvu. Tuoteryhmistä ainoastaan sähkökoneiden ja -laitteiden tuonnin arvo väheni edellisvuoteen verrattuna.

Kuvio 54. Korkean teknologian tuotteiden ulkomaankaupan arvo tuoteryhmittäin vuonna 2006

Lähde: Tullihallitus

Kolmen korkean teknologian tuoteryhmän kauppa ylijäämäistä

Suomen koko ulkomaan tavarakaupan 6,5 miljardin euron ylijäämästä miltei kolme neljäsosaa perustui elektroniikan ja tietoliikennevälineiden positiiviseen kauppataaseeseen. Ilman elektroniikkaa ja tietoliikennevälineitä myös korkean teknologian kauppa olisi noin 1,3 miljardia euroa alijäämäinen. Tuoteryhmän vienti-tuonti-suhde heikkeni hieman, mutta se oli silti erinomainen 2,14. Kauppataase oli vuonna 2006 positiivinen myös kahdessa muussa korkean teknologian tuoteryhmässä. Tieteellisten instrumenttien suhdeluku oli 1,63 ja ei-sähköisten koneiden 1,53. Aseiden kauppa kääntyi uudelleen vahvasti alijäämäiseksi. Vienti-tuonti-suhde oli heikoin avaruus- ja ilmailualan tuotteissa, vain 0,19.

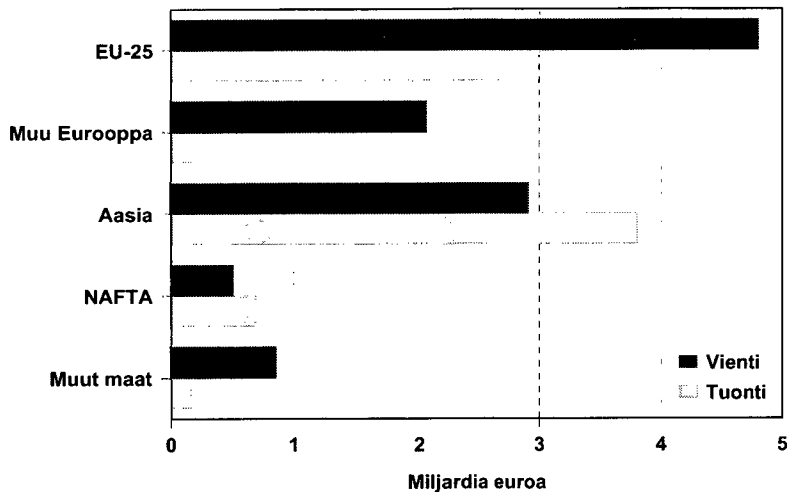
Elektroniikan ja tietoliikennevälineiden vuotuinen ylijäämä on ollut jo lähes vuosikymmenen ajan muutaman miljardin euron luokkaa. Myös tieteellisten instrumenttien kaupan ylijäämä on kasvanut tasaiseen tahtiin ja sitä kertyi vuonna 2006 yli 400 miljoonaa euroa. Tieto- ja toimistokoneiden alijäämä sen sijaan nousi vuosituhannen vaihteessa lähes miljardiin euroon ja on sen jälkeen pysytellyt samoissa lukemissa. Myös sekä sähköisten koneiden ja laitteiden että kemikaalien alijäämät ovat sitkeästi olleet suuria. Näiden ohella myös lääkeaineiden kaupan alijäämä on vähitellen kasvanut.

Aasia ohitti EU:n tärkeimpänä tuontialueena

Korkean teknologian vienti EU25-alueen maihin kasvoi edellisvuodesta lähes 500 miljoonalla eurolla ja oli yhteensä 4,8 miljardia euroa. Samalla Euroopan unionin osuus korkean teknologian viennistä nousi 43 prosenttiin. Korkean teknologian tuotteiden tuonti EU-maista kuitenkin väheni yli 600 miljoonaa euroa ja osuus putosi 36 prosenttiin. Tuonnin arvo oli kaikkiaan 2,8 miljardia euroa. Vienti-tuonti-suhde EU-maihin vahvistui 1,72:een. Venäjän-kaupan kaupassa tapahtuneiden muutosten myötä korkean teknologian vienti muuhun Eurooppaan väheni selvästi. Kauppa oli kuitenkin edelleen erittäin ylijäämäistä Suomen eduksi. Ylijäämät sekä EU-maihin että muuhun Eurooppaan olivat kahden miljardin euron luokkaa.

Aasian merkitys Suomen korkean teknologian tuotteiden kauppakumppanina kasvoi vuonna 2006. Vienti Aasian maihin pysyi liki ennallaan ja osuus 26 prosentissa, mutta tuonti sitä vastoin kasvoi lähes miljardilla eurolla. Puolet kaikesta korkean teknologian tuonnista oli lähtöisin Aasiasta. Aasiasta tuotiin korkean teknologian tuotteita 3,8 miljardilla eurolla viennin arvon ollessa 2,9 miljardia euroa. Näin ollen korkean teknologian kauppa Aasian maiden kanssa kääntyi samalla alijäämäiseksi vienti-tuonti-suhteen jäädessä 0,76:een. Kauppa NAFTA-maiden eli Yhdysvaltojen, Kanadan ja Meksikon kanssa on vanhastaan ollut alijäämäistä.

Kuvio 55. Korkean teknologian tuotteiden ulkomaankaupan arvo maaryhmittäin vuonna 2006

Lähde: Tullihallitus

Vienti Venäjälle väheni yli kolmanneksen, tuonti Kiinasta kasvoi 56 prosenttia

Venäjä säilyi vuonna 2006 Suomen korkean teknologian tuotteiden merkittävimpänä vientimaana siitäkin huolimatta, että viennin arvo laski edellisvuodesta lähes 700 miljoonalla eurolla runsaaseen 1,2 miljardiin euroon. Samalla Venäjän osuus viennistä putosi 17 prosentista 11 prosenttiin. Myös vienti Arabiemiirikuntiin väheni 350 miljoonalla eurolla, mutta maa oli silti viidenneksi suurin korkean teknologian kohdealue. Vienti toiseksi tärkeimpään kohdemaahan Britanniaan kasvoi vuodesta 2005 miltei 80 miljoonaa euroa ja oli kaikkiaan runsas 900 miljoonaa euroa. Suurin kasvu viennissä kirjattiin Saksaan, yli 200 miljoonaa euroa. 20 suurimman vientimaan osuus Suomen korkean teknologian tuotteiden koko viennistä oli 76 prosenttia.

Tuonti on vientiäkin keskittyneempää, sillä 20 tärkeimmän korkean teknologian tuontiin osuus oli 90 prosenttia. Tieto- ja toimistokone- sekä tietoliikennevälinepainotteinen tuonti Kiinasta ylitti jo kahden miljardin euron rajan kolmen vuoden peräkkäisen noin 50 prosentin kasvun myötä. Kiinan osuus tuonnista nousi 26 prosenttiin. Tuonti sekä Taiwanista että Etelä-Koreasta kasvoi yli sadalla miljoonalla eurolla. Sitä vastoin tuonti Virosta ja Unkarista väheni noin 300 miljoonalla eurolla ja prosenteissakin pudotus oli molemmissa noin 60. Myös tuonti Saksasta ja Yhdysvalloista kutistui.

Suomen korkean teknologian ulkomaankauppa oli vuonna 2006 ylijäämäisintä Venäjän (+1,2 mrd. euroa), Britannian (+650 milj. euroa), Saudi-Arabian ja Arabiemiraattien (molemmat +615 milj. euroa) sekä Italian (+520 milj. euroa) kanssa. Tase oli Suomen kannalta negatiivisin ennen kaikkea Kiinan (-1,5 mrd. euroa), mutta myös Etelä-Korean (-440 milj. euroa) sekä Japanin ja Taiwanin (molemmat -330 milj. euroa) kaupassa. Vain kahta vuotta aiemmin, vuonna 2004, korkean teknologian kaupan alijäämä Kiinaan oli ainoastaan 310 miljoonaa euroa.

Taulukko 16. Korkean teknologian tuotteiden suurimmat vienti- ja tuontimaat vuonna 2006

Vienti	milj. euroa	%	Tuonti	milj. euroa	%
Venäjä	1 247	11,2	Kiina	2 022	26,0
Britannia	910	8,1	Saksa	804	10,3
Saksa	846	7,6	Yhdysvallat	601	7,7
Saudi-Arabia	616	5,5	Etelä-Korea	477	6,1
Arabiemiirikunnat	616	5,5	Japani	403	5,2
Italia	571	5,1	Taiwan	387	5,0
Kiina	481	4,3	Ruotsi	284	3,7
Yhdysvallat	443	4,0	Britannia	264	3,4
Ruotsi	353	3,2	Malesia	235	3,0
Espanja	329	2,9	Viro	227	2,9
Ranska	319	2,9	Irlanti	224	2,9
Etelä-Afrikka	278	2,5	Alankomaat	175	2,2
Alankomaat	247	2,2	Unkari	161	2,1
Turkki	246	2,2	Ranska	158	2,0
Ukraina	195	1,7	Tanska	146	1,9
Puola	194	1,7	Brasilia	145	1,9
Jordania	174	1,6	Singapore	90	1,2
Norja	154	1,4	Sveitsi	81	1,0
Viro	131	1,2	Venäjä	74	0,9
Sveitsi	121	1,1	Tšekki	67	0,9
Yhteensä	8 469	75,8	Yhteensä	7 022	90,4
Muut maat	2 699	24,2	Muut maat	745	9,6
Koko vienti	11 168	100,0	Koko tuonti	7 767	100,0

Eräistä tuoteryhmistä ei saatavissa maittaista erittelyä.

Lähde: Tullihallitus

5.3 Yritysten innovaatiotoiminta

Yritysten innovaatiotoiminnasta tehdyt tutkimukset ovat osoittaneet eräitä innovaatiotoimintaan liittyviä yleispiirteitä: innovaatiotoiminta yleistyy yrityskoon kasvaessa, konserneihin kuuluvat yritykset harjoittavat innovaatiotoimintaa itsenäisiä yrityksiä yleisemmin ja laajemmilla markkinoilla toimivat yritykset ovat aktiivisempia innovaatiotoiminnassa kuin pienemmillä markkinoilla toimivat yritykset.

Kehittämistoiminta ja innovaatiot ovat keskeisiä tekijöitä yritysten kilpailukyvyille ja viime kädessä hyvinvoinnille. Kansainvälistyminen luo osaltaan yrityksille uudenlaisen innovaatioympäristön. Markkinoiden laajentuessa syntyy lisäkannustin innovaatiotoimintaan, ja tuotantopanoksia, tietoa ja osaamista voidaan hyödyntää ja yhdistellä aiempaa joustavammin. Kansainvälistyminen on lisännyt luonnollisesti yhteistyötä eri maissa sijaitsevien toimijoiden kanssa. Kansainvälisen yhteistyön lisääntyessä ja esimerkiksi konsernirakenteidensa myötä yritykset pystyvät verkostoitumaan aiempaa tehokkaammin liiketoimintojensa edistämiseksi. Tieto- ja viestintäteknologian samanaikainen kehitys osaltaan edesauttaa tiedon saantia, tiedon ja osaamisen liikkuvuutta sekä vähentää toimintojen ”paikkasidonnaisuutta”.

EU:n innovaatiotutkimus

Tilastokeskus on tehnyt yritysten innovaatiotoimintaan liittyviä innovaatiotutkimuksia 1980- ja 1990-lukujen taitteesta alkaen osallistuen EU:n innovaatiotutkimuksiin (CIS, Community Innovation Survey)³ 1990-luvun puolivälistä lähtien.

EU:n innovaatiotutkimuksessa innovaatiolla tarkoitetaan yrityksen markkinoille tuomaa uutta tai olennaisesti parannettua tavaraa tai palvelua. Innovaatio voi olla myös yrityksen käyttöönottama uusi tai aiemmasta olennaisesti parannettu prosessi. Innovaation on oltava uusi kyseessä olevan yrityksen näkökulmasta, mutta sen ei tarvitse olla uusi kyseessä olevan toimialan tai markkinoiden kannalta. Innovaatiotoimintaa harjoittaneiksi yrityksiksi lasketaan innovaatioita tehneiden yritysten lisäksi ne, joilla on ollut innovaatioiden kehittämiseen tähtäviä joko edelleen tarkastelujakson jälkeen jatkuneita tai jo tarkastelujaksolla keskeytyneitä projekteja.

Innovaatiotutkimuksen käsitteistöä on uudistettu kattamaan tuote- ja prosessi-innovaatioiden lisäksi myös markkinointi- ja organisaatioinnovaatiot. Markkinointi- ja organisaatioinnovaatioihin liittyviä kysymyksiä tiedusteltiin ensimmäistä kertaa ajanjaksolta 2004–2006.

Seuraavassa tarkastellaan yritysten innovaatiotoimintaa ja innovaatiotoiminnan kansainvälisiä ulottuvuuksia tuoreimman innovaatiotutkimuksen valossa. CIS2006-tutkimus kartoitti yritysten innovaatiotoimintaa vuosina 2004–2006 kattaen vähintään kymmenen henkilöä työllistävät yritykset teollisuudessa (ml. kaivostoiminta sekä sähkö-, kaasu- ja vesihuolto) ja eräillä palvelualoilla⁴. Tarkastelu kattaa pääosin vain tuote- ja prosessi-innovaatiot sekä näihin liittyvät toimet sivuten nk. ei-teknologisia innovaatioita eli markkinointi- ja organisaatioinnovaatioita ainoastaan tarkasteltaessa innovaatiotoiminnan yleisyyttä yritysmuodoittain.

Aiempaa suurempi osa yrityksistä harjoitti innovaatiotoimintaa vuosina 2004–2006

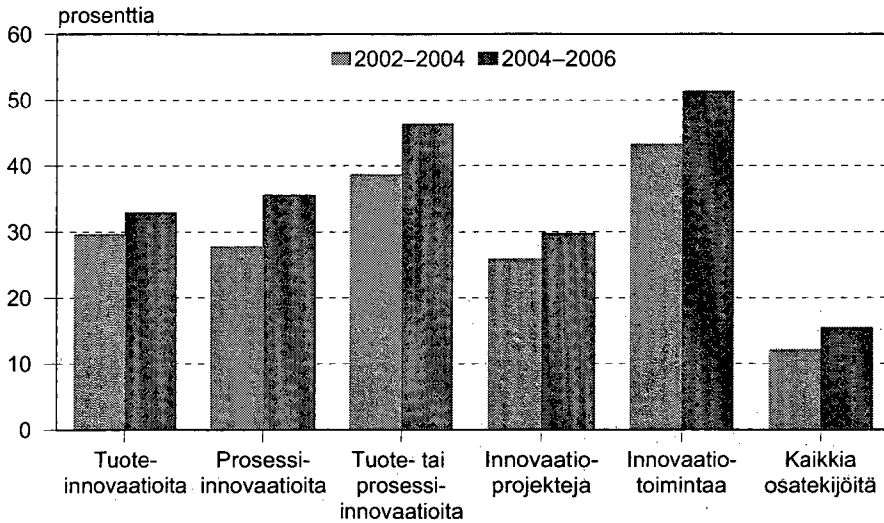
Noin puolet innovaatiotutkimuksen kohdejoukkoon kuuluneista yrityksistä harjoitti tuote- ja prosessi-innovaatioihin liittyvää innovaatiotoimintaa vuosina 2004–2006. Valtaosa näistä teki myös innovaatioita kyseisellä tutkimusjaksolla. Kaikista yrityksistä innovaatioita tehneiden osuus oli 46 prosenttia; 33 prosenttia yrityksistä ilmoitti tehneensä tuote-innovaatioita ja 36 prosenttia prosessi-innovaatioita.

Innovaatiotoimintaa harjoittaneiden yritysten osuus on viime vuosina kasvanut, sillä yritykset ilmoittivat innovaatiotoimintaa yleisemmin vuosina 2004–2006 kuin vuosina 2002–2004. Innovaatiotoimintaa harjoittaneiden yritysten osuus kasvoi palvelualoilla teollisuutta enemmän. Innovaatiotyypin tarkastelu taas osoittaa, että prosessi-innovaatioita tehneiden yritysten osuus kasvoi tuoteinnovaatioita tehneiden yritysten osuutta enemmän.

³ EU:n jäsenmaiden yhteishanke, jossa käytetään harmonisoitua tiedonkeruulomaketta sekä yhtenäisiä menetelmiä ja rajoituksia. Innovaatiotutkimus perustuu Oslo-käsikirjaan, joka sisältää innovaatiotilastojen laadinnan suositukset. Käsikirjan uusi versio 'Oslo Manual, Guidelines for collecting and interpreting innovation data, 3rd edition' otetaan käyttöön seuraavan innovaatiotutkimuksen (2008) myötä.

⁴ Toimialat 51 (tukkukauppa), 60-63 ja 64 (liikenne ja tietoliikenne), 65-67 (rahoitustoiminta), 72 (tietojenkäsittelypalvelu), 742 (tekninen palvelu) ja 743 (tekninen testaus ja analysointi).

Kuvio 56. Innovaatiotoiminnan yleisyys yrityksissä 2002–2004 ja 2004–2006, osuus yrityksistä

Lähde: Tilastokeskus, Innovaatiotoiminta

Innovaatiotoiminta yleisempää vientiyrityksissä kuin kotimaan markkinoilla toimivilla

Innovaatiotoiminnan yksi keskeisistä kannustimista on riittävä kysyntä eli riittävät markkinat innovatiivisille tuotteille. Pienissä talouksissa markkinat ovat suhteellisen rajalliset, jolloin viennin kautta saavutettavat laajemmat ja samalla ehkä myös kilpailummat markkinat kannustavat ja osaltaan myös pakottavat innovatiiviseen toimintatapaan.

Kuten aiemmat tutkimustulokset myös tuoreimman innovaatiotutkimuksen tulokset osoittavat, että vientiyrityksissä innovaatiotoiminta on yleisempää kuin yrityksissä, jotka toimivat ainoastaan kotimaan markkinoilla. Tämä koskee etenkin tuote-innovaatioita tekeviä yrityksiä. Sen sijaan prosessi-innovaatioiden yleisyyteen vienti taustamuuttujana vaikuttaa vähemmän. Vuosina 2004–2006 sekä teollisuudessa että palveluissa vientiyrityksistä innovaatiotoimintaa harjoittaneiden yritysten osuus oli noin kymmenen prosenttiyksikköä suurempi kuin innovaatiotoimintaa harjoittaneiden osuus yrityksistä, joilla ei ollut vientiä.

Taulukko 17. Innovaatiotoiminnan yleisyys vientiä/ei vientiä -jaottelun mukaan 2004–2006, osuus yrityksistä

	Yritysten luku- määrä	Tuote- innovaa- tioita ¹⁾ %	Prosessi- innovaa- tioita %	Tuote- tai prosessi- innovaatioita %	Inno- vaatio- projekteja %	Inno- vaatio- toimintaa %	Kaikkia osa- tekijöitä %
Yhteensä	8221	33,0	35,6	46,4	29,8	51,4	15,5
Teollisuus²⁾ yhteensä	4224	34,9	39,9	50,4	33,2	55,4	17,6
Ei vientiä tai vientitietoa	1602	23,9	37,3	44,0	24,1	48,0	10,7
Vientiä	2622	41,7	41,4	54,3	38,8	59,9	21,9
Palvelut yhteensä	3996	30,9	31,1	42,1	26,2	47,3	13,3
Ei vientiä tai vientitietoa	2004	26,2	28,1	37,0	24,1	42,6	11,5
Vientiä	1993	35,7	34,1	47,3	28,3	52,0	15,1

¹⁾ Tavarat ja palvelut

²⁾ Sisältää kaivostoiminnan sekä sähkö-, kaasu- ja vesihuollon.

Lähde: Tilastokeskus, Innovaatiotoiminta

Konserniyritykset itsenäisiä yrityksiä aktiivisempia innovaatiotoiminnassa

Tutkimuksissa on yleisesti todettu, että yritysmuoto vaikuttaa innovaatioaktiivisuuteen – konserniyritykset harjoittavat innovaatiotoimintaa yleisemmin kuin itsenäiset yritykset.

Tuoreimman innovaatiotutkimuksen tulokset osoittavat, että vuosina 2004–2006 innovaatiotoiminta oli yleisempää konserniyrityksissä kuin itsenäisissä yrityksissä. Ulkomaisiin konserneihin lukeutuvissa yrityksissä innovaatiotoiminta oli lisäksi yleisempää kuin kotimaisiin konserneihin kuuluvissa yrityksissä. Teollisuudessa ulkomaisiin konserneihin kuuluvista yrityksistä 70 prosenttia ilmoitti harjoittaneensa innovaatiotoimintaa, kun sen sijaan teollisuudessa toimivista itsenäisistä yrityksistä 51 prosentilla oli ollut innovaatiotoimintaa. Kotimaisiin konserneihin kuuluvista yrityksistä innovaatiotoimintaa harjoittaneiden osuus oli 60 prosenttia. Palvelualoilla ulkomaisiin konserneihin kuuluvista 56 prosenttia, kotimaisiin konserneihin kuuluvista 52 prosenttia ja itsenäisistä yrityksistä 42 prosenttia ilmoitti innovaatiotoiminnasta.

Taulukko 18. Tuote- ja prosessi-innovaatioihin liittyvän innovaatiotoiminnan yleisyys yritysmuodon mukaan 2004–2006, osuus yrityksistä

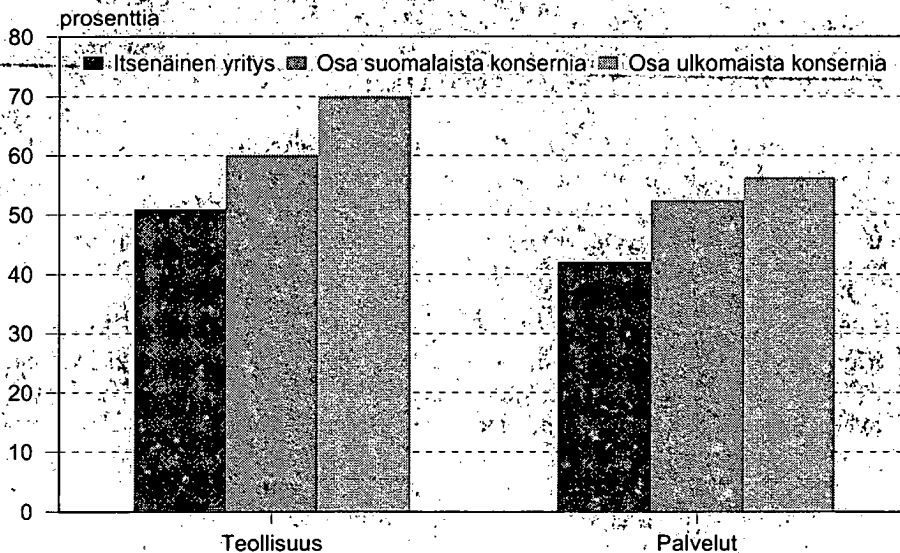
	Yritysten luku- määrä	Tuote- innovaatioita ¹⁾ %	Prosessi- innovaatioita %	Tuote- tai prosessi- innovaatioita %	Innovaatio- projekteja %	Innovaatio- toimintaa %	Kaikkia osa- tekijöitä %
Yhteensä	8221	33,0	35,6	46,4	29,8	51,4	15,5
Teollisuus²⁾ yhteensä	4224	34,9	39,9	50,4	33,2	55,4	17,6
Itsenäinen yritys	2624	31,1	36,5	46,4	27,8	50,9	14,1
Osa suomalaista konsernia	1179	38,0	42,9	54,0	39,3	60,1	21,1
Osa ulkomaista konsernia	421	50,2	52,5	64,8	49,9	70,1	30,0
Palvelut yhteensä	3996	30,9	31,1	42,1	26,2	47,3	13,3
Itsenäinen yritys	2263	23,7	27,2	36,1	20,8	42,0	7,9
Osa suomalaista konsernia	931	37,8	34,5	47,6	36,3	52,4	20,6
Osa ulkomaista konsernia	803	43,5	38,1	52,8	29,5	56,3	20,0

1) Tavarat ja palvelut

2) Sisältää kaivostoiminnan sekä sähkö-, kaasu- ja vesihuollon.

Lähde: Tilastokeskus, Innovaatiotoiminta

Kuvio 57. Tuote- ja prosessi-innovaatioihin liittyvän innovaatiotoiminnan yleisyys yritysmuodon mukaan 2004–2006, osuus yrityksistä

Lähde: Tilastokeskus, Innovaatiotoiminta

Erot itsenäisten yritysten ja konserniyritysten harjoittaman innovaatiotoiminnan yleisyydessä eivät liity pelkästään teknologisiin innovaatioihin eli tuote- ja prosessi-innovaatioihin ja näihin liittyviin hankkeisiin. Myös käyttöön otettujen markkinointi- ja organisaatioinnovaatioiden yleisyys vaihtelee yritysmuodon mukaan. Vuosina 2004–2006 sekä teollisuudessa että palvelualoilla itsenäisistä yrityksistä hieman useampi kuin joka kolmas ilmoitti tehneensä markkinointi- tai organisaatioinnovaatioita. Ulkomaisiin konserneihin kuuluvilla yrityksillä, sekä teollisuudessa että palveluissa, vastaava osuus oli noin 53 prosenttia. Kotimaisiin konserneihin kuuluvissa yrityksissä innovaatioaktii-

visuus oli tältä osin suhteellisesti korkeampi kuin itsenäisissä yrityksissä, mutta alhaisempi kuin ulkomaisiin konserneihin kuuluvissa yrityksissä.

Taulukko 19. Markkinointi- ja organisaatioinnovaatioiden yleisyys yrityksissä 2004–2006, osuus yrityksistä

	Yritysten luku- määrä	Organisaatio- innovaatioita %	Markkinointi- innovaatioita %	Markkinointi- tai organisaatio- innovaatioita %	Innovaatio- toimintaa, laaja määritelmä ¹⁾ %	Kaikkia osa- tekijöitä ²⁾ %
Yhteensä	8221	33,8	27,6	41,9	57,0	9,8
Teollisuus³⁾ yhteensä	4224	32,1	27,4	41,3	59,9	10,0
Itsenäinen yritys	2624	27,3	25,6	37,7	55,4	6,9
Osa suomalaista konsernia	1179	38,3	29,5	44,8	65,0	14,7
Osa ulkomaista konsernia	421	44,1	33,2	53,8	73,5	16,7
Palvelut yhteensä	3996	35,6	27,7	42,6	53,9	9,5
Itsenäinen yritys	2263	29,8	21,6	36,5	48,0	5,1
Osa suomalaista konsernia	931	43,2	33,7	48,7	59,3	16,8
Osa ulkomaista konsernia	803	43,3	37,8	52,7	64,4	13,3

¹⁾ Yrityksellä tuote- tai prosessi-innovaatioita tai näihin liittyneitä hankkeita tai markkinointi- tai organisaatioinnovaatioita.

²⁾ Yrityksellä sekä tuote- että prosessi-innovaatioita ja näihin liittyneitä hankkeita sekä markkinointi- ja organisaatioinnovaatioita.

³⁾ Sisältää kaivostoiminnan sekä sähkö-, kaasu- ja vesihuollon.

Lähde: Tilastokeskus, Innovaatiotoiminta

Kansainvälinen innovaatioyhteistyö lisääntynyt

Yrityksen innovaatiot voivat syntyä yrityksen omasta tietämyksestä ja yrityksen omalla panostuksella, mutta usein innovaatioissa on mukana myös yrityksen ulkopuolista tietämystä – tavalla tai toisella. Yritys voi käyttää ulkopuolisia tietolähteitä tai esimerkiksi tilata tutkimus- ja kehittämistyötä yrityksen ulkopuolelta. Varsin usein innovaatiotoimintaa harjoitetaan yhteistyössä eri tyyppisten kumppaneiden kanssa.

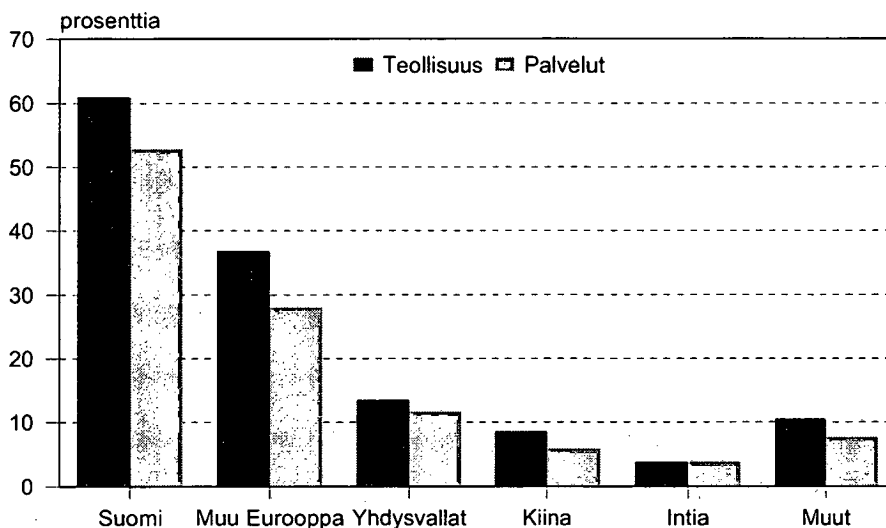
Innovaatiotutkimusten tulosten perusteella merkittävä osa innovaatiotoimintaa harjoittavista yrityksistä tekee innovaatiotoimintaan liittyvää yhteistyötä. Vuosina 2004–2006 yhteistyöstä ilmoitti kaikkiaan 58 prosenttia innovaatiotoimintaa harjoittaneista yrityksistä. Tuote- ja prosessi-innovaatioiden kehittämiseen liittyvää innovaatioyhteistyötä oli näin ollen tehnyt nyt huomattavasti suurempi osa yrityksistä kuin edellisellä tutkimusperiodilla vuosina 2002–2004, jolloin innovaatioyhteistyöstä ilmoitti 44 prosenttia innovaatiotoimintaa harjoittaneista yrityksistä. Tuolloin innovaatiotoimintaa harjoittaneiden osuus oli 43 prosenttia kaikista yrityksistä, kun nyt vastaava osuus oli kaikkiaan 51 prosenttia yrityksistä.

Valtaosalla innovaatioyhteistyötä tekevästä on luonnollisesti kotimaisia yhteistyökumppaneita, mutta merkittävässä osassa yrityksistä on yhteistyökumppaneita myös muualla, kuten muissa Euroopan maissa, Yhdysvalloissa ja Aasiassa. Suomessa toimiville yrityksille on ollut luontevaa jo sijainninkin kannalta tehdä yhteistyötä muualla Euroopassa sijaitsevien kumppaneiden kanssa, mutta innovaatioyhteistyötä esimerkiksi Yhdysvalloissa ja Kiinassa ja Intiassa sijaitsevien kumppaneiden kanssa tekevien osuus on myös kasvanut. Parin viimeisimmän innovaatiotutkimuksen valossa voidaan todeta, että innovaatioyhteistyön luonne on monipuolistunut ja kansainvälistynyt edelleen aiemmasta.

Innovaatioyhteistyötä tehdään laajalti erilaisten yhteistyökumppaneiden kanssa ja yhä useammalla yrityksellä on myös ulkomailla sijaitsevia yhteistyökumppaneita.

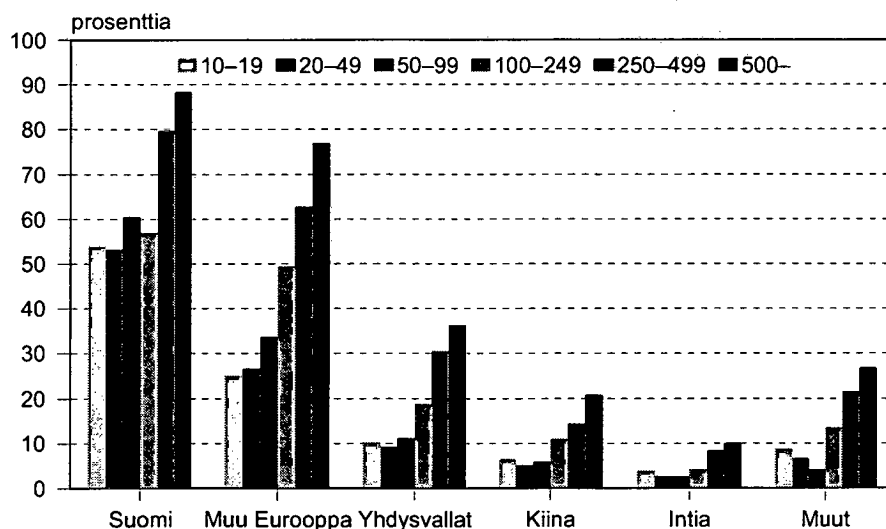
Yritysten kokoluokkatarkastelu osoittaa, että vaikka vuosina 2004–2006 suurilla yrityksillä oli yleisimmin yhteistyökumppaneita eri sijaintipaikoissa, myös pienemmät yritykset tekivät innovaatiotoimintaan liittyvää yhteistyötä eri maissa sijaitsevien yhteistyötahojen kanssa.

Kuvio 58. Innovaatioyhteistyötä harjoittaneet yritykset yhteistyökumppanin sijaintipaikan mukaan 2004–2006, osuus innovaatiotoimintaa harjoittaneista

Lähde: Tilastokeskus, Innovaatiotoiminta

Kuvio 59. Innovaatioyhteistyötä harjoittaneet yritykset yhteistyökumppanin sijaintipaikan ja yrityksen suuruusluokan mukaan 2004–2006, osuus innovaatiotoimintaa harjoittaneista yrityksistä

Lähde: Tilastokeskus, Innovaatiotoiminta

LIITE 1: Sanasto

BOP	Balance of Payments, Maksutase
BPM	Balance of Payments Manual, Maksutasekäsikirja
CIF	Cost, Insurance and Freight / Kulut, vakuutus ja rahti maksettuina (Toimituslauseke)
CIS	Community Innovation Survey / EU:n innovaatiotutkimus
EBOPS	Extended Balance of Payments Services Classification Palvelujen ulkomaankaupan käsikirjan mukainen maksutaseeseen sisältyvien palvelujen luokitus
ECB	European Central Bank / Euroopan Keskuspankki
Eurostat	Statistical Office of the European Communities/ Euroopan yhteisöjen tilastovirasto
FDI	Foreign Direct Investment / Ulkomaiset suorat sijoitukset
FOB	Free On Board / Vapaasti aluksessa (Toimituslauseke)
FATS,Inward	Inward Statistics on Foreign Affiliates. Ulkomaisten yritysten kyseisessä maassa sijaitsevien osakkuus- ja tytäryhtiöiden liiketoimintaa koskevat tilastot.
FATS,Outward	Outward Statistics on the activity of affiliates abroad. Kotimaisten yritysten ulkomailla sijaitsevien osakkuus- ja tytäryhtiöiden liiketoimintaa koskevat tilastot.
GDP	Gross National Product / BKT, Bruttokansantuote
IMF	International Monetary Fund / Kansainvälinen valuuttarahasto
ITS	International Trade in Services / Kansainvälinen palveluilla käytävä kauppa
KIBS	Knowledge Intensive Business Services / Osaamisintensiiviset liike-elämän palvelut
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development / Taloudellisen kehitys- ja yhteistyön järjestö
SITC	Standard International Trade Classification / OECD:n ulkomaankaupan luokitus
SNA	System of National Accounts / Kansantalouden tilinpidon järjestelmä
UBO	Ultimate beneficial owner / Perimmäinen omistajataho
UN	United Nations / Yhdistyneet kansakunnat
UNWTO	World Tourism Organization / Maailman matkailujärjestö
WTO	World Trade Organization / Maailman kauppajärjestö

LIITE 2: EBOPS -luokitus

EBOPS= Extended Balance of Payments Services

Nro	koodi	taso	Palvelun nimi
1	205	1	Kuljetus
2	206	2	Merikuljetus
3	207	3	Matkustajat
4	208	3	Rahti
5	209	3	Muut
6	210	2	Lentokuljetus
7	211	3	Matkustajat
8	212	3	Rahti
9	213	3	Muut
10	214	2	Muu kuljetus
Muu kuljetus jaoteltuna A)			
11	215	3	Matkustajat
12	216	3	Rahti
13	217	3	Muut
Muu kuljetus jaoteltuna B)			
14	218	3	Avaruuskuljetus
15	219	3	Raidekuljetus
16	220	4	Matkustajat
17	221	4	Rahti
18	222	4	Muut palvelut, tukipalvelut
19	223	3	Tiekuljetus
20	224	4	Matkustajat
21	225	4	Rahti
22	226	4	Muut palvelut, tukipalvelut
23	227	3	Sisämaassa tapahtuva vesistökuljetus
24	228	4	Matkustajat
25	229	4	Rahti
26	230	4	Muut palvelut, tukipalvelut
27	231	3	Putkikuljetus
28	232	3	Muut tuki- ja apukuljetuspalvelut
29	236	1	Matkustus
30	237	2	Liikematkat
31	238	3	Raja- ja kausityöläisten kulutus
32	239	3	Muut
33	240	2	Henkilökohtaiset matkat
34	241	3	Terveysteen liittyvät kulut
35	242	3	Koulutukseen liittyvät kulut
36	243	3	Muut
37	245	1	Posti- ja telekommunikaatiopalvelut
38	246	2	Posti- ja kuriiripalvelut
39	247	2	Telekommunikaatiopalvelut
40	249	1	Rakennuspalvelut
41	250	2	Rakentamispalvelut ulkomailla
42	251	2	Rakentamispalvelut Suomessa
43	253	1	Vakuutuspalvelut
44	254	2	Henkivakuutus- ja eläkerahastointi
45	255	2	Rahtivakuutus
46	256	2	Muut välittömät vakuutukset
47	257	2	Jälleenvakuutus

Nro	koodi	taso	Palvelun nimi
48	258	2	Apupalvelut
49	260	1	Rahoituspalvelut
50	262	1	Tietotekniikka- ja informaatiopalvelut
51	263	2	Tietotekniikkapalvelut
52	264	2	Informaatiopalvelut
53	889	3	Uutistoimistopalvelut
54	890	3	Keskusyksikköön pääsy ja informaation välityspalvelut
55	266	1	Rojalit ja lisenssimaksut
56	891	2	Franchising ja muut samantyyppiset palvelut
57	892	2	Muut rojalit ja lisenssimaksut
58	268	1	Muut liike-elämän palvelut
59	269	2	Välityspalvelut ja muut kauppatoimintaan liittyvät palvelut
60	270	3	Välityspalvelut (merchanting)
61	271	3	Muut kauppatoimintaan liittyvät palvelut
62	272	2	Operatiiviset leasingit
63	273	2	Sekalaiset liike-elämän palvelut, ammatti- ja tekniset palvelut
64	274	3	Lainopilliset ja kirjanpidolliset palvelut, johdon konsultointi- ja pr-palvelut
65	275	4	Lainopilliset palvelut
66	276	4	Laskentatoimen palvelut, kirjanpito-, tilintarkastus- ja veroneuvontapalvelut
67	277	4	Johdon konsultointi ja pr-palvelut
68	278	3	Mainonta-, markkinointitutkimus- ja gallup-kyselypalvelut
69	279	3	Tutkimus- ja kehittämisspalvelut
70	280	3	Arkkitehti-, insinööri- ja muut tekniset palvelut
71	281	3	Maatalous-, kaivannais- ja prosessointipalvelut (on-site processing services)
72	282	4	Jätteiden käsittely ja haitallisuuden vähentäminen (depollution)
73	283	4	Maatalous-, kaivannais- ja muut prosessointipalvelut
74	284	3	Muut liike-elämän palvelut
75	285	3	Palvelut tytäryhtiöiden välillä, muualle kuulumattomat
76	287	1	Henkilökohtaiset, kulttuuri- ja virkistyspalvelut
77	288	2	Audiovisuaaliset ja siihen liittyvät palvelut
78	289	2	Muut henkilökohtaiset, kulttuuri- ja virkistyspalvelut
79	895	3	Koulutuspalvelut
80	896	3	Terveyspalvelut
81	897	3	Muut
82	291	1	Julkiset palvelut, muualle kuulumattomat
83	292	2	Suurlähetystöt ja konsulaatit
84	293	2	Armeijan yksiköt ja toimistot
85	294	2	Muut
Muistioluokat:			
86	853	1	Tavaroiden rahtikuljetus arvotettuna laskutettuun hintaan
87	856	2	Merikuljetus
88	857	2	Lentokuljetus
89	858	2	Muu kuljetus
90	862	2	Avaruuskuuljetus
91	863	2	Raidekuljetus
92	864	2	Tiekuljetus
93	865	2	Sisämaassa tapahtuva vesistökuuljetus
94	868	2	Putkistokuljetus
95		1	Matkustaminen
96		1	Turistien kulutusmenot
97		1	Hotelli- ja ravintolapalvelut

Nro	koodi	taso	Palvelun nimi
98		1	Muut matkustuskulut
99	874	1	Bruttovakuutusmaksut
100	875	2	Bruttomaksut – henkivakuutus
101	876	2	Bruttomaksut – rahtivakuutus
102	877	2	Bruttomaksut – muut välittömät vakuutukset
103	879	1	Bruttovakuutuskorvaukset
104	880	2	Bruttokorvaukset – henkivakuutus
105	881	2	Bruttokorvaukset – rahtivakuutus
106	882	2	Bruttokorvaukset – muut välittömät vakuutukset
107	887	1	Väiilliset rahoituspalvelut (FISIM)
108	888	1	Rahoituspalvelut mukaan lukien FISIM
109	893	1	Välityspalvelujen bruttovirrat
110	894	1	Transaktiot audiovisuaalisista palveluista

LIITE 3: Toimintojen ulkoistaminen ja siirtäminen ulkomaille -kysely

Toimintojen ulkoistaminen ja siirtäminen ulkomaille -kysely on osa laajempaa useissa EU-maissa toteutettua osittain EU:n rahoittamaa hanketta, jonka tavoitteena on tuottaa vertailukelpoista aineistoa ilmiön yleisyydestä, kohdemaisista, syistä, vaikutuksista ja esteistä. Kyselyn kohteena on vuosina 2001–2006 tapahtunut toimintojen ulkoistaminen tai siirtäminen ulkomaille. Lisäksi yritysten aikomuksia ulkoistaa tai siirtää toimintojaan ulkomaille vuoteen 2009 mennessä tiedustellaan lyhyesti.

Tiedonkeruu toteutettiin vuoden 2007 aikana. Kysely kattaa kaikki keskeiset yksityisen sektorin toimialat ml. teollisuus, rakentaminen, kauppa, liikenne sekä liike-elämän palvelut. Teollisuudesta tarkastellaan erikseen korkean teknologian (high-tech) teollisuutta, palveluista käsitellään erikseen tietointensiivisiä palveluita (KIBS = knowledge intensive business services), jotka koostuvat lähinnä liike-elämän palveluista. Toimialaluokka palvelut on artikkelissa ymmärretty laajasti eli se sisältää toimialoista mm. kaupan, rakentamisen, liikenteen ja liike-elämän palvelut (TOL-luokat: C,E,F,G,H,I,K)

Kyselyn kohteena Suomessa olivat kaikki vähintään 100 henkilöä työllistävät yritykset sekä otos 50–99 henkilöä työllistävistä. Yritykset vastasivat kyselyyn varsin hyvin. Kaikkiaan 1 060 suurta yritystä vastasi kyselyyn, jolloin vastausprosentti oli 83 ja peittävyys henkilöstöstä yli 90 prosenttia. Lisäksi kyselyyn vastasi 320 pientä yritystä, joiden vastausprosentti oli 75.

Tiedot on estimoitu vastaamaan koko yrityssektoria 50–99 hengen sekä yli 100 hengen kokoluokissa. Pienemmässä kokoluokassa saattaa otoksen peittävydestä johtuen esiintyä jonkin verran epävarmuutta. Raportoidut tulokset koskevat Suomessa toimivia yrityksiä.

Ulkoistamisesta kysyttiin erikseen yrityksen ydinliiketoiminnassa sekä tukitoiminnoissa, kuten tietotekniikkapalvelut, logistiikka, hallinto, markkinointi ja tutkimus ja kehittämistoiminta.

LIITE 4: Korkean teknologian tuotteiden ryhmät ja SITC rev. 3-nimikkeet

1. Avaruus ja ilmaitu	792* = Lentokoneet; pl. 7928, 79295, 79297 714* = Turbiinimootorit; pl. 71489, 71499 87411* = Muut navigointikojeet ja -laitteet
2. Tieto- ja toimistokoneet	75113 = Automaattiset kirjoituskoneet ja tekstinkäsittelykoneet 7513 = Valokopiolaitteet; pl. 75133, 75135 752* = Automaattiset tietojenkäsittelykoneet; pl. 7529 75997 = Osat tuoteryhmään 752
3. Elektroniikka ja tietoliikenne-välineet	76381 = Videolaitteet 76383 = Muut äänen toistolaitteet 764* = Puhelin-, lennätin-, radio- ja tv-laitteet; pl. 76493, 76499 7722 = Painetut piirit 77261 = Taulut ja paneelit (myös numeeriset ohjauspaneelit) enintään 1000 voltin nimellisjännitettä varten 77318 = Optiset kuitukaapelit 77625* = Mikroaaltoaputket 77627* = Muut putket 7763* = Diodit, transistorit yms. puolijohdekomponentit 7764* = Elektroniset integroidut piirit ja mikropiirit 7768* = Asennetut pietsosähköiset kiteet 89879 = Numeeriset äänitallenteet
4. Lääkeaineet	5413* = Antibiootit 5415* = Hormonit 5416* = Glykosidit, rauhaset, antiseerumit, rokotteet yms. 5421 = Lääkkeet, joissa on antibiootteja 5422 = Lääkkeet, joissa on hormoneja
5. Tieteelliset instrumentit	774* = Sähkölääkintä- ja röntgenlaitteet 871* = Optiset kojeet ja laitteet 87211 = Hammaslääkärin porakoneet 874* = Mittaus-, tarkkailu- ja analyysikojeet; pl. 87411, 8742 88111 = Valokuvauskamerat 88121 = Elokuvakamerat 88411 = Piilolasit 88419 = Optiset kuidut, kuitukimput ja kuitukaapelit 8996 = Ortopediset välineet; pl. 89965, 89969
6. Sähköiset koneet ja laitteet	7786* = Sähkökondensaattorit; pl. 77861, 77866-77869 7787* = Sähkökoneet ja -laitteet, joilla on itsenäinen tehtävä 77884* = Akustiset tai visuaaliset sähkömerkinantolaitteet
7. Ei-sähköiset koneet	71489* = Muut kaasuturbiinit 71499* = Osat kaasuturbiineihin 7187* = Ydinreaktorit, osat ja polttoaine-elem. 72847 = Koneet ja laitteet isotooppien erottamiseen sekä niiden osat 7311 = Koneet, jotka toimivat laser- tai muulla valo- tai fotonilähteellä, ultraäänellä, sähköpurkauksella, sähkökemiallisella prosessilla, elektronisuihkulla jne. 7313 = Lastuavat sorvit metallin työstöön; pl. 73137, 73139 73142 = Muut porakoneet, numeerisesti ohjatut 73144 = Muut avarrus-jyrsinkoneet, numeerisesti ohjat 73151 = Polvityyppiset jyrsinkoneet, numeerisesti ohjat. 73153 = Muut jyrsinkoneet, numeerisesti ohjat. 7316 = Työstökoneet metallin, sintrattujen metallikarbidien tai kermettien käsitt.; pl. 73162, 73166, 73167, 73169

	73312 = Taivutus-, särmäys- tai oikaisukoneet, numeerisesti ohjatut 73314 = Leikkurit, muut kuin yhdistetyt meistaus-leikkauskoneet, numeerisesti ohjatut 73316 = Meistauskoneet ja loveamiskoneet, numeerisesti ohjatut 7359 = Osat ja tarvikkeet tuoteryhmien 731 ja 733 koneisiin 73733 = Koneet ja laitteet metallin vastushitsausta varten, täys- tai puoliautomaattiset 73735 = Koneet ja laitteet metallin kaarihitsausta varten, täys- tai puoliautomaattiset
8. Kemikaalit	52222 = Seleeni, telluuri, fosfori, arseeni ja boori 52223 = Pii 52229 = Kalsium, strontium ja barium 52269 = Muut epäorgaaniset emäkset 525* = Radioaktiiviset ja niiden kaltaiset aineet 531 = Synteettiset orgaaniset väriaineet 57433 = Polyeteenitereftalaatti 591* = Torjunta-aineet vähittäismyyntimuodossa
9. Aseet	891* = Aseet ja ampumatarvikkeet

Taulukon ryhmittely perustuu OECD:n korkean teknologian tuotteiden määritelmään vuodelta 1995. Jos tuoteryhmäkoodi on merkitty tähdellä, kuuluu tämä ryhmä kaikkein teknologiaintensiivimpään luokkaan (nk. "leading-edge products"). Näiden tuotteiden t&k -intensiteetti on yli 8,5 %.

“Yritysten kansainvälistyminen 2006” on seitsemäs Tilastokeskuksen tuottama kokoomajulkaisu, joka käsittelee viimeaikaista yritystoiminnan globalisoitumiskehitystä ja sen laajuutta. Julkaisun tavoitteena on antaa monipuolinen kuva suomalaisten yritysten kansainvälisestä toiminnasta ja yritysomistuksen kansainvälistymisestä Suomessa. Yritysten kansainvälistyminen liittyy markkinoiden laajentumiseen, lisääntyneeseen kilpailuun ja tuotannon uudenlaiseen jakautumiseen maailmantaloudessa. Yritystoiminnan kansainvälistymistä kuvataan lähinnä ulkomaankaupan, ulkomaisten suorien sijoitusten, monikansallisten yritysten toiminnan ja teknologian näkökulmista. Julkaisu sisältää lisäksi katsauksen uusista tuloksista yritystoimintojen ulkoistamisesta ja siirtämisestä ulkomaille.

Tilastokeskus, myyntipalvelu
PL 4C
00022 TILASTOKESKUS
puh. (09) 1734 2011
faksi (09) 1734 2500
myynti@tilastokeskus.fi
www.tilastokeskus.fi

Statistikcentralen, försäljning
PB 4C
00022 STATISTIKCENTRALEN
tfn (09) 1734 2011
fax (09) 1734 2500
myynti@stat.fi
www.stat.fi

Statistics Finland, Sales Services
P.O. Box 4C
FI-00022 STATISTICS FINLAND
Tel. +358 9 1734 2011
Fax +358 9 1734 2500
myynti@stat.fi
www.stat.fi

ISSN 1795-5165
= Suomen virallinen tilasto
ISSN 1459-7713
ISBN 978-952-467-787-5
Tuotenumero 3446
DE